

ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

СТРАТЕГИЯИ ПАСТ КАРДАНИ САТҲИ КАМБИЗОАТӢ

ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

БАРОИ СОЛҲОИ 2010-2012

Душанбе - 2010

МУНДАРИҶА

Рӯйхати ихтисорот

1. Пешгуфтор
2. Натиҷаҳои татбиқи СПКСК барои солҳои 2007-2009
  - 2.1. Паст кардани сатҳи камбизоатӣ: вазъи ҷорӣ, раванд ва натиҷаҳои Тадқиқоти сатҳи зиндагӣ
  - 2.2. СПКСК барои солҳои 2007-2009: натиҷаҳои ноилгардида
  - 2.3. Сабақҳои андӯхта аз татбиқи СПКСК барои солҳои 2007-2009
3. Мақсад ва самтҳои асосии сиёсати СПКСК барои солҳои 2010- 2012
4. Фароҳам овардани шароитҳои умумии рушд (Блоки функционалӣ)
  - 4.1. Ислоҳоти идоракунии давлатӣ
  - 4.2. Рушди макроиктисодӣ
  - 4.3. Беҳбуди фазои сармоягузорӣ, рушди бахши хусусӣ ва соҳибкорӣ
  - 4.4. Рушди ҳамкориҳои минтақавӣ ва ҳамгирой ба иқтисоди ҷаҳонӣ
5. Таъмини рушди устувори иқтисодӣ (Блоки истехсолӣ)
  - 5.1. Таъмини амнияти озуқаворӣ ва рушди соҳаи кишоварзӣ
  - 5.2. Рушди инфрасохтор, энергетика ва саноат
6. Рушди нерӯи инсонӣ (Блоки иҷтимоӣ)
  - 6.1. Рушди соҳаи маориф ва илм
  - 6.2. Рушди соҳаи тандурустӣ
  - 6.3. Тақвияти бахши ҳифзи иҷтимоии аҳоли
  - 6.4. Таъмири дастрасӣ ба таъминоти об, санитария ва хоҷагии манзилию коммуналӣ
  - 6.5. Таъмини суботи экологӣ
  - 6.6. Таъмини баробарии гендерӣ
7. Маблағгузори татбиқи СПКСК
8. Мониторинг ва арзёбии СПКСК

Замимаи 1. Матрисаи фаъолият дар солҳои 2010-2012

Замимаи 2. Индикаторҳои асосии мониторинги СПКСК барои солҳои 2010-2012

Замимаи 3. Динамикаи паст гардидани сатҳи камбизоатӣ дар солҳои 2007-2012

Замимаи 4. Иштирок дар таҳияи СПКСК барои солҳои 2010-2012

РЎЙХАТИ ИХТИСОРОТ

АИ	Академияи илмҳо
АИК	Академияи илмҳои кишоварзӣ
АИО	Ассотсиатсияи истифодабарандагони об
АНДММК	Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон
АСМ	Агентии сохтмон ва меъморӣ назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон
АСМС	Агентии стандартизатсия, метрология, сертификатсия ва нозироти савдои назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон
БИД	Барномаи инвеститсияҳои давлатӣ
БМБ	Барномаи миёнамӯҳлати бучетӣ
БММ	Барномаи маблағгузории мутамакказ
БМТ	Бонки миллии Тоҷикистон
БРСММ	Барномаи рушди Созмони Милали Муттаҳид
БСМ	Барномаи сармоягузории мутамакказ
БУО	Барномаи умумичаҳонии озуқа
БХМ	Бизнеси хурду миёна
ВРИС	Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВЭС	Вазорати энергетика ва саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВҚД	Вазорати қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВК	Вазорати кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВКХ	Вазорати қорҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВМЗО	Вазорати мелиоратсия ва захираҳои оби Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВМҶТ	Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВМТ	Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВМҲИ	Вазорати меҳнат ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВНК	Вазорати нақлиёт ва коммуникатсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВАҶТ	Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВТТ	Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВМКБ	Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон
ВИЧ	Вирусҳои норасоии масъунияти инсон
ДИП	Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон
ДТИХД	Донишқадаи тақмили ихтисоси хизматчиёни давлатӣ
ЕврАзЭС	Иттиҳоди иқтисодии Европаю Осиё
ИДМ	Иттиҳоди Давлатҳои Муствақил
СМХ	Сармоягузориҳои муствақими хориҷӣ
ИХД	Идоракунии хизмати давлатӣ
КАНҲ	Кумитаи андозии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон
КАТС	Кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ
КВДҲ	Қорхонаи воҳиди давлатии ҳавопаймой
КДС	Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон
ҚДО	Кумитаи давлатии оморӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон
КИТ	Қорҳои илмию тадқиқотӣ
КҚЗ	Кумитаи қор бо занон ва оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон
КҚҶ	Кумитаи ҳавонон, варзиш ва сайёҳии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон
КҲМЗ	Кумитаи ҳифзи муҳити зисти назди Ҳукумати ҚТ
КҲФ	Кумитаи ҳолатҳои фавқуллода ва мудофияи граждании назди Ҳукумати

	Ҷумҳурии Тоҷикистон
МваА	Мониторинг ва арзёбӣ
МИМ	Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ
ММД	Маҷмуи маҳсулоти дохилӣ
ММП	Муассисаи муолиҷавию профилактикӣ
МРҶ	Мақсадҳои рушди ҳазорсола
МСД	Маркази саломатии деҳот
МСН	Маркази саломатии ноҳияҳо
МСШ	Маркази саломатии шаҳрҳо
МТО	Маркази техникаи Олмон
МТНМ	Муолиҷа таҳти назорати мустақим
НБО	Нерӯгоҳҳои барқӣ-обӣ
НТҶ	Ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ
ҲМҲТ	Ҳудудҳои махсусан ҳифзшавандаи табиат
ҲСПКСК	Ҳуҷҷати стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ
РОТ	Роҳи оҳани Тоҷикистон
РХД	Раёсати хизмати давлатӣ
СГНҲ	Саридораи геологияи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон
СМваА	Системаи мониторинг ва арзёбӣ
СМР	Стратегияи миллии рушд
СПИД	Аломати норасоии масунияти инсон
СПКСК	Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ
ПИТ	Пажӯҳишгоҳи илмию тадқиқотӣ
ПСС	Палатаи савдо ва саноат
ТООР	Ташкилоти Оғохон оид ба рушд
ТУС	Ташкилоти умумиҷаҳонии савдо
ФБА	Фонди байналмиллалӣ асъор
ФГ	Фонди глобалӣ
ФБД	Фурӯдгоҳи байналмиллалӣ Душанбе
ФОХ	Фонди Оғохон
ХГНҲ	Ҳадамоти гумруки назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон
ХМК	КВД «Ҳочагии манзилию коммуналӣ»
ШМА	Штатҳои Муттаҳидаи Амрико
ҶХХ	Ҷумҳурии Халқии Хитой
ҶИЭ	Ҷумҳурии Ислонд Эрон
ADB	Бонки Асиёгии Рушд
СЕКО	Секретариати давлатии Швейтсария оид ба иқтисод
DFID	Департаменти Британияи Кабир оид ба рушди байналмиллалӣ
SDC	Агентии Швейтсария оид ба рушд ва ҳамкорӣ
SIDA	Агентии Швейтсария оид ба ҳамкорӣ ва рушди байналмиллалӣ
UNICEF	Фонди кӯдакони СММ
USAID	Агентии ШМА оид ба рушди байналмиллалӣ
JICA	Агентии Ҷопон оид ба рушди байналмиллалӣ
KFW	Бонки Олмонии Рушд
WB	Бонки Умумиҷаҳонӣ
ЕС	Комиссияи Аврупо
FAO	Ташкилоти озуқа ва кишоварзии СММ
ISDR	Бонки Аврупо оид ба таҷдид ва рушд
IDB	Бонки Ислонд Рушд
GTZ	Агентии Олмон оид ба ҳамкориҳои техникӣ

1. ПЕШГУФТОР

Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2010-2012 (минбаъд-СПКСК) барномаи миёнамӯҳлати амалигардонандаи Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2015 махсуб гардида, ҷабҳаҳои асосии рушди иқтисодию иҷтимоии кишварро дар ин давра, бо дарназардошти таъсири бӯҳрони иқтисодию молиявии ҷаҳонӣ муайян менамояд. Ҳадафҳои Стратегияи мазкур фаъолияти мушаххасро ҷиҳати татбиқи ислоҳоти институтсионалӣ ва иқтисодӣ дар бар гирифта, ба захираҳои мавҷуда ва эҳтиёҷоти иловагӣ асос ёфтааст ва барои ноил шудан ба рушди устувори иқтисодӣ, афзоиши ҳаҷм ва сифати хизматрасониҳои иҷтимоӣ ва дар маҷмӯъ баҳри паст кардани сатҳи камбизоатии аҳолии кишвар равона мегарданд.

Қобили зикр аст, ки Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон баҳри баланд бардоштани сатҳи зиндагии аҳоли соли 2005 барои таҳияи барномаи дарозмӯҳлати иҷтимоию иқтисодӣ - Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2015 (минбаъд-СМР) ташаббус зоҳир намуд ва дар ин замина стратегияҳои миёнамӯҳлати паст кардани сатҳи камбизоатӣ барои ҳар сесола дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия мегарданд.

Дар ин замина СПКСК-и навбатӣ низ ба ҳадаф ва афзалиятҳои Стратегияи миллии рушд, яъне ислоҳоти идораи давлатӣ, рушди баҳши хусусӣ ва ҷалби инвеститсияҳо ва рушди нерӯи инсонӣ асос ёфта, барои дар Тоҷикистон ташаққул додани давлати демократию пешрафта нигаронида шудааст. Тавассути ин ҳуҷҷат тамоми аъзои ҷомеа аз дастовардҳои сиёсӣ, рушди иҷтимоию иқтисодӣ баробар баҳравар шуда метавонанд.

Дар СПКСК барои солҳои 2010-2012 натиҷаҳо ва сабақҳои вобаста ба татбиқи СПКСК дар солҳои 2007-2009 ва ҷораҳои зиддибӯҳронии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба инобат гирифта шудаанд.

Мушобеҳ ба Стратегияи миллии рушд амали СПКСК барои солҳои 2010-2012 ҷиҳати рушди 12 баҳши (самти) ислоҳоти иқтисодӣ нигаронида шудааст, ки вобаста ба нақш ва мавқеъ онҳо дар таъмини рушди устувор ва самарабахши иқтисодиёт, баланд бардоштани ҳаҷм ва сифати хизматрасонӣ ба аҳолии камбизоат шартан ба се блок: 1. Фароҳам овардани шароитҳои умумии рушд (блоки функционалӣ); 2. Таъмини рушди устувори иқтисодӣ (блоки истехсолӣ); 3. Рушди нерӯи инсонӣ (блоки иҷтимоӣ) муттаҳид карда шудаанд:

- блоки функционалӣ шароитҳои дахлдори институтсионалии рушдро таъмин намуда, бахшҳои ислоҳоти идоракунии давлатӣ, рушди макроиқтисодӣ, беҳбуди фазои инвеститсионӣ, рушди баҳши хусусӣ ва соҳибкорӣ, рушди ҳамкориҳои минтақавӣ ва ҳамгирой ба иқтисоди ҷаҳониро дар бар мегирад.

- блоки истехсолӣ барои рушди баҳши иқтисоди воқеӣ шароитҳои моддиро таъмин намуда, равандҳои зерин, яъне таъмини амнияти озуқаворӣ ва рушди соҳаи кишоварзӣ, рушди инфрасохтор, энергетика ва саноатро муттаҳид месозад.

- блоки иҷтимоӣ дастрасии васеъро ба хизматрасониҳои асосии иҷтимоӣ ва ҳалли масъалаҳои рушди ҷомеа таъмин намуда, бахшҳои зерин, яъне рушди соҳаи маориф ва илм, рушди соҳаи тандурустӣ, тақвияти баҳши ҳифзи иҷтимоии аҳоли, тавсеаи дастрасӣ ба таъминоти об, санитария ва хоҷагии манзилию коммуналӣ, таъмини устувори экологӣ ва таъмини баробарии гендериро дар бар мегирад.

Ҳамаи стратегияҳо, барномаҳо ва нақшаҳои рушди қабулгардида ва таҳияшавандаи давлатӣ, соҳавӣ ва минтақавӣ бояд ба мақсад ва афзалиятҳои СПКСК мутобик гардонида мешаванд.

СПКСК яке аз воситаҳои муошират бо ҳамаи тарафҳои манфиатдор, аз ҷумла бизнес-ҷомеа, ташкилотҳои ғайридавлатӣ, созмонҳои байналмилалӣ муқими Тоҷикистон ва кишварҳои хориҷӣ-донорҳои Тоҷикистон махсуб мегардад.

Равандҳои муҳим ва афзалиятноки фаъолият, ки баҳри рушди устувори иқтисодӣ, афзоиши ҳаҷм ва сифати хизматрасониҳои иҷтимоӣ ва дар маҷмӯъ баҳри паст намудани сатҳи

камбизоатии аҳоли равона карда мешаванд, ба ҳадафҳои СПКСК асос ёфта, дар мавриди зарурат ҳамасола аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасҳеҳ карда мешаванд.

Хусусиятҳои асосии ҳуҷҷати мазкур аз он иборат аст, ки:

- аз сабаби хусусияти байнисоҳавӣ доштани масъалаҳои баробарии гендерӣ, ҳифзи муҳити зист ва мутобиқгардӣ ба тағйиротҳои иқлимӣ, ин масоил дар баробари дарҷ дар бахшҳои алоҳида, ҳамчунин дар бобҳои дигар низ дар шакли тадбирҳои мушаххас пешбинӣ шудаанд;

- барои пурра ва дар сатҳи миллий татбиқ гардидани ҳадафҳои афзалиятнок дар Стратегия миқдори тадбирҳои дорои хусусияти тактикӣ ва соҳавӣ ихтисор карда шуда, асосан тадбирҳои пешбинӣ шудаанд, ки дараҷаи миллии татбиқи Стратегияро доро ҳастанд ва гузарондани мониторинги иҷроӣ онҳо имконпазир мебошад;

- ҷиҳати бештар мутобиқ гардонидани Стратегия ба омилҳои эҳтимолие, ки ба татбиқи ҳадафҳои он таъсир расонида метавонанд, тавассути механизми мониторинг мутобиқати Стратегия ба чунин омилҳо бо роҳи ҳамасола азназаргузаронӣ ва мутобиқкунонии тадбирҳои стратегӣ ба равандҳои ҷорӣ иқдисодиву иҷтимоии кишвар пешбинӣ шудааст.

Дар ҳуҷҷати мазкур вазифаҳо дар шакли номгӯи амали мушаххас, бо дарназардошти мӯҳлатҳои муқарраргардидаи татбиқ, иҷрокунандагон ва манбаи маблағгузорӣ, ҳамзамон омилҳои миқдорию сифатӣ ифода гардида, гузаронидани мониторинг ва арзёбии татбиқи СПКСК муайян шудааст.

2. НАТИҶАҲОИ ТАТБИҚИ СПКСК БАРОИ СОЛҲОИ 2007-2009

2.1. Паст кардани сатҳи камбизоатӣ: вазъи ҷорӣ, раванд ва натиҷаҳои тадқиқоти сатҳи зиндагӣ.

Таҳлилҳо нишон медиҳад, ки дар натиҷаи татбиқи стратегия ва барномаҳои вобаста ба рушди иҷтимоӣ иқтисодӣ қабулнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон сатҳи камбизоатӣ дар ҷумҳурӣ сол то сол рӯ ба пастшавӣ меорад. Зеро паст кардани сатҳи камбизоатӣ вазифаи муҳими афзалиятноки Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, шарикони байналмилалӣ ва дар маҷмӯъ тамоми ҷомеаи Тоҷикистон мебошад.

Дар ин замина Тадқиқоти сатҳи зиндагии аҳолии Тоҷикистон, ки соли 2007 аз ҷониби Кумитаи давлатии омор дар якҷоягӣ бо Бонки ҷаҳонӣ, Хазионаи кӯдакони СММ (UNICEF), Вазорати рушди байналмилалӣ Британияи Кабир (DFID) ва Созмони озуқаворӣ ва кишоварзии СММ (FAO) амалӣ гаштааст, натиҷаҳои зеринро муайян намудаанд.

Тадқиқоти сатҳи зиндагии аҳолии Тоҷикистон бо ду усул ҳисоб карда мешавад: 1) дар асоси меъёри камбизоатии байналмилалӣ (2,15 долл. ШМА даромад/рӯз), ки аз таносуби қобилияти харидорӣ вобастагӣ дорад; 2) бо усули арзиши талаботи асосии хоҷагиҳо.

Дар асоси усули меъёри камбизоатии байналмилалӣ (2,15 долл. ШМА дар як рӯз), ки аз таносуби қобилияти харидорӣ вобастагӣ дорад, бо дарназардошти зиёд гардидани истеъмол ва харидорӣ, сатҳи камбизоатӣ дар маҷмӯъ аз 64 Ҷоиз дар соли 2003 то 41 Ҷоиз дар соли 2007 кам гардид, аз ҷумла дар шаҳр аз 59,1 Ҷоиз дар соли 2003 то 40,3 Ҷоиз дар соли 2007 ва дар деҳот аз 65,1 Ҷоиз дар соли 2003 то 41,1 Ҷоиз дар соли 2007 коҳиш ёфтааст.

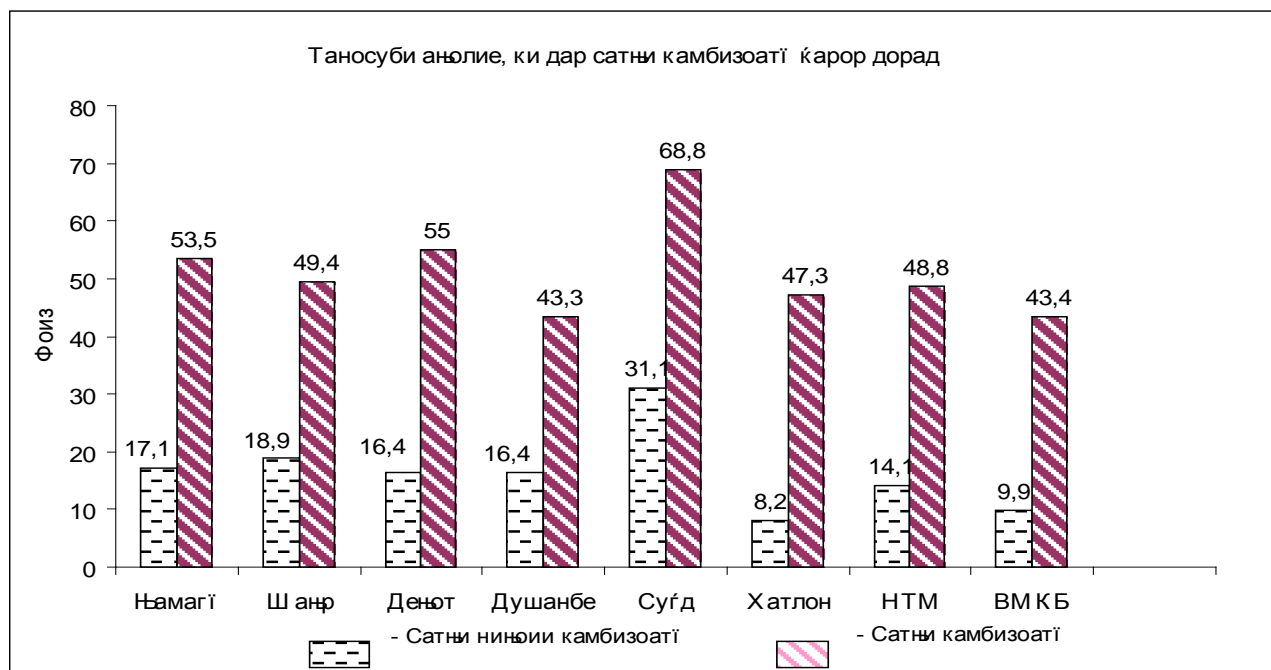
Солҳо	Ҳиссаи камбизоатон (Ҷоиз)	Теъдоди камбизоатон (нафар)	Теъдоди аҳоли (нафар)
2003 дар маҷмӯъ	63,5	4 233 341	6 667 510
шаҳр	59,1	1 066 293	1 804 290
деҳот	65,1	3 167 048	4 863 220
2007 дар маҷмӯъ	40,9	2 886 561	7 061 429
шаҳр	40,3	747 778	1 856 865
деҳот	41,1	2 138 783	5 204 564

Дар асоси усули ҳисоби арзиши талаботи асосии хонаводаҳо, ченаки неқӯаҳволие, ки дар ин ҷо истифода бурда шудааст, истеъмол ба ҳар нафар буда, сатҳи камбизоатӣ ва сатҳи ниҳояти

камбизоати ро ифода мекунад. Муайян гардид, ки шумораи камбизоатон аз 72,4 фоизи соли 2003 дар соли 2007 то 53,5 фоиз кам гардидааст, аз ҷумла дар шаҳр аз 68,8 фоизи соли 2003 то 49,4 фоиз дар соли 2007 ва дар деҳот аз 73,8 фоизи соли 2003 фоиз дар соли 2007 то 55,0 қоҳиш ёфтааст.

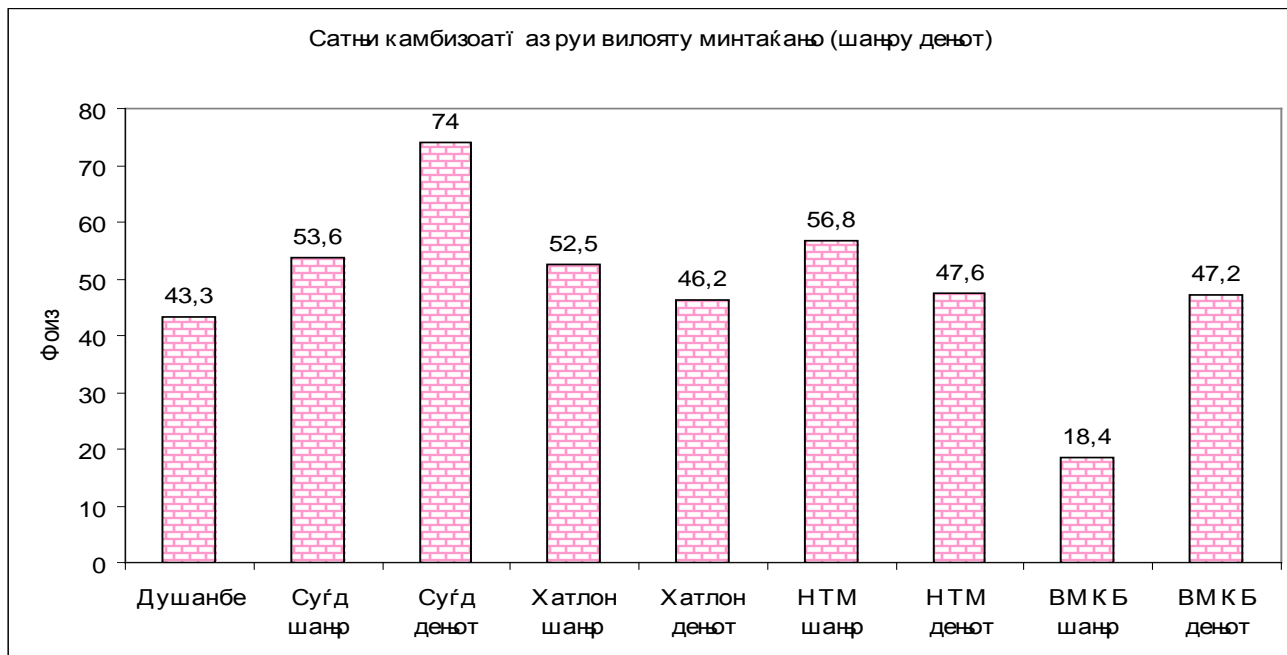
Солҳо	Ҳиссаи камбизоатон	Теъдоди камбизоатон	Теъдоди аҳоли
2003 дар маҷмӯъ	72,4	4 830 408	6 667 510
Шаҳр	68,8	1 241 352	1 804 290
Деҳот	73,8	3 589 056	4 863 220
2007 дар маҷмӯъ	53,5	3 779 802	7 061 429
Шаҳр	49,4	917 291	1 856 865
Деҳот	55,0	2 862 510	5 204 564

Қатъи назар аз бехбудиро, ки солҳои охир дар сатҳи зиндагӣ ба мушоҳида мерасад, мутасифона сатҳи камбизоатӣ дар Тоҷикистон ҳануз баланд мебошад. Дар охири соли 2007 53,5 фоизи аҳоли камбизоат буда, аз ин миқдор 17,1 фоизи аҳоли дар сатҳи ниҳояти камбизоатӣ қарор доштанд. Ба ибораи дигар, аз се нафар камбизоат якешон ниҳоят камбизоат (аз истеъмоли озуқаворӣ) мебошад.

Дар сатҳи миллии шумораи камбизоатон байни шаҳру деҳот фарқияти зиёд надорад. Дар ҳақиқат, камбизоатӣ дар шаҳрҳо нисбат ба деҳот танҳо 5,6 фоиз камтар (49,4 фоиз дар шаҳр ва дар деҳот бошад, 55 фоиз) мебошад. Чӣ тавре ки таҳлили тамоюлоти камбизоатӣ нишон медиҳад, сабаби фарқи камбизоатӣ байни шаҳру деҳот баъди соли 2003 камтар шудааст, ки сабаби он аз пастшавии босуръати сатҳи камбизоатӣ дар деҳот иборат буд. Бояд зикр кард, ки сатҳи ниҳояти камбизоатӣ дар шаҳрҳо баландтар аст, яъне 18,9 фоиз дар шаҳр ва 16,4 фоиз дар деҳот.

Чӣ тавре ки маълум гардид, дар сатҳи миллии шумораи камбизоатони байни шаҳру деҳот фарқияти зиёд надорад, вале дар сатҳи вилояту минтақаҳо фарқият назаррас аст.

Паст гардидани сатњи камбизоатї ва сатњи нињояти камбизоатї дар ин солњо аз бисёр ҷињат ба рушди иќтисодї алоќаманд буда, дар натиќаи таъмини суботи макроиќтисодї, иҷтимої ва сиёсї дар кишвар ба даст омадааст.

Тибки ҳисобњо 1 фоиш афзудани маҷмӯи маҳсулоти дохилї аз рӯи ҳисоби ба ҳар сари аҳоли боиси 0,62 фоиш паст гардидани нишондиҳандаи умумии камбизоатї хоҳад шуд. Дар соли 2007 сатњи камбизоатї 53,5 фоиши аҳолиро ташкил медед. Бо назардошти он ки афзоиши маҷмӯи маҳсулоти дохилї аз рӯи ҳисоби ба ҳар сари аҳоли дар соли 2009 нисбат ба соли 2007-ум 6,7 фоишро ташкил медиҳад, сатњи камбизоатї 4,2 банди фоишї паст гардида, ба 49,3 фоиш баробар мегардад (нигаред ба замимаи 3).

2.2 СПКСК барои солњои 2007-2009: натиќањои ноилгардида

Бо мақсади ба принципњои байналмилалї мутобиќгардонии системаи идораи давлатї, рушди макроиќтисодї, беҳбуди фазои инвеститсионї, рушди бахши хусусї ва соҳибкорї, ҳамкорихои минтаќавї ва ҳамгирой ба иќтисоди ҷањонї аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тадбирҳои дахлдор андешида шуда, барои ноил гардидан ба мақсадҳои гузошташуда аз рӯи вазифаҳо ва тадбирҳои муайяннамудаи СПКСК дар соли 2007- 2009 иҷроӣ як қатор тадбирҳо таъмин гардиданд.

Дар бахши ислоҳоти идоракунии давлатї. Барои таъмини ҳамкорї дар масъалаҳои рушди миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар асоси принципҳои шарикӣ созандаи ҳамаи шохҳои ҳокимияти давлатї ва ҷомеаи шаҳрвандї Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 19 декабри соли 2007 №355 «Дар бораи таъсиси Шӯрои миллии рушди назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон» қабул гардид. Инчунин бо мақсади ба амал баровардани мониторинги татбиқ ва арзёбии самаранокии иҷроӣ стратегияҳои миёнамӯҳлати паст кардани сатњи камбизоатї қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 майи соли 2008 №216 «Дар бораи мониторинг ва арзёбии татбиқи стратегияҳои миёнамӯҳлати паст кардани сатњи камбизоатї дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» қабул гардид.

Ҳамзамон барои таҳкими нерӯи ҷињати баланд бардоштани асосноксозї дар хизмати давлатї, аз ҷумла навсозии системаи идоракунии захираҳои инсонї ва рушди нерӯи кадрї Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 5 марти соли 2007 №233 «Дар бораи хизмати давлатї» дар таҳрири нав қабул карда шуд.

Ҷињати идомаи ислоҳоти музди меҳнати хизматчиёни давлатї Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 20 июни соли 2008 №480 «Дар бораи тадбирҳои тақвият додани сатњи ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва зиёд намудани маоши амалкунандаи вазифавии кормандони муассисаю ташкилотҳои бучетї, андозаи нафақаҳо ва стипендия» ва Фармони Президенти

Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 20 июни соли 2009 №671 «Дар бораи тадбирҳои тақвияти ҳифзи иҷтимоӣ ва зиёд намудани маоши амалкунандаи вазифавии кормандони ташкилоту муассисаҳои соҳаи иҷтимоӣ» қабул гардид.

Дар натиҷаи иҷрои тадбирҳои бахши сиёсати макроиқтисодии дар давоми солҳои 2007-2009 пешбинишуда доир ба тақмили сиёсати бучетию андоз сатҳи воридоти андоз нисбат ба ММД дар соли 2009 17,7 фоизро (2007 17,9 фоиз) ташкил намуд, ки он нисбат ба соли 2005 1,1 банди фоизӣ (2007 1,3 фоиз) баланд мебошад. Дар асоси ин нишондиҳанда даромади бучети давлатӣ (даромади умумӣ ва грантҳо) нисбат ба ММД дар соли 2009 20,2 фоизро (2007 19,2 фоиз) ташкил дод, ки нисбат ба соли 2005 2,2 банди фоизӣ (2007 1,2 фоиз) зиёд мебошад. Харочоти бучети давлатӣ нисбат ба ММД дар соли 2009 20,6 фоизро (2007 18 фоиз) ташкил дод, ки нисбат ба соли 2005 2,4 банди фоизӣ (дар соли 2007 0,2 фоиз кам) зиёд мебошад.

Дар бахши беҳбуди фазои инвеститсионӣ, рушди бахши хусусӣ ва соҳибкорӣ чихати соддагардонии низоми муносибатҳои вобаста ба гарав Низомнома «Дар бораи тартиби бақайдгирии давлатии шартномаҳои гарав» тасдиқ гардид.

Барои беҳтар намудани механизми бақайдгирии давлатии соҳибкорӣ дар ҷумҳурӣ, инчунин шароити баробар ҳангоми воридшавӣ ба бозор барои мардон ва занон Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 19 майи соли 2009 №508 «Дар бораи бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ», қабул гардид ва аз 1 июли соли 2009 мавриди амал қарор дорад. Ҳамзамон, барои беҳтарсозии муҳити бизнес «Барномаи беҳбудии фазои соҳибкорӣ-200 рӯзи ислоҳот» таҳия ва аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон 2 июли соли 2009 бо қарори № 386 қабул карда шуд.

Шумораи сохторҳои соҳибкории ба қайд гирифташуда дар соли 2009 нисбат ба соли 2005-ум 25 фоиз (2007 18,4 фоиз, 2008 19 фоиз) афзоиш ёфтааст. Ҳамзамон саҳми бахши хусусӣ дар ММД дар соли 2009-ум 46,0 фоизро (соли 2007-ум 42,6 фоиз) ташкил медиҳад.

Баҳри содда намудани чараёни расмиёти муфлисшавӣ ва баланд бардоштани фаъолнокии соҳибкорон соли 2009 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муфлисшавӣ» қабул шуда, инчунин бо мақсади дастгирии соҳибкорӣ бо роҳи кам кардани миқдор ва намудҳои санҷишҳои ҳархела Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 марти соли 2009 №505 «Дар бораи мораторияи санҷишҳои фаъолияти субъектҳои соҳибкории хурду миёна дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» қабул гардид.

Дар самти беҳбуди системаи фаъолияти иқтисодии хоричӣ, бо мақсади шомил шудани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Ташкилоти Умумичаҳонии Савдо як қатор чорабиниҳо гузаронида шуд. Аз ҷумла, қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тасдиқи Нақшаи чорабиниҳо оид ба содда гардонидани мамониятҳои маъмурӣ ҳангоми содироту воридоти молҳо» таҳия ва бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1 октябри соли 2008 №487 қабул гардид. Инчунин Қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 5 марти соли 2007 №234 «Дар бораи тамғаи молӣ ва тамғаҳои хизматрасонӣ» ва аз 5 марти соли 2007 №236 «Дар бораи ишораҳои чуғрофӣ» аз ҷониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба тасвиб расидаанд.

Баҳри тақмили асосҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва институтсионии рушди савдои минтақавӣ ва ҳамоҳангсозии расмиёти савдо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1 октябри соли 2008 №487 «Дар бораи тасдиқи Нақшаи чорабиниҳо оид ба содда гардонидани мамониятҳои маъмурӣ ҳангоми содироту воридоти молҳо», аз 1 октябри соли 2008 №498 «Дар бораи ворид намудани тағйироту иловаҳо ба қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 октябри соли 2002 №397», қабул шудаанд.

Бо мақсади татбиқи супоришҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ташкили минтақаҳои озоди иқтисодӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 5 марти соли 2008 №103 «Дар бораи чораҳои аввалиндараҷа оид ба ташкили минтақаҳои озоди иқтисодӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» қабул гардидааст. Инчунин қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 майи соли 2008 №227 «Дар бораи таъсиси минтақаҳои озоди иқтисодии «Панҷи поён» ва «Суғд» ва қарорҳои Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тасдиқ намудани Низомномаи Минтақаи озоди иқтисодии

Сугд” ва “Дар бораи тасдиқ намудани Низомномаи Минтақаи озоди иқтисодии Панҷ” № 1146 ва № 1147 тасдиқ карда шудаанд.

Баҳри бехбудии фаъолияти иқтисоди хориҷӣ ҳаҷми муомилоти тичорати хориҷӣ нисбат ба ММД дар соли 2009-ум 71,9 фоизро (соли 2007-ум 107,9 фоиз) ташкил медиҳад, ки нисбат ба соли 2005 дар соли 2009-ум 24,9 фоиз (дар соли 2007-ум 4 фоиз зиёд шудааст) камтар мебошад.

Дар натиҷаи рушди инфрасохтор, энергетика ва саноат дар Тоҷикистон рушди иқтисодии кишвар таъмин гардида, тавассути он ба паст кардани сатҳи камбизоатии аҳоли асосҳои моддӣ фароҳам оварда шуд. Ҳамзамон, дар доираи мақсад ва афзалиятҳои СПКСК барои рушди инфрасохтор, энергетика ва саноат дар солҳои 2007-2009 як қатор тадбирҳои муҳим амалӣ гашта, нишондиҳандаҳои соҳаи мазкур таъмин карда шуданд.

Ҳукумати ҷумҳурӣ баҳри пешрафти соҳаи нақлиёт ҷиҳати барқарорсозии системаи роҳҳо, сохтмони туннелҳо ва кӯпрукҳо кӯшишҳои зиёд намуда, баҳри татбиқи лоиҳаҳои нақлиётӣ тӯли солҳои 2007-2009 чораҳои зарурӣ андешид. Дар натиҷаи татбиқи лоиҳаҳои инвеститсионии дохилӣ ва хориҷӣ сохтмони нақби Шар-Шар ва кӯпрук дар дарёи Панҷ анҷом ёфта, дар ин замина 1083,5 км. роҳҳои сифатан қаноатбахш сохта шуд ва 697,1 км роҳ барқарор гардида, мавриди истифода қарор гирифт. Дар баҳши авиатсионӣ ва нақлиёти роҳи оҳан маҷмӯи тадбирҳои ибтидоӣ оид ба либерализатсия анҷом дода шуд ва бо мақсади азнавташкилдихии корхонаҳои бузурги инфрасохторӣ марҳилаи якуми нақшаи стратегии азнавсозии сохтори КВДХ «Тоҷик-Эйр» амалӣ гардид. Баҳри дастгирии фаъолияти Роҳи оҳани Тоҷикистон, бехтар намудани заминаи моддию техникии он ва ба талаботи имрӯза ҷавобгӯ будани парки вагонҳо аз ҳисоби маблағҳои дохилӣ вагонҳои боркаш харидорӣ карда шуд. Ҷиҳати таҳкими заминаи ҳуқуқӣ ва кам кардани монеаҳои маъмурӣ Ассотсиатсияи боркашонҳои байналмилалӣи автомобилӣ мустақил доништа шуд ва бо дарназардошти сатҳи баланди хароҷоти давлат барои таъсиси объектҳои нави нақлиётӣ Корхонаи воҳиди давлатии «Экспедитсияи нақлиётӣ» таъсис гардид.

Таи солҳои 2007-2009 дар баҳши алоқа барои рушди минбаъдаи соҳа сатҳи баланди дурнамои инкишоф дар бозори ҷаҳонӣ ба инобат гирифта шудааст. Стансияҳои нави автоматии рақамӣ ба истифода дода шуда, лоиҳаи инвеститсионии «Шабакаи нақлиётӣ» оид ба насби симчӯбҳо ба анҷом расид. Шабакаи дастрас дар сатҳи деҳот дар ҳудуди ноҳияҳои тобеи марказ ташкил ёфтааст, ки дар натиҷа ҳиссаи шабакаҳои телефони тачдидшуда то 95% афзоиш ёфт.

Пешравиҳо дар соҳаи нақлиёт ва алоқа имконият дод, ки ҳангоми интиқоли дохилӣ ва хориҷӣ хароҷот камтар гардида, ҳаҷм ва сифати ҳамлу нақли дохилӣ ва хориҷии мусофирон ва боркашонӣ, бехбуди заминаи моддию техникии қатораҳо, роҳҳои автомобилгарду роҳи оҳан, дастрасии интиқол тавассути нақлиёти ҳавоӣ, бехбуди шароити транзит, кам кардани хароҷот барои хизматрасонӣ, амнияти фаъолияти системаи нақлиётӣ, хизматрасонии алоқа, дастрасӣ ба шабакаи интернет ва алоқаи мобилӣ таъмин карда шавад.

Дар натиҷаи татбиқи лоиҳаҳои энергетикӣ ҳаҷм ва сифати хизматрасониҳо барои дигар бахшҳои истехсолӣ, ки аз сабаби норасоии қувваи барқ бо иқтидори нопурра фаъолият мекунанд, то як андоза бехтар гардида, инчунин ба баланд бардоштани сатҳи дастрасии хизматрасонии энергетикӣ барои аҳоли мусоидат намуд.

Аз ҷумла, дар соли 2009 сохтмони НБО-и “Сангтӯда-1” бо иқтидори 670 МВт ва истехсоли солонаи қувваи барқ 2,7 млрд. кВт. соат пурра анҷом ёфта, ба истифода дода шуд. Инчунин, дар соҳаи энергетика Барномаи дарозмуддати бунёди силсилаи нерӯгоҳҳои хурди барқӣ дар давраи солҳои 2007-2020 амалӣ гардида истодааст ва то инҷониб 50 адад НБО-и хурд сохта ба истифода дода шуд. Ҷиҳати паст кардани талафоти энергетикӣ аз ҳисоби маблағгузориҳои Бонки умумиҷаҳонӣ корҳои иваз намудани ҳисобкунакҳои индуксионӣ ба электронӣ дар шаҳри Душанбе оғоз гардида, дар ин самт 4,1 млн. доллари ИМА маблағ азхуд карда шуд. Ҳамчунин ҳаҷми интиқоли барқӣ сохта ба истифода дода шуд, ки дар натиҷа ҳиссаи истифодабарандагони қувваи барқ то 1,9 % афзоиш ёфт. Ҳукумати ҷумҳурӣ бо мақсади паст кардани шиддати норасоии қувваи барқ дар ҷумҳурӣ истифодаи таҷҳизоти каммасрафро ба таври васеъ ҷорӣ намуд. Дар ин самт, лампаҳои каммасрафи замонавӣ мавриди истифода

қарор гирифт, ки хароҷоти нерӯи барқро ба мақсади рӯшноӣ то 5 маротиба кам ва мӯҳлати истифодаи лампаҳоро 8-10 маротиба зиёд намуд.

Баҳри гузариши нерӯгоҳҳои гармидиҳӣ ба истифодаи ангишт, татбиқи лоиҳаи иқтишофи конҳои газ, таъсиси шабакаи стансияҳои газӣ бо газӣ моеъ, як қатор лоиҳаҳои инвестиционӣ амалӣ карда шудаанд. Дар натиҷаи коркарди зеризаминӣ ва сохтмони бурриш дар конҳои ҷумҳурӣ истеҳсоли ангишт 73% зиёд гардида, ҷойҳои қорӣ нав ташкил карда шуд.

Афзоиши истеҳсолоти саноатӣ ба таъсиси ҷойҳои нави қорӣ шароит фароҳам оварда, ба ҳалли мушкилиҳои камбизоатии аҳоли мусоидат намуд. Ба ин истифодаи канданиҳои фойданок ва истеҳсоли ҳаҷми назарраси маҳсулоти кишоварзӣ будани Тоҷикистон кӯмак мерасонад.

Барои истифодаи афзалиятҳои истеҳсолии Тоҷикистон дар доираи вазифаҳои «Дастгирии рушди самтҳои афзалиятноки саноат» маҷмӯи чорабиниҳо амалӣ гардидааст. Оид ба таъсиси қорхонаҳои коркарди пахта Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 августи соли 2007 №392 «Дар бораи Барномаи коркарди пурраи нахи пахтаи дар Ҷумҳурии Тоҷикистон истеҳсолшаванда дар давраи то соли 2015» қабул гардид. Оид ба таъсиси қорхонаҳои коркарди чарм, пашм, тамоку, пилла ва дигар ашё Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 декабри соли 2008 №663 «Дар бораи Барномаи коркарди пурраи ашёи хоми қорво (пашм ва пӯст) дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи то соли 2015» қабул карда шуд. Бо дарназардошти муқаррар намудани квотаҳои коркарди дохилӣ оид ба афзоиши коркарди алюминий ва мониторинги татбиқи он бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 декабри соли 2007 №648 «Барномаи коркард ва истеҳсоли маҳсулоти тайёр аз алюминийи аввалия барои солҳои 2007-2015» тасдиқ карда шуд. Дар натиҷаи татбиқи қарорҳои қабулгардида дар ин давра ҳаҷми истеҳсолоти саноатӣ то 25,6%, содироти саноатӣ то 18% афзоиш ёфт.

Рушди баҳши аграрӣ ба таъмини бозьтимод, босубот ва мутаносиби кишвар бо озуқаворӣ тавассути афзоиши мунтазам ва устувори ҳаҷми маҳсулоти кишоварзӣ, баланд бардоштани сатҳи даромад ва шуғли аҳоли, инчунин ҳифзи захираҳои табиӣ барои тавсеаи тақрористеҳсол мусоидат намуда, барои таъмини амнияти озуқаворӣ кишвар шароит фароҳам овард.

Бо мақсади фароҳам овардани шароитҳои хоҷагию молиявӣ ва сиёсӣ дар баҳши аграрӣ Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31 декабри соли 2008 №658 «Дар бораи тасдиқи Консепсияи сиёсати аграрӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон» қабул гардид, ки бо роҳи таъсиррасонӣ ба равандҳои иқтисодии дар он ҷойдошта тавассути шакл ва усулҳои нисбатан муосир дар соҳаи иқтисодиёти аграрӣ равона карда шудааст. Ҳамчунин, бо дарназардошти ин омилҳо ва таъмини амнияти озуқаворӣ бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 феввали соли 2009 №72 «Барномаи амнияти озуқаворӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2015» қабул гардид.

Бо мақсади риояи ҳуқуқҳои баробар ва кафолатҳо ба ҳуқуқи истифодаи замин дар ноҳияҳо мониторинги ислоҳоти замин гузаронида шуда, дар 29 хоҷагиҳои таҳти ислоҳоти шахру ноҳияҳои ҷумҳурӣ қорҳои тарғиботиву ташвиқотӣ ва фаҳмондадиҳии вобаста ба ислоҳоти хоҷагиҳо гузаронида шуд. Барои бехбуди ҳолати мелиоративии заминҳо, сифати хок, кам кардани бодлесшавӣ ва биёбоншавӣ, дар соли 2009-ум 4912 ҳазор сомонӣ маблағгузорӣ шуда, дар натиҷа ҳолати мелиоративии майдони 8774 га замин бехтар гардидааст.

Маориф. Соҳаи маориф барои ноил гардидан ба мақсадҳои Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ баҳши асосӣ ба ҳисоб меравад, зеро дар ниҳояти қор пешравӣ дар соҳаи маориф сатҳи самарабахшии ҳамаи азму талошро оид ба тақмили идорақунӣ, таъмини рушди устувори иқтисодӣ ва рушди нерӯи инсонии кишвар муайян менамояд.

Ҷиҳати зиёд намудани фарогирии духтарон ва писарон бо маълумоти миёнаи умумӣ то 98%, бехтар намудани системаи идорақунӣ дар соҳаи маориф ва татбиқи тадбирҳои зарурии соҳаи маориф имкон дод, ки нишондиҳандаи асосии баҳш - фарогирии кӯдакон ба таҳсилоти ибтидоӣ ва умумии асосӣ дар соли 2008-ум 97 фоизро (2007-ум 96,6 фоиз) ташкил диҳад. Нишондиҳандаҳои умумии фароғирӣ ба мактаб дар соли 2008-ум 98 фоизро ташкил намуд, ки нисбат ба соли 2005-ум 9,6 % зиёд гардидааст.

Дар самти баланд бардоштани самаранокии системаи истифодаи захираҳои мавҷуда: ҳиссаи мактабҳои, ки бо усули маблағгузории сарикасӣ фаъолият мекунанд, дар соли 2005-ум

10 фоиз, дар соли 2007-ум 15,5 фоиз ва соли 2008-ум 30 фоизро ташкил намуд. Ҳиссаи хароҷот барои маълумоти миёна дар хароҷоти умумӣ барои маориф дар соли 2007-ум 79,3 фоиз ва дар соли 2008-ум 76 фоизро ташкил менамояд, ки ин нисбат ба соли 2007-ум 3,3 фоиз кам шудааст.

Миқдори мактабҳои нави сохташуда дар соли 2008-ум (149 адад) нисбат ба соли 2005-ум (66 адад) 83 адад зиёд мебошад.

Рушди баҳши тандурустӣ. Барои ноил шудан ба Мақсадҳои Рушди Ҳазорсола соҳаи тандурустии Тоҷикистон баҳши бағоят муҳим ба ҳисоб меравад, зеро азму талоше, ки барои беҳбуди саломатии аҳолии нигаронида шудааст, воқеан ҳам рушди устувори иқтисодӣ ва рушди нерӯи инсонии кишварро таъмин менамояд.

Дар самти паст кардани фавти модарону кӯдакон, бемориҳои сироятӣ, инчунин барҳам додани баъзе сироятҳо, ки бо вакцинаҳо идора карда мешаванд, натиҷа ва нишондиҳандаҳои мушаххас ба даст оварда шудаанд. Татбиқи тадбирҳои дар соҳаи тандурустӣ дар солҳои 2007-2008, боиси натиҷаҳои зерин гардидаанд: ҳиссаи хароҷот барои КАТС (кӯмаки авалияи тиббӣ санитарӣ) дар хароҷоти умумии бучети давлатӣ ба соҳаи тандурустӣ, дар соли 2005-ум 25 фоиз буда, соли 2007-ум 34 фоиз ва соли 2008-ум 16 фоизро ташкил дод ва мувофиқи нақша ин рақам бояд ба 40 фоиз расонида шавад.

Новобаста аз он, ки дар ин самт корҳои зарурӣ ба субот расонида шудаанд, мутаасифона, то ҳол фавти кӯдакон ва модарон вучуд дорад. Маълум аст, ки дар соли 2008-ум фавти кӯдакони то синни 5 ба ҳар 1000 нафар таваллудёфта 53 (соли 2007-ум 63) нафарро ташкил дод, ки нисбат ба соли 2007 тамоюли пастшавӣ ба мушоҳида мерасад ва дар фавти кӯдакони навзод дар соли 2008-ум то 46 (соли 2007-ум 58,4) нафар ба ҳар 1000 нафар таваллудёфта пастшавӣ ба қайд гирифта шудааст. Вобаста ба сатҳи фавти модарон низ тамоюли пастшавӣ ба чашм мерасад ва тибқи нишондиҳандаҳо он дар соли 2008-ум 120 нафарро ба ҳар 100 ҳазор нафар таваллудёфта ташкил дод.

Такмили ҳифзи иҷтимоии аҳолии. Ислоҳоти системаи ҳифзи иҷтимоии аҳолии Тоҷикистон имкон медиҳад, ки маҷмӯи чорабиниҳои иҷтимоию иқтисодие, ки дар натиҷаи бекорӣ, баландравии нарх, беқурбшавии даромадҳои меҳнатӣ ба ҳифзи аҳолии нигаронида шудаанд, татбиқ гардад. Бо дарназардошти ҳамин шуғл, суғуртаи иҷтимоӣ, таъминот бо нафақа, кӯмаки суроғавии иҷтимоӣ самтҳои афзалиятноки соҳаи ҳифзи иҷтимоӣ ба ҳисоб мераванд, ки мустақиман ба сатҳи зиндагии аҳолии таъсир мерасонанд. Бо дарназардошти мақсад ва афзалиятҳои СПКСК вобаста ба мушкилиҳои ин бахш чораҳои мушаххас андешида шуда, натиҷаҳои зерин ҳосил шудаанд: ҳаҷми пардохтҳои ғайрисуғуртавӣ аз воситаҳои суғуртаи давлатии иҷтимоӣ дар соли 2008-ум 7,1 фоизро (соли 2007-ум 7,1 фоиз) ташкил намуда, ин рақам нисбат ба соли 2005-ум (27 фоиз) 19,9 фоиз кам шудааст. Фарогирӣ бо суғуртаи иҷтимоии давлатӣ нисбат ба аҳолии аз нигоҳи иқтисодӣ фаъол дар соли 2008-ум 40,0 фоизро (соли 2007-ум 43,9 фоиз) ташкил мекунад, ки он нисбат ба соли 2005 (33 фоиз) 7 фоиз афзоиш ёфтааст. Дар соли 2008 шумораи ба кор таъмингардидагон нисбат ба соли 2005-ум 5,8 фоиз зиёд гардидааст. Андозаи кӯмаки иҷтимоии расонидашуда дар соли 2008-ум 52,5 (соли 2007-ум 40) сомонӣ/нафарро ташкил дод, ки нисбат ба соли 2005-ум 40,5 сомонӣ/нафар зиёд мебошад. Марказҳои таъсисёфта, ки хизматрасонии иҷтимоиро анҷом медиҳанд, дар соли 2008-ум 6 ададро ташкил дод, ки нисбат ба соли 2005-ум 2 адад зиёд мебошад. Татбиқ намудани чораҳои зарурӣ аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон имкон дод, ки сатҳи камбизоатӣ дар соли 2007 нисбат ба соли 2003 аз 72,4 фоиз ба 53,5 фоиз коҳиш ёфта, инчунин сатҳи камбизоатии ниҳой дар соли 2007 нисбат ба соли 2003 аз 41,5 фоиз то 17,1 фоиз паст гардад, ки ин натиҷаҳои назаррас мебошанд, аз ин рӯ фаолият дар ин самт давом дорад.

Вобаста ба тавсеаи дастрасӣ ба таъминоти об, санитария ва хоҷагии манзилию коммуналӣ, натиҷаҳои назаррас ба даст оварда шудаанд. Инчунин, зикр намудан зарур аст, ки мақсади асосии ислоҳот дар баҳши мазкур аз он иборат аст, ки то охири соли 2009-ум 96 фоизи аҳолии шаҳр ва 51 фоизи аҳолии деҳот бо оби нӯшокии ҷавобгӯи талаботи стандартӣ ва 47 фоизи аҳолии шаҳр ва 37 фоизи аҳолии деҳот ба хизматрасонии асосии санитарии гигиенӣ таъмин гарданд. Ҳиссаи аҳолии шаҳр, ки барояшон мунтазам манбаи оби нисбатан хушсифат дастрас аст, дар соли 2008-ум 90 фоизро ташкил дод, ки он нисбат ба соли 2005 (93 фоиз) 3 фоиз кам шудааст. Ҳиссаи аҳолии деҳот, ки барояшон мунтазам манбаи оби нисбатан хушсифат дастрас

аст, дар соли 2008-ум 47 фоизро ташкил намуд, ки он нисбат ба соли 2005 (49 фоиз) 2 фоиз кам шудааст. Дастрасии аҳолии шаҳр ба шароитҳои асосии санитарии гигиени дар соли 2008-ум 94,8 фоизро ташкил дод, ки он нисбат ба соли 2005 (20 фоиз) 74,8 пункти фоизӣ зиёд шудааст. Харочоти бучети давлатӣ барои таъминот бо об, санитария ва ХМК дар соли 2008-ум 1,5 фоизи ММД-ро ташкил намуд, ки нисбат ба соли 2005 (1,1 фоиз) 0,4 пункти фоизӣ зиёд мебошад ва нисбат ба нишондоди нақшавии соли 2009-ум 75 фоиз муайян шудааст.

Таъмини баробарии гендерӣ. Матритсаи тадбирҳои ноил гардидан ба баробарии гендерӣ мушкилиро дарбар мегирад, ки ба таври истисноӣ баҳри татбиқи сиёсати давлатии гендерӣ нигаронида шудаанд. Чорабиниҳои вобаста ба ҳалли мушкилоҳо гурӯҳбандӣ гардида, аз такмили заминаи институтсионалии сиёсати гендерӣ, таъсиси механизмҳои самарабахш оид ба таъмини дастрасии баробар ба захираҳо ва ниҳоят паст кардани сатҳи зӯрварӣ дар оила ва ҷомеа иборатанд. Нишондиҳанда ва натиҷаи асосӣ дар самти масъалаҳои гендерӣ - индекси рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон бо назардошти омили гендерӣ мебошад, ки дар соли 2008 мутаасифона ба мавқеи 106-ум дар ҷаҳон боло баромадааст, вале агар се соли охириро ба назар гирем - соли 2005 (мавқеи 91-ум), соли 2006 (мавқеи 90-ум) ва соли 2007 (мавқеи 90-ум) тамоюли пастшавӣ ба назар мерасид.

2.3. Сабақҳои андӯхта аз татбиқи СПКСК барои солҳои 2007-2009

- Ташкили сохторҳо оид ба мониторинги татбиқи Стратегия дар вазорату идораҳо ва мақомоти иҷроияи маҳаллӣ мувофиқи мақсад будани худро собит намуд ва корҳо дар ин самт бояд пурра анҷом дода шаванд;

- Дар баробари ин Стратегия механизми амиқи таҳрир ва мутобиқгардонии тадбирҳо ба омилҳои таъсиррасон ва шароитҳои зудтағйирёбанда (мисол - бӯҳрони молиявӣ иқтисодии ҷаҳонӣ) пешбинӣ накардааст;

- Як қисми тадбирҳои пешбинишуда бо имкониятҳои молиявӣ ҳамоҳанг нашудаанд ва қисми дигар ниҳоят дорои хусусияти соҳавӣ мебошанд.

Сабақҳои андӯхтаи татбиқи СПКСК-ро барои солҳои 2007-2009 ба инобат гирифта, дар Стратегияи мазкур як қатор чорабиниҳо ва тағйирот ворид карда шудаанд. Аз ҷумла, барои тақвияти бештари ҳамоҳангсозӣ байни вазорату идораҳо ва ҳокимиятҳои маҳаллӣ ба механизми мониторинги татбиқи СПКСК 2010-2012 тағйироти мушаххас ворид карда шуда, тадбирҳои амалисозии ҳадафҳои Стратегия амиқтар ва мувофиқи мақсад гардонида шудаанд ва миқдори онҳо нисбат ба Стратегияи собиқа тақрибан 2 маротиба камтар гардид.

3. МАҚСАД ВА САМТҲОИ АСОСИИ СИЁСАТИ СПКСК БАРОИ СОЛҲОИ 2010-2012

1. Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ дар доираи Стратегияи миллии рушд таҳия гардида, барномаи миёнамӯҳлати се сола ба ҳисоб меравад ва бо назардошти кам кардани таъсири бӯҳрони молиявӣ иқтисодии ҷаҳонӣ татбиқи самтҳои сиёсати иқтисодии Тоҷикистонро дар бар мегирад. Барои давра ба давра ноил шудан ба мақсадҳои дар Стратегияи миллии Рушд муайянгардида тадбирҳои сиёсати давлатиро вобаста ба шароитҳои мавҷуда ва равандҳои ҷорӣ мушаххас мегардонад. Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ барои барои коркарди Стратегияҳои соҳавӣ ва минтақавӣ ҳамчун асос мебошад.

2. Айни замон камбизоатӣ дар Тоҷикистон аз нигоҳи моддӣ бо нокифоягии сатҳи даромад барои қонеъгардонии эҳтиёҷоти ҳадди ақали зиндагӣ ва маҳдуд будани дастрасии аҳоли ба хизматрасониҳои маориф, тандурустӣ, амният, иштирок дар ҳаёти ҷамъиятӣ ва ғайра муайян карда мешавад. Паст кардани сатҳи камбизоатӣ на танҳо аз нав тақсим намудани даромади миллий, балки бештар рушди устувори иқтисодиётро тақозо менамояд, ки дар ҷараёни он шахсони камбизоат тавонанд барои худ ҷои кори мувофиқ пайдо кунанд, барояшон хизматрасониҳои ҳаётан муҳим, суғуртаи иҷтимоӣ ва мавқеи сазовор дар ҷомеа дастрас бошад. Маҳз аз ҳамин сабаб СПКСК ва тамоми мӯҳтавои он барои ҳалли мушкилиҳои паст кардани сатҳи камбизоатӣ равона шудааст. Мақсадҳои СПКСК-и мазкур пурра ҷавобгӯи Мақсадҳои Рушди Ҳазорсола ва Стратегияи Миллии Рушд буда, ягонагии мақсадҳои СПКСК-ро барои

солҳои 2007-2009 нишон медиҳад. Ин мақсадҳо дар сохтори СПКСК барои солҳои 2010 -2012 аниқ муайян гардидаанд.

3. Мақсадҳои асосии амалӣ намудани СПКСК аз таъмини рушди бонизоми иқтисодӣ, баланд бардоштани сатҳу сифати зиндагии аҳоли, махсусан гурӯҳҳои аз нигоҳи иҷтимоӣ осебпазир ва тақвият бахшидани нерӯи инсонӣ иборат мебошанд.

4. Дар СПКСК аҳамияти мақсадноки индикаторҳои асосӣ ифода ёфтааст, ки рушди ҳамаи ҷабҳаҳои заминаи осудаҳолии аҳолиро дар давраи татбиқи он тавсиф менамояд. Нишондиҳандаҳои мақсадноки паст кардани сатҳи камбизоатӣ дар ҷадвали 2 оварда шудаанд. Дигар барномаҳо ва нақшаҳои соҳавӣ ва минтақавӣ рушд бояд ба СПКСК мутобиқ бошанд ва дар давраи солҳои 2010-2012 мақсадҳои онро таъмин намоянд.

5. Мақсадҳои СПКСК таъсири бӯҳрони молиявӣ иқтисодии ҷаҳониро инъикос менамоянд, ки бо он кишвар дар раванди рушд рӯ ба рӯ гардидааст. Ба ғайра аз ин омилҳои беруна ба монанди мавҷуд набудани роҳи баромад ба баҳр, дурӣ аз бозорҳои кишварҳои дорои сатҳи баланди даромад, ноустувории вазъи минтақа, ки дар он кишвар қарор дорад, таҳдиди қочоқи моддаҳои нашъаовар ва терроризм ба рушди кишвар, инчунин як қатор омилҳои дохилӣ ба монанди сатҳи пастӣ рақобатпазирӣ, рушди баланди демографӣ, паст гардидани сармояҳои инсонӣ ва физикии бамеросмонда таъсири манфӣ мерасонад. Ҳамзамон татбиқи мақсадҳои СПКСК дар амал метавонад барои ноил шудан ба мақсадҳои Стратегияи Миллии Рушд замина гузорад. Ҳукумат итминон дорад, ки ташкилотҳои донор вобаста ба имконият, бо дарназардошти СМР/ СПКСК ҷиҳати кӯмак ба кишвар ба барномаҳои худ тағйирот ворид хоҳанд кард.

6. СПКСК ба таъмини ошкорӣ, шаффофият ва дар назди ҷомеа ҳисоботдиҳанда будани сиёсати давлатӣ ва таҳкими демократия нигаронида шудааст. Стратегия барои созмон додани ҳамкориҳои давлат ва ҷомеаи шаҳрвандӣ, ки ба он дар ҳамаи давраҳои татбиқи СПКСК, аз ҷумла дар пурзӯр кардани раванди мониторинг ва тақсими захираҳо нақши муҳим дода мешавад, асос хоҳад буд. Харочоти давлатӣ бояд тавассути барномаи миёнамӯҳлати бучетӣ, бучети солони давлатӣ, барномаҳои инвестицияҳои давлатӣ ба СПКСК мувофиқ бошанд ва заминаи захиравии татбиқи онро таъмин намоянд.

7. Бо дарназардошти Стратегияи миллии рушд, мушкилиҳои мавҷудаи рушди иҷтимоӣ иқтисодӣ ва сабақҳои аз татбиқи СПКСК-и дуҷум андӯхта (нигар боби 2.) дар Стратегияи мазкур ба сифати самти асосии сиёсати рушди кишвар ва паст кардани сатҳи камбизоатӣ инҳо муайян гардидаанд:

- тақмили идораи давлатӣ бо мақсади баланд бардоштани шаффофият, ҳисоботдихӣ ва самарабахшии фаъолияти мақомоти давлатӣ дар мубориза бо коррупсия ва фароҳам овардани шароити мусоиди макроиқтисодӣ, муҳити институтсионалӣ ва меъёрии ҳуқуқӣ барои рушд;

- мусоидат ба рушди устувори иқтисодӣ ва диверсификацияи иқтисодӣ тавассути рушди баҳши хусусӣ ва ҳавасмандгардонии инвестицияҳо, махсусан дар соҳаи энергетика, инфрасохтори нақлиёт, бахшҳои пахтакорӣ ва ғайра. Ба ин мақсадҳо тавассути тавсеаи озодихоии иқтисодӣ, таҳкими ҳуқуқи молиявӣ, рушди ҳамкорӣ байни давлат ва баҳши хусусӣ ноил шудан мумкин аст;

- рушди нерӯи инсонӣ тавассути дастрас будани хизматрасониҳои иҷтимоӣ ба аҳолии камбизоат, беҳбудии сифати он, фаъл гардонидани иштироки аҳоли ба раванди рушд, таҳкими шарикҳои иҷтимоӣ.

8. Мутамарказгардонии азму талоши давлат ва ҷомеа дар ин самтҳо имкон медиҳад, ки захираҳои мавҷудаи дохилӣ ва кӯмаки беруна барои Тоҷикистон ба таври самарабахш ихтиёрдорӣ гардида, рушди ҳама гурӯҳҳои аҳолии кишвар ва дар маҷмӯъ инкишофи ҷомеа тавсеа ёбад ва бо ин усул сатҳи камбизоатӣ пасттар карда шавад.

9. Тадбирҳои сиёсати давлатӣ, ки ба тақмили идораи давлатӣ нигаронида шудаанд, фароҳам овардани муҳити мусоид барои рушд дар боби 4 «Блоки функционалӣ» инъикос ёфтаанд. Сиёсати рушди институтсионалӣ ва иқтисодӣ ва ҳавасмандгардонии баҳши хусусӣ дар боби 5 «Блоки истеҳсолӣ» ифода гардидааст. Боби 6 «Блоки иҷтимоӣ» тадбирҳоеро дар бар мегирад, ки рушди нерӯи инсониро тавассути системаи маориф, тандурустӣ, ҳифзи иҷтимоӣ ва ғайра таъмин менамояд.

10. Дар СПКСК як қатор мушкилиҳо мавҷуданд, ки гуногунҷабҳа буда, барои ҳалли онҳо тадбирҳои ҳар се самти асосии сиёсат нигаронида шудаанд. Ҳукумат азм дорад минбаъд низ барои анҷом додани дигаргунсозии (трансформатсия) системавӣ, ҳалли мушкилиҳои демографӣ, рушди босуботи экологӣ, таъмини баробарии гендерӣ, баланд бардоштани ҳуқуқ ва имкониятҳои занон чораҳои заруриро амалӣ намоянд.

11. Тибқи нишондиҳандаҳои дурнамои рушди иҷтимоию иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои соли 2010 ва параметрҳои асосии дурнамои он барои солҳои 2011-2012 афзоиши маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ дар ин солҳо мутаносибан 5,0, 6,5 ва 7,0 пешбинӣ гардидааст. Афзоиши маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ аз рӯи ҳисоби ба ҳар сари аҳоли дар соли 2012 нисбат ба соли 2007-ум 19,5 фоизро ташкил медиҳад. Аз ин лиҳоз сатҳи камбизоатӣ дар давоми солҳои 2010-2012 нисбат ба соли 2009-ум 7,9 банди фоизӣ коҳиш ёфта, ба 41,4 баробар мешавад (нигаред ба замимаи 3).

Таҷрибаи амалӣ намудани Стратегияҳои пешинаи паст кардани сатҳи камбизоатӣ нишон медиҳад, ки таъсири афзоиши маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ аз рӯи ҳисоби ба ҳар сари аҳоли ба паст кардани сатҳи камбизоатии аз ҳад зиёд қариб 1,5 маротиба бештар мебошад. Аз ин лиҳоз сатҳи камбизоатии аз ҳад зиёд дар давоми солҳои 2010-2012 нисбат ба соли 2007-ум (17,1) 5,8 банди фоизӣ паст гардида, дар соли 2012-ум 11,3 фоизро ташкил хоҳад дод.

Ҳангоми афзоиши ММД дар давоми солҳои 2010-2012 аз рӯи сенарияи оптимистӣ зерин таъсири мӯътадилгардии дар бозорҳои беруна, афзоиши интиқоли пули муҳоҷирони меҳнатӣ, зиёд гардидани иқтисодии содироти кишвар ва афзоиши талаботи дохилӣ, яъне дар ҳолати афзоиши воқеии ММД нисбат ба соли гузашта дар соли 2010 ба 6,0 фоиз, дар соли 2011 – 7,5 ва дар соли 2012 – 8,5 фоиз, ки нисбат ба дурнамои расмӣ мутаносибан дар солҳои 2010 ва 2011-ум 1 банди фоизӣ, дар соли 2012-ум 1,5 банди фоизи зиёд мебошад, тағйирёбии сатҳи камбизоатӣ аз соли 2007 бо таври зерин сурат мегирад: соли 2007 – 53,5 фоиз, соли 2009 – 49,3 соли 2010 – 47,0, соли 2011 – 43,4 ва соли 2012 – 38,9 фоиз. Ҳамин тариқ, дар ҳолати афзоиши баланди (оптимистӣ) ММД сатҳи камбизоатӣ дар давоми 5 соли охир (солҳои 2008-2012) мумкин аст то 14,6 банди фоизӣ паст гардида, дар соли 2012-ум 38,9 фоизро ташкил диҳад. Дар баробари ин, сатҳи камбизоатии аз ҳад зиёд нисбат ба соли 2007 дар ин давра мумкин аст то 7,0 банди фоизӣ паст гардида, дар соли 2012-ум 10,1 фоизро ташкил диҳад.

Ҳангоми афзоиши ММД дар давоми солҳои 2010-2012 аз рӯи сенарияи писимистӣ мутаносибан дар соли 2010-ум 3,5 фоиз, дар соли 2011-ум 5,0 ва дар соли 2012-ум 6,0 фоиз тағйирёбии сатҳи камбизоатӣ аз соли 2007 бо таври зерин сурат мегирад: соли 2007 – 53,5 фоиз, соли 2009 – 49,5, соли 2010 – 48,6, соли 2011 – 46,7 ва соли 2012 – 44,1 фоиз. Ҳамин тариқ, дар ҳолати ин сенарияи афзоиши ММД сатҳи камбизоатӣ дар давоми 5 соли охир (солҳои 2008-2012) мумкин аст то 9,4 банди фоизӣ паст гардида, дар соли 2012-ум 44,1 фоизро ташкил диҳад. Сатҳи камбизоатии аз ҳад зиёд бошад, нисбат ба соли 2007 дар ин давра мумкин аст то 4,5 пункти фоизӣ паст гардида, дар соли 2012-ум 12,6 фоизро ташкил диҳад.

4. ФАРОҲАМ ОВАРДАНИ ШАРОИТҲОИ УМУМИИ РУШД (БЛОКИ ФУНКЦИОНАЛӢ)

Блоки функционалии фаслҳои бахшии СПКСК (ислоҳоти идоракунии давлатӣ, рушди макроиқтисодӣ, беҳбуди фазои инвеститсионӣ, рушди бахши хусусӣ ва соҳибкорӣ, ҳамкорӣҳои минтақавӣ ва ҳамгирӣ ба иқтисоди ҷаҳонӣ) барои фароҳам овардани шароитҳои умумии институтсионалӣ таъин гардидааст, ки рушди иқтисодӣ, афзоиши ҳаҷм ва беҳбуди сифати хизматрасониҳои иҷтимоиро ба аҳолии камбизоат ҳавасманд мегардонад.

Банақшагирии муштараки афзалиятҳо ва фаъолиятҳои бахшӣ дар доираи як блок имкон медиҳад, ки ҳангоми таҳия ва татбиқи сиёсати иқтисодӣ муҳолифатҳои идоравӣ камтар гардида, таъсирнокии он тақвият ёбад, фаъолиятҳои банақшагирифта ҳамроҳанг ва мақсаднок бошанд.

4.1. Ислоҳоти идоракунии давлатӣ

1. Бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 15 март соли 2006 №1713 Стратегияи ислоҳоти системаи идоракунии давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ гардид, ки дар он самтҳои афзалиятноки зайл муайян шудаанд:

- ✓ баланд бардоштани самарабахшии идоракунии рушди миллӣ;
- ✓ такмили сохтори идоркунии давлатӣ мутобиқи принципҳои иқтисоди бозорӣ;
- ✓ баланд бардоштани самарабахшии идоракунии молияи давлатӣ;
- ✓ таъсиси хизмати давлатии касбии муосир;
- ✓ рушди идоракунии маъмурию ҳудудӣ.

Бахши мазкур вазифа ва тадбирҳои дар бар мегирад, ки дар фармонҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 15 март соли 2006 №1713 «Дар бораи тасдиқи Стратегияи ислоҳоти системаи идоракунии давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон», аз 16 сентябри соли 2008 №541 «Дар бораи тасдиқи Концепсияи такмили сохтори идоракунии давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон», аз 31 декабри соли 2008 №582 «Дар бораи тасдиқи Концепсияи сиёсати давлатии кадрҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва дигар санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ пешбинӣ шудаанд.

Масъалаҳои алоҳидаи идоракунии молиявӣ ва такмили институтсионалӣ низ дар тадбирҳои бахши «Рушди макроиқтисодӣ» ва дигар бахшҳои ҳамин СПКСК инъикос гардидаанд.

2. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ба принципҳои демократӣ ва талаботи иқтисоди бозорӣ мутобиқгардонии системаи идораи давлатӣ тадбирҳои дахлдор андешид. Аммо ислоҳоти муассири институтсионалӣ ҳанӯз аз вазъи зудтағйирёбандаи иқтисодӣ қафо мемонад. Системаи мавҷудаи идоракунии давлатӣ ҳанӯз ба таври дахлдор самарабахш набуда, танзими сифатии равандҳои имрӯзаи бозаргониро таъмин наменамояд.

3. Мушкilotи асосии системаи идоракунии давлатӣ аз инҳо иборатанд:

- ✓ самарани пасти системаи идоркунии рушди миллӣ вобаста бо ҳамоҳангсозии нокифояи барнома ва нақшаҳои рушд, мавҷуд набудани ҳамбастагии дақиқи афзалиятҳо, мақсадҳо ва натиҷаҳои фаъолият, ки ҳамчунин ба институтсионалӣ намудани афзалиятҳои стратегӣ дар сохтори хароҷоти давлатӣ монеа мебошад;
- ✓ даҳолати аз ҳад зиёди давлат ба фаъолияти хоҷагидорӣ, номутаносибии функсияҳои танзимкунандаи он, ки рушди бахши хусусиро бозмедорад;
- ✓ самарани пасти системаи идоракунии маблағҳои давлатӣ, фрагментатсияи хароҷоти инвсетитсионии давлатӣ ва пайвасти нокифояи онҳо бо афзалият ва мақсадҳои стратегии рушд;
- ✓ механизми бесамари идоракунӣ ва рушди нерӯи кадрӣ, асосноксозии паст дар хизмати давлатӣ;
- ✓ такрори функсияҳо ва ваколатҳо, ба ҳам омехта будани салоҳият байни сатҳҳои идоракунӣ, мавҷуд набудани тақсими дақиқи функсияҳо оид ба хизматрасонӣ ба аҳоли ва чун оқибат сифати паст ва дастнорас будани он, нобаробарии тақсимоти маъмурию ҳудудӣ ҳамчун монеа барои тақсимоти шабеҳи функсияҳо, ваколатҳо ва захираҳо;
- ✓ рушди нокифояи худидоракунии маҳаллӣ.

4. Таҷрибаи таърихӣ нишон медиҳад, ки раванди фароҳам овардани шароити мусоид барои рушди иқтисодиёт аз бисёр ҷиҳат ба фаъолнокии идоракунии давлатӣ вобаста аст. Бе таъсиси системаи самарабахшии идоракунии давлатӣ ва шароити мусоид ҷиҳати фаъолият дар соҳаи иқтисодиёт ноил гардидан ба натиҷаҳои моҳиятан муҳим дар таъмини рушди устувори иқтисодӣ ва афзоиши самарани иқтисодиёт ва чун натиҷа - паст кардани камбизоатӣ имконнопазир аст.

Мақсади ислоҳот аз баланд бардоштани самарабахшии шохаҳои марказӣ ва маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, бо таъсиси хизмати касбии давлатӣ, системаи мутаносибии таҳия ва татбиқи сиёсат ва барномаҳои рушд бо нерӯи таҳкимёфтаи идоракунӣ ва ҳисоботдиҳӣ, ҷорӣ намудани механизмҳои, ки ҳамбастагии нисбатан амиқи стратегияи дарозмӯҳлатро бо раванди банақшагирӣ ва иҷрои бучети давлатӣ, инчунин нақшаҳои ҳарсола, стратегияҳои рушди соҳа ва барномаҳои сармоягузорӣ таъмин менамоянд, ҳамоҳангсозии рушди бахши давлатӣ ва хусусӣ дар маҷмӯъ бо мақсади ҳалли нақшаҳои афзалиятноки миллӣ дар робитаи зич бо рушди иқтисодӣ, рушди худидоракунии фаъоли маҳаллӣ, бо тақсими дақиқи функсияҳо ва ваколатҳо,

захираҳои молиявӣ ва амвол, ки самара ва сифати хизматрасониро ба аҳоли таъмин менамояд, иборат мебошад.

5. Барои ноил шудан ба мақсадҳои гузошташуда бояд вазифаҳо ва тадбирҳо вобаста ба амали зайл муайян карда шаванд:

- ✓ таҳия ва татбиқи механизми ба мувофиқа расонидани афзалиятҳои рушд дар сатҳҳои миллӣ, соҳавӣ ва ҳудудӣ;
- ✓ таъмини ҳамоҳангсозии зичи рушди бахши давлатӣ ва хусусӣ бо мақсади ҳалли вазифаҳои афзалиятноки миллӣ дар ҳамбастагӣ бо рушди иқтисодиёт дар маҷмӯъ;
- ✓ баррасии масъалаи даҳолати мустақими давлат ба иқтисодиёт ва гузариш ба усулҳои ғайримустақими танзими давлатӣ;
- ✓ таъмини ҳамбастагии стратегияҳо ва барномаҳои сармоягузорӣ бо раванди буҷет;
- ✓ таҳияи стратегияи буҷети давлатӣ, ки маблағгузори дарозмӯҳлати нақшаҳои стратегияи рушдро таъмин менамояд, бо дарназардошти таъминоти буҷетии нақшаҳо ва стратегияҳои ҳарсолаи соҳа;
- ✓ тақмили механизми идоракунии инвестицияҳои давлатӣ, тавсеаи амалияи шарикӣ бахшҳои давлатӣ ва хусусӣ бо мақсади рушд, беҳбуди ҳамоҳангсозии сиёсат дар соҳаи рушд ва ташкили механизмҳои самарабахши ҳамкориҳои муштарак бо инвесторони хориҷӣ ва шарикони вобаста ба рушд;
- ✓ муносибгардонии механизми тақсими манбаъҳои даромади буҷет байни сатҳҳои мухталифи идоракунӣ бо дарназардошти азнавтасимкунии функсияҳо ва муайян намудани ваколатҳои молиявӣ онҳо;
- ✓ таҳкими нерӯ ҷиҳати баланд бардоштани асосноксозӣ дар хизмати давлатӣ, аз ҷумла навсозии системаи идоракунии захираҳои инсонӣ ва рушди нерӯи кадрӣ, бо риояи принципҳои тақсими мансабҳои сиёсӣ ва маъмурӣ, таҳкими нақши ҳавасмандсозандаи музди меҳнат, таҳкими одоби касбӣ ва стандартҳои касбӣ;
- ✓ дақиқ тақсим намудани функсияҳо ва ваколатҳо байни сатҳҳои идоракунии давлатӣ ва худидоракунии маҳаллӣ, ҳамзамон аз нав тақсим намудани захираҳои молиявӣ ва моддӣ;
- ✓ даст кашидан аз механизмҳои мутамаркази маъмулии хизматрасонӣ ба аҳоли ва ҷорӣ намудани усулҳои фасеҳ ва самарабахши маблағгузорӣ ва идоракунӣ, таъмини баланд бардоштани сифат ва дастрасии хизматрасонӣ ба аҳоли;
- ✓ танзими муносибатҳои мутақобилаи мақомоти ҳокимияти иҷроия ва худидоракунии маҳаллӣ дар асоси санадҳои меъёрии ҳуқуқии амалкунанда;
- ✓ ба танзим даровардани тақсимооти маъмурию ҳудудӣ, баррасии концепсияи рушди тақсимооти маъмурию ҳудудӣ;

6. Шартҳои асосии татбиқи ислоҳоти системаи идоракунӣ бояд аз инҳо иборат бошад:

- ✓ мавҷудияти мақома, ки барои татбиқи ислоҳот масъул аст;
- ✓ ба раванди ислоҳот ҷалб намудани ҳамаи иштирокчиёни он, рушди механизми самарабахши шарикӣ иҷтимоӣ;
- ✓ мавҷудияти функсияҳои рушди идоракунии маъмурию ҳудудӣ;
- ✓ ҳамоҳангсозии ислоҳоти системаи идоракунии давлатӣ бо ислоҳот дар дигар соҳаҳо;
- ✓ арзёбӣ ва мутаносибии хароҷот ва даромад вобаста ба ислоҳот;
- ✓ муносибати интихобӣ ҷиҳати қабул намудани таҷрибаи байналмилалӣ.

7. Ҷорабиниҳои дар солҳои 2010-2012 пешбинигардида дар соҳаи ислоҳоти идоракунии давлатӣ имкон медиҳад, ки дар Тоҷикистон бо таъмини муносибати мутақобила ва ба ҳам вобастаи фаъолияти амудӣ ва уфуқии ҳамаи мақомоти давлатии ҳокимияти иҷроия, қарорҳои стратегӣ ва тактиқии қабулшаванда асосҳои системаи самарабахши идоракунии рушди миллӣ таъсис дода шаванд.

4.2. Рушди макроиқтисодӣ

1. Иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои охири пешабўхронӣ хеле рушд намуд, ки он дар сатҳи макроиқтисодӣ ба тағйироти муҳими дорои хусусияти мусбӣ мусоидат кард.

Ҳаҷми воқеии ММД дар се соли охир (солҳои 2006-2008) қариб 25 фоиз афзуда, рушди миёнсолони он бештар аз 7,5 фоизро ташкил дод. Дар ин давра музди меҳнати номиналӣ 2,5 баробар, воқеӣ 1,5 ва андозаи миёнаи нафақа 3,2 маротиба зиёд шуд.

Рушди иқтисодии кишвар аз бисёр ҷиҳат бо талаботи рӯзафзуни дохилӣ таъмин мегардид, ки он ба ҳаҷми бузурги интиқоли пулии муҳочирони меҳнатӣ марбут буд. Дар соли 2008 ҳаҷми интиқоли пулӣ нисбат ба соли қаблӣ 1,5 маротиба зиёд шуда, нисбат ба ММД 52 фоизро ташкил дод.

Сатҳи таваррум бо ҳисоби солони дар соли 2008-ум 20,4 фоизро ташкил дода, нисбат ба нишондоди соли 2006 беш аз 70 фоиз зиёд гардид, ки ин ба болоравии нархҳои берунӣ ба маводи озуқа ва сӯзишворӣ вобаста буд.

Бехтар гардидани сиёсати пулиро қарзӣ устувориро дар бозори асъор таъмин намуд. Дар соли 2008 қурби мубодилавӣ нисбат ба доллари ИМА асосан бетағйир монд ва нисбат ба соли 2006 ҳамагӣ чор фоиз коҳиш ёфт. Далели бехтар гардидани низоми молиявӣ ин профитсити бучети давлатӣ дар соли 2008 дар ҳаҷми як фоиз нисбат ба ММД мебошад.

Сатҳи расмии (бақайдгирифтаи) бекорӣ моҳиятан тағйир наёфта, андаке бештар аз 2 фоизро ташкил дод. Аммо тибқи баҳодиҳии коршиносон бекорӣ воқеӣ тақрибан 9 фоиз ва бо назардошти муҳочирони меҳнатӣ ин нишондиҳанда дар ҳудуди 25 фоиз аст.

Вазъи макроиқтисодии ҷумҳурӣ дар ибтидои соли 2009, яъне то расидани таъсири бўхрони иқтисодии ҷаҳонӣ дорои чунин раванд буд.

Бинобар якбора тағйирёбии нархҳои ҷаҳонӣ ба маҳсулоти анъанавии содиротии ҷумҳурӣ дар соли 2009 гардиши савдои хориҷӣ нисбат ба соли гузашта 23,6 фоиз, аз ҷумла содирот 28,3 фоиз ва воридот 21,5 фоиз кам гардид. Тавозуни савдо бад гардид, зеро нархҳо ба маҳсулоти содиротӣ (алюминий ва нахи пахта) нисбат ба маҳсулоти воридотӣ тезтар паст мегардид, ки он сабаби пайдошавии касри ҳисоби амалиёти чорӣ гардид.

Паст шудани суръати рушди иқтисодӣ дар Федератсияи Россия имконияти бо ҷойи корӣ таъминшавии муҳочирони меҳнатиро камтар намуд ва ин ҳолат боиси 31,4 фоиз камшавии интиқоли пулӣ ба ҷумҳурӣ гардид.

Чунин тамоюл метавонад дар оянда ба истеъмолати шахсӣ ва ба сатҳи некӯаҳволии аҳоли моҳиятан таъсир расонад, чунки Тоҷикистон аз ҷиҳати вобаста будани иқтисодиёт аз интиқоли пулӣ (52 фоиз нисбат ба ММД дар соли 2008) дар ҷаҳон ҷойи аввалро ишғол менамояд. Дар оилаҳое, ки муҳочирони меҳнатӣ мавҷуданд, интиқоли пулӣ ба таври миёна то 35 фоизи ҳаҷми умумии истеъмолати чунин хоҷагӣҳоро мепӯшонад.

Бинобар ҳолатҳои дар боло зикршуда талабот нисбат ба асъори мавҷуда бештар гардида, қурби мубодилаи доллари ИМА нисбат ба асъори миллӣ ба таври назаррас баланд гардид. Дар моҳи июн афзоиши аз ҳама баланди қурби доллари ИМА нисбат ба моҳи декабри соли гузашта ба назар расид, ки он 28,6 фоизро ташкил дод. Дар натиҷаи тадбирҳои андешидаи Бонки миллӣ муяссар гардид, ки вазъият то андозае ба эътидол ояд.

Ҳамаи ин омилҳои номбаршуда дар ташаккули қисми даромади бучет ва суботи молиявӣ дар ҷумҳурӣ таъсири манфии худро гузоштанд. Барномаи тасдиқшуда оид ба қисми даромади бучет иҷро нашуд ва он боиси аз ҷониби Парламенти мамлакат қабул гардидани Қонун дар бораи кам кардани қисми даромади бучет ба андозаи 9,8 фоиз ва қисми даромад ба 9,6 фоиз гардид. Дар баробари ин маблағгузориҳои хароҷоти соҳаи иҷтимоӣ дар ҳаҷми пурра нигоҳ дошта шуд.

Сарфи назар аз таъсири манфии бўхрони молиявӣ иқтисодии ҷаҳонӣ дар натиҷаи тадбирҳои андешидаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон имкон дод, ки рушди иқтисодиёти кишвар дар сатҳи нисбатан устувор таъмин карда шавад. Ҳаҷми номиналии маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ дар соли 2009 20622,8 млн. сомонино ташкил дод ва рушди воқеӣ нисбат ба соли 2008 103,4 фоиз таъмин гардид. Маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ ба ҳар сари аҳоли ба 2760 сомонӣ баробар шуда, нисбат ба соли 2008 15,5 фоиз зиёд гардидааст. Нақшаи даромади умумии

Бучети давлатӣ дар соли сипаришуда 99,7 фоиз ичро шуда, ба бучет 5541,2 млн. сомонӣ ворид гардид, ки нисбат ба маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ 26,9 фоизро ташкил медиҳад. Таваррум дар баҳши истеъмолӣ дар давоми соли 2009 бо суръати мӯътадил зиёд гардид, ки он ба маҳдудияти талаботи аҳоли ва сиёсати ҳамоҳангшудаи пулӣ вобастагӣ дошт. Дар ин давра сатҳи таваррум 5 фоизро ташкил дод, ки аз сатҳи соли 2008 (11,8 фоиз) 2,4 маротиба камтар аст.

Бояд зикр намуд, ки дар соли 2009 бо бештар гардидани таъсири бӯҳрони иқтисодии ҷаҳонӣ ба иқтисоди кишвар таҳдиди қатъ гардидани бисёр барномаҳои иҷтимоӣ ва эҳтимолияти суст ва ҳатто қатъи ислоҳоти иқтисодии гузаронидашаванда бештар гардид. Ин ҳолат ба нигоҳ доштани комёбиҳои солҳои охир дар ҳаёти иҷтимоӣ иқтисодии кишвар бадастомада таҳдид менамуд.

Нақшаи тадбирҳои иловагии зиддибӯҳронии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи кӯтоҳмуддат, ки моҳи апрели соли 2009 қабул гардид, ба коҳиш додани таъсири манфии бӯҳрони ҷаҳонӣ ба раванди дохилии кишвар нигаронида шуд. Нақшаи мазкур ҳалли вазифаҳои асосии зеринро пешбинӣ менамояд: таъмини суботи макроиқтисодӣ, дастгирии баҳши воқеӣ, мусоидат ба рушди баҳши хусусӣ, бунёди ҷойҳои нави корӣ ва дастгирии бозори меҳнат, дастгирии иҷтимоӣ аҳоли, беҳтар намудани фазои сармоягузорӣ барои ҷалби сармоя.

Аммо иҷрои нақшаи қабулшуда наметавонад бо имкониятҳои дохилии молиявии ҷумҳурӣ таъмин гардад, зеро он нокифоя аст. Барои иҷрои он дастгирии ҳамаҷонибаи институтҳои байналмилалӣ молиявӣ ва давлатҳои аз нигоҳи иқтисодӣ пешрафта зарур аст.

Дар доираи нақшаи зиддибӯҳронӣ аз ҷониби ҷомеаи донорӣ расонидани кӯмаки ҳамоҳангардида ба ҷумҳурӣ дар соли 2009 ба маблағи 154 млн. доллари ИМА тасдиқ гардид. Қаблан, моҳи апрели соли ҷорӣ Шӯрои иҷроияи ХБА шартномаи барои се сол пешбинишударо (солҳои 2009-2011) бо Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба механизми маблағгузорӣ бо мақсади паст кардани сатҳи камбизоатӣ ба рушди иқтисодӣ дар ҳаҷми 116 млн. доллари ИМА (бо шумули 70 млн. доллари ИМА, ки барои соли 2009 ҷудо гардидааст) тасдиқ намуд. Ғайр аз ин, ХБА барои дастгирии тадбирҳои зиддибӯҳронии Ҳукумат ба таври иловагӣ 100 млн. доллари ИМА ҷудо мекунад.

Ин тадбирҳои сиёсат барои амалӣ намудани ислоҳот дар соли 2010 замина муҳайё менамоянд. Дар соҳаи бучет ҳамаи кӯшишҳо барои тақвияти ҷамъоварии андозҳо, бо шумули тавассути бекор кардани имтиёзҳои андоз ба молҳо ва хизматрасонии воридшаванда равона карда мешаванд. Муваффақият дар соҳаи мазкур имкон медиҳад, ки ҳамчунин хароҷотро барои ҳифзи иҷтимоӣ нисбат ба хароҷоти дар соли 2010 пешбининамудаи бучет, ки Парламент моҳи ноябри соли 2009 маъқул донистааст, бештар таъмин карда шавад. Ба ғайр аз таъсири бӯҳрони ҷаҳонӣ дар давоми ду соли охир ба бучет, гаронии маблағгузори баҳши кишоварзӣ дар натиҷаи қатъ гардидани маблағгузори берунӣ тавассути баҳши хусусӣ вогузор шудааст. Маблағгузори баҳши кишоварзӣ аз ҳисоби маблағҳои бучетӣ бо роҳи қарзидиҳӣ тавассути бонкҳои тичоратӣ устувор нахоҳад буд, чунки ин гуна қарзҳо самаранок набуда, қобилияти пардохти баҳши бонкиро суст намуданд. Дар ин маврид, барномаи ба наздикӣ қабулшудаи ҳалли қарзҳо дар баҳши пахтакорӣ бояд асоси хуберо ҷиҳати зиёд кардани кӯмаки донорҳо ба бонкҳои тичоратӣ таъмин намояд. Чунин кӯмак имкон медиҳад, ки аз маблағгузори бучетии баҳши кишоварзӣ даст кашида шавад, ҳамчунин ҷиҳати таҳкими иқтисодии амалиёти бонкҳо барои таҳдиди маблағгузори берунӣ тичоратии иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи миёнамӯҳлат мусоидат кунад. Қарзи давлатӣ бошад, вобаста аз механизми азнавсармоякунии Бонки миллии Тоҷикистон (БМТ) метавонад муваққатан аз нишондиҳандаи 40 фоизи ММД боло равад, аммо дар давраи миёнамӯҳлат эҳтимол аст дар сатҳи поёнтар аз ин нишондиҳанда қарор гирад.

Мақсади аввалиндараҷаи сиёсати пулию қарзии БМТ ниғаҳдории устувор нархҳо мебошад. Ин мақсад онро дар назар дорад, ки татбиқи барномаи пулию қарзӣ таварруми нархҳои истеъмолӣ дар сатҳи якрақама ҳамчунин дар соли 2010 нигоҳ дорад. Сиёсати асъорӣ аз тағйирёбии қурби мубодилавии номиналии бозорӣ ба асъори шарикони тичоратӣ вобаста мебошад. БМТ ғайр аз ҳолатҳои, ки ҷиҳати бартараф намудани қурби аз ҳад зиёд ноустувори мубодилавӣ ва таҳкими мавқеи асъории БМТ ҳангоми ғайриинтизор афзудани талабот ба пул ба миён меояд, аз мудохила худдорӣ хоҳад намуд. Дар амалӣ намудани сиёсати пулию қарзӣ БМТ

мавқеи худро қатъиян маҳдуд намуда, ҳамчун қарздеҳи зинаи охири бонкӣ мемонад. Ин маънои онро дорад, ки пешниҳоди қарзҳо ба бахши хусусӣ ҷиҳати пурра намудани пардохтпазирии бонкҳо қатъ карда мешавад.

Дар натиҷаи бӯҳрони иқтисодӣ устувории низоми бонкҳои тичоратӣ нигароникунанда гардид. Паст гардидани нарх ба маҳсулоти содиротшаванда, кам гардидани ҷараёни интиқоли пулӣ, коҳишҳои қурби асъор, умуман афзудани номуайяни ва дар навбати аввал ба коҳиш ёфтани пардохтпазирии бонкҳо оварда расонд. Дар натиҷа бонкҳо фоизи даромадро, бо мақсади пешгирӣ намудану ба таври оммавӣ бозпас гирифтани амонатҳо зиёд намуданд, чунки истифодабарии пардохтпазирии БМТ вобаста ба мавҷуд набудани амонати дахлдор хеле маҳдуд буд. Бо чунин тадбирҳои муҳофизатӣ ва даромадҳои нисбатан зиёд барои таваккал вобаста ба бӯҳрон, меъёрҳои қарздиҳӣ новобаста аз коҳишҳои сатҳи таваррум хеле баланд мебошанд. Дар натиҷа, пардохтпазирии бонкҳои тичоратӣ зери хатар қарор гирифт, ки дар ин бора босуръат зиёд гардидани қарзҳои хизматнарасонанда дар давоми соли 2009 шаҳодат медиҳад. Ин ҳолат, дар навбати худ, рушди қарздиҳиро коҳиш дод. Дар ҳақиқат, дар давоми соли 2009 қарздиҳӣ ба бахши хусусӣ тахминан ба андозаи 5 фоиз кам гардид.

Ҳамаи ин омилҳо зарурати тақвияти меъёрҳои макроиқтисодиро дар бахши бонкӣ ба миён меорад. Дар бахши бонкӣ зарур аст, ки аз ҷониби ҳамаи бонкҳо сари вақт иҷро гардидани меъёрҳои иқтисодӣ таъмин карда шавад. Сармояи бонкҳоро бошад, фавран таҳким бахшидан зарур аст.

2. Дар шароити бӯҳрони иқтисодии ҷаҳонӣ мақсади асосии СПКСК дар бахши мазкур аз ниғадории суботи макроиқтисодӣ, рушди иқтисодӣ ва дар ин замина беҳтар намудани дараҷаи некӯахлоқии аҳоли, махсусан қишри камбизоати он, тавассути зиёд намудани ҳаҷм ва беҳбудии сифати хизматрасониҳои иҷтимоӣ иборат мебошад.

3. Душвориҳои асосӣ дар ноилгардии суботи макроиқтисодӣ аз инҳо иборатанд:

- ба қадри кофӣ алоқаманд набудани фаъолияти мақомоти бахши иқтисодӣ дар масъалаҳои таҳияи дурнамоҳои макроиқтисодӣ, пулию қарзӣ ва бучетӣ, ки барои сари вақт қабул кардани қарори нисбатан беҳтари иқтисодӣ монеа мешавад;
- рушди нокифояи механизмҳо ва воситаҳои танзими макроиқтисодӣ;
- самарани пасти механизмҳои молиявии сиёсати бучетӣ дар ҷараёни суръат бахшидани рушди иқтисодӣ;
- нокифоя будани воситаҳои сиёсати пулию қарзӣ ва рушди ноқофии бозори қоғазҳои қиматнок;
- нокифоягии диферсификатсияи иқтисодиёт ва иқтидори содиротии ҷумҳурӣ, ки дараҷаи баланди вобастагиро ба омилҳои берунӣ, аз ҷумла аз омилҳои манфии бӯҳрони ҷаҳонӣ ба вучуд меорад;
- номутаносибӣ байни захираҳои меҳнатии босуръат рушдбанда ва бунёди ҷойҳои нави корӣ, ки дар натиҷаи он муҳоҷирати хориҷии меҳнатӣ рӯ ба афзоиш ниҳод.

4. Бо назардошти самтҳои асосӣ ва афзалиятҳои СМР мақсадҳои асосии СПКСК дар соҳаи рушди макроиқтисодӣ аз инҳо иборат аст:

- 1) тақмили сиёсати андозу бучет;
- 2) тақмили минбаъдаи сиёсати пулию қарзӣ;
- 3) идома додани ислоҳоти институтсионалӣ.

5. Тақмили сиёсати андозу бучет (вазифаи 1 дар бахш) тавассути минбаъд беҳтаркунии раванди бучетикунонӣ, татбиқи нақшаҳои Стратегияи идоракунии молияи давлатӣ дар давраи кӯтоҳмуддат, тақвияти устуворӣ, бозғайимодӣ, пуррагӣ ва шафоқияти бучет, тақмили низоми андозбандӣ, беҳтар намудани маъмуригардонии андозӣ, ташкили низоми умумидавлатии бақайдгирӣ ва баҳисобгирии андозсупорандагон бо роҳи дар сатҳи замонавӣ ҷорӣ намудани принсипи «Равзанаи ягона», соддакунии расмиёти гумрукӣ ва мувофиқгардонии тарифҳои гумрукӣ амалӣ карда мешавад.

6. Тақмили минбаъдаи сиёсати пулию қарзӣ (вазифаи 2 дар бахш) тадбирҳоеро пешбинӣ менамояд, ки ба рушди устувори низоми бонкӣ, беҳтар намудани таъминоти ҳуқуқӣ дар фаъолияти бонкӣ, тақмили тартиби суғуртакунии амонат, ҷалби маблағҳои институтҳои байналмилалӣ молиявӣ барои қарздиҳии ташкилотҳо ва афзункунии дастрасии қарзҳо, тавсеаи

сохтори хизматрасоние, ки бонкҳо пешниҳод менамоянд, истифодаи фишангҳои самаранок барои боздоштани таваррум нигаронида шудааст.

7. Раванди ислохоти сохторӣ ва баланд бардоштани самараи фаъолияти мақомоти давлатӣ (вазифаи 3 дар бахш) бо дарназардошти талаботи вазъи тағйирёбандаи иқтисодӣ эҳтимол дорад идома дода шавад.

Идома додани раванди такмили усулҳои дурнамои макроиқтисодӣ ва баҳисобгирии оморӣ, баланд бардоштани самаранокии ва шаффофияти идораи молияи давлатӣ пешбинӣ мегардад. Ба ин мақсадҳо корҳо оид ба баланд бардоштани иқтидорӣ кадрӣ сохтори давлатӣ, ки ба татбиқи сиёсати макроиқтисодӣ масъул мебошанд, инчунин корҳо оид ба такмили асосҳои меъёрии ҳуқуқӣ, ки суботи макроиқтисодиро танзим менамоянд, давом дода мешаванд. Баҳисобгирии ҳамаи маблағҳои молиявӣ, аз ҷумла кӯмаки беруна, ки барои татбиқи вазифаҳои бахшии СПКСК истифода мегарданд, гузаронида мешаванд.

4.2.1. Стратегияи таъмини рушд

1. Дар давраи миёнамӯҳлат ва минбаъд барқарор намудани суръати баланди рушд дар иқтисодиёт бе тағйири тамоюли чораҳои сиёсати иқтисодӣ аз эҳтимол дур аст. Давраи гузашта, ки бо суръати баланди рушд тавсиф меёбад, асосан бо содир намудани қувваи корӣ, яъне муҳочират ва интиқоли минбаъдаи пулӣ, ҳамчунин чараёни зиёди кӯмаки берунии донорҳои дучониба, ки дараҷаи мақбули сармоягузорию ба Тоҷикистон таъмин менамуд, дастгирӣ меёфт.

Чунин дастгирӣ дар гумон аст, ки дар солҳои оянда моҳиятан ба рушд мусоидат намояд. Дар масъалаи интиқоли пулӣ бошад, агар он ба сатҳи пешина барқарор гардад ва вобаста ба рушди иқтисоди Федератсияи Россия афзоиш ёбад ҳам, мусоидати он ба рушд нисбат ба солҳои гузашта камтар хоҳад буд. Хатари бештар дар ин ҷост, ки агар имкониятҳои иқтисодӣ дар ҷумҳурӣ зиёд нашавад, махсусан дар соҳаи кишоварзӣ, содироти қувваи корӣ ба содир намудани захираҳои кории инсонӣ мубаддал мегардад, чунки муҳочирон бо аҳли оилашон ба ҷои истиқомати доимӣ ба хориҷа хоҳанд рафт. Дар чунин ҳолат интиқоли пулӣ кам гардида, саҳми харочоти меҳнатӣ ба рушди иқтисодӣ хеле коҳиш меёбад, махсусан дар соҳаи кишварзӣ дурнамои рушдро бозмедорад.

Вобаста ба кӯмаки дучониба чихати маблағгузорию сармоягузорӣ бошад, дар давраи миёнамӯҳлат кам гардидани чунин чараёни сармоя танҳо аз ҳисоби сатҳи баланди мавҷудаи қарзи берунӣ ба мушоҳида мерасад. Дурнамои имрӯза аз рӯи маълумоти ибтидоӣ бо кам гардидани ҳиссаи сармоягузорию давлатӣ то 3,5 банди фоизи ММД аз давраи соли 2008 то соли 2012 асоснок карда мешавад. Дар баробари ин, интизорӣ меравад, ки ҳиссаи сармоягузорию хусусӣ дар сатҳи соли 2008- тақрибан 6,0 фоизи ММД боқӣ мемонад.

2. Монеаҳои асосии рушди оянда кам будани пасандозҳои шахсӣ ва ҳиссаи нокифояи сармоягузорӣ мебошад, ки тибқи дурнамо тақрибан 6,0 фоизи ММД-ро ташкил хоҳад дод. Пешгӯӣ кардан душвор аст, ки ҳиссаи сармоягузорӣ 20 фоиз, ки аз се ду ҳиссаи онро сармоягузорию давлатӣ ташкил медиҳад, чӣ тавр метавонад то 8 фоизи суръати рушд барқарор карда шавад. Барои ба ин мақсад муваффақ гардидан тавассути пасандозҳои давлатӣ зиёд кардани андозҳо ё кам кардани хароҷотро тақозо менамояд, ки ин амал вобаста ба сатҳи пасти даромадҳо ва талаботи рӯзафзун ба ҳимояи иқтисодӣ аз эҳтимол дур аст. Ҳамин тариқ, ягона роҳи имконпазир баланд бардоштани сатҳи пасандозҳои шахсӣ мебошад. Дар навбати худ таҷдиди (гузариш, таҳвил) зиёд кардани пасандозҳо ба сармоягузорию шахсӣ низоми устувор ва боварибахши бонкӣ ва шароитҳои мусоиди иқтисодӣ барои соҳибкорию тақозо менамояд.

3. Новобаста ба ин масъалаҳо, дар иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон иқтидори васеи самарабахш мавҷуд аст. Дар оянда кафолати ноил гардидан ба комёби рушди бардавоми маҳсулнокии мебошад, ки ба он бо роҳи афзун кардани ҳиссаи бахши хусусӣ дар иқтисодиёт муваффақ гардидан мумкин аст, зеро ҳам пасандозҳои шахсӣ ва ҳам сармоягузорию шахсӣ ба омили маҳсулнокии дар маҷмӯъ мусоидат мекунад. Тадбирҳои соҳавии сиёсат, аз ҷумла дар бахшҳои энергетика ва кишоварзӣ, ҳамчунин иқтидори кофиро чихати мусоидат намудан ба рушди маҳсулнокии доранд. Аммо таҷассуми ҳама ин масъалаҳо қатъиян аз нав дида баромадани соҳаи идоракуниро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон талаб менамояд.

4. Нишондиҳандаи нақшавии рушди иқтисодӣ бояд мағрурона бошанд. Мақсад он аст, ки кишвар аз ҳолати камбизоатӣ бароварда шавад ва он аз гурӯҳи давлатҳои камбизоаттарини ҷаҳон дар давоми бист соли оянда ақаллан ба гурӯҳи давлатҳои сатҳи миёнаи даромад ворид гардад. Чунин нишондиҳандаи дарозмуддати рушд ноилгардиго ба суръати рушди солона ба таври миёна дар сатҳи 6,5 фоиз дар як сол тақозо менамояд. Вобаста ба наздик гардидани сатҳи дараҷаи баланди даромадҳо дар ояндаи дарозмуддат эҳтимоли коҳишёбии суръати рушд ба миён меояд. Аз ин рӯ нишондиҳандаи рушд дар ояндаи миёнамӯҳлат бояд дар сатҳи на камтар аз 7 фоиз дар як сол таъмин карда шавад. Барои муваффақ гардидан ба ин нишондиҳанда тадбирҳои сиёсати иқтисодӣ бо мақсади татбиқи пурраи иқтисодии истеҳсоли бояд нигаронида шаванд. Суботи макроиқтисодӣ шартӣ асосии он маҳсуб ёфта, он бо роҳи тадбирҳои сиёсати бучетӣ ва пулиро қарзӣ таъмин карда мешавад. Он чӣ ба тадбирҳои сохтории сиёсат дахл дорад, вазифаҳои асосӣ аз моҳиятан таҳким бахшидани тавозун дар нисбати пасандоз ва сармоягузорӣ, инчунин таъмини шуғли самаранок ба ивази ташкил кардани ҷойҳои нави корӣ тавассути танҳо аз нав тақсим намудани даромади миллӣ иборат аст.

5. Муайян намудани стратегияи таъмини рушд дар кишвар бояд ба афзалияти қиёсӣ асос ёбад. Бо назардошти таъмин будан бо захираҳои табиӣ, афзалияти қиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар истеҳсол намудани нерӯи барқи обӣ ифода меёбад. Иқтисодии истеҳсоли нерӯи барқ аз талаботи дохилӣ барзиёд аст ва метавонад манбаи нерӯи барқ барои кишварҳои ҳамсоя, ки камбудии он ва (ё ки) хароҷоти калони истеҳсоли доранд, махсусан барои Давлати исломии Афғонистон, Ҷумҳурии исломии Покистон ва Ҷумҳурии Халқии Хитой гардад. Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчунин дорои захираҳои бузурги ангишти аълосифат мебошад, ки метавон барои рафъи камбудии мавсимии нерӯи барқ - нарасидани он дар фасли зимистон ва барзиёдии он дар фасли тобистон, истифода бурд. Стратегияи таъмини рушд дар бахши энергетика дорои ду самт мебошад. Дар давраи кӯтоҳмуддат барқарор ва навкунии бахши электроэнергетика подоши пурраи хароҷоти истеҳсолиро тақозо менамояд. Камбудии калони имрӯзаи сохтаи бучетӣ дар истеҳсоли нерӯи барқ бояд тавассути кам кардани талафот ва дузди дар тақсими нерӯи барқ бо роҳи чамъоварӣ, ченкунӣ ва пардохт, ҳамчунин танзими тарифҳо ва қатъ намудани кӯмакрасонии чандҷониба пурра бартараф карда шавад. Дар баробари ин, сармоягузорӣ ба истеҳсоли нерӯи гармӣ аз ангиштсанг бояд ба вазифаи аввалиндараҷа табдил ёбад. Пешравӣ дар ин самт ба бартараф намудани маҳдудиятҳои зиёде, ки монеаи афзун намудани самаранокӣ мегарданд, мусоидат мекунад. Дар ин бора мутобиқи таҳлили ба наздикӣ гузаронида он далелҳои гувоҳӣ медиҳанд, ки корхонаҳо наметавонанд вобаста ба қадри нокифоя ё номунтазам додани нерӯи барқ фаъолияти худро ба таври даркорӣ ба роҳ монанд.

6. Стратегияи дарозмуддат дар бахши энергетика ба беҳтар намудани имкониятҳои содироти нерӯи барқ ва таъмини иистиклолияти энергетикӣ кишвар асос ёфтааст. Афзалияти асосӣ дар соҳаи мазкур идома додани кор дар сохтмони Нерӯгоҳи барқи обии Роғун, ҳамчунин хатҳои интиқоли барқ барои бозорҳои эҳтимолии содиротӣ маҳсуб меёбад. Нақшаи ҳамҷонибаи кишвар оид ба рушди энергетика, ки ҳам мақсад ва вазифаҳои кӯтоҳмуддат ва ҳам дарозмуддатро фаро мегирад, вобаста ба эҳтимолияти нигаронии кишварҳои ҳамсоя нисбат ба нақшаҳои сармоягузори кишвар, ба таври возеҳ ва муфассал баён карда мешавад. Бо назардошти талаботи калон ба сармоягузорӣ, ки ба энергетика хос мебошад, ҳамкориҳои зич бо Созмонҳои Байналмилалӣ Молиявӣ ва донорҳои дучониба идома дода мешавад.

7. Дар соҳаҳои дигар, хусусан дар соҳаи кишоварзӣ диверсификатсияи истеҳсолоти имкониятҳои хубро барои ниғаҳдории рушди иқтисодӣ таъмин менамояд. Дар гузашта содироти маҳсулоти кишоварзӣ, на танҳо пахта, балки маҳсулоти боғдорӣ бо ҳаҷми калон ба ҷумҳуриҳои собиқ Шӯравӣ вобаста ба шароитҳои афзалиятноки иқлим амалӣ карда мешуд. Ислоҳоте, ки дар соҳаи кишоварзӣ гузаронида мешавад, аллакай ба кам гардидани истеҳсоли барзиёди пахта ва зиёд гардидани истеҳсоли зироатҳои нисбатан ғойаданок мусоидат намуд. Ҳалли масъалаи қарзҳои хоҷагиҳои пахтакор ва пешравӣ дар тағйири сохтори хоҷагиҳо дар баробари додани сертификатҳои истифодаи замин ба хоҷагиҳои оилавӣ ба бартараф намудани ду монеаи асосӣ, ки озодии хоҷагиҳо ва сохтори истеҳсолотро маҳдуд менамуданд, мусоидат намуд. Диверсификатсияи минбаъда содироти маҳсулоти кишоварзӣ ғайрипахта ва иваз намудани воридоти маҳсулоти озуқаро ба истеҳсоли дохилӣ ҳавасманд менамояд. Он чи

вобаста ба истехсоли пахта бошад, пас бо тамаркузи он дар заминҳои ҳосилнокиашон баланд пахта ҳамчун маҳсулоти асосии кишоварзӣ барои содирот боқӣ мемонад.

8. Дар давоми солҳои оянда, пас аз анҷоми ҳалли масъалаи қарзҳои хоҷагҳои пахтакор, муваффақ гардидани пешравӣ дар ислоҳоти замин (зудтар баровардани сертификатҳои истифодаи замин) вазифаи аввалиндараҷа дар бахши кишоварзӣ маҳсуб меёбад. Дар баробари ин, чараҳои ислоҳот тавассути таҷдиди вазифаи ҳукуматҳо дар соҳаи кишоварзӣ амиқтар мегардад, ки ин иваз намудани муҳофизати дирижёрӣ ба фаъолияти хоҷагӣҳо ба паҳн намудани иттилоот дар бораи бозор ва нархҳо, инчунин ташкили омӯзишҳо барои деҳқонон (фермерҳо) дар назар дорад. Низомии ҳифзи иҷтимоӣ низ тақмилро тақозо дорад ва гурӯҳи қорӣ ҳукумат дар ин соҳа ба таҳия намудани санадҳои дахлдор шурӯъ намудааст.

9. Новобаста ба нақши муҳими онҳо дар стратегияи таъмини рушд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон танҳо тадбирҳои бахшии сиёсат муваффақиятро таъмин карда наметавонанд. Ба зами ин, тадбирҳои мазури сиёсат танҳо дар он шароите самаранок мешаванд, ки беҳтаркунии муҳит барои фаъолияти иқтисодӣ бо баргараф намудани қачу қилебҳо, монеаҳо, чораҳои беандозаи танзим маҳдуд нагардад. Таҳқиқи муҳити соҳибқорӣ ва дараҷаи пасти пасандозҳои шахсӣ ва сармоягузорӣ гувоҳӣ медиҳад, ки бе тадбирҳои қатъӣ оид ба беҳтар намудани идоракунии ва муҳити сармоягузорӣ дар маҷмӯъ нишондиҳандаҳои рушди иқтисодиро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон наметавон муваффақ гардид. Дар натиҷа, ба ҷои рушди босуръат бо мақсади қоҳиш додани камбизоатӣ дар мамлакат таназул ба вучуд меояд, содироти хизматҳои муҳоҷирони меҳнатӣ ба содироти захираҳои меҳнатӣ (яъне аз кишвар баромада рафтанд) мубаддал мегардад.

10. Ҳамин тариқ, вазифаи стратегияи асосӣ ва аввалиндараҷа дар беҳтар намудани шароитҳои иқтисодӣ барои соҳибқорӣ ва таъмин намудани идоракунии самаранок дар бахши давлатӣ ифода меёбад. Аз рӯи баҳодихии қоршинуосони байналмилалӣ ва тадқиқотҳо зарурати ин тадбирҳо бо ғайриқаноатбахш будани нишондиҳандаҳо дар ҳамаи соҳаҳои муҳим дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки барои амалӣ намудани соҳибқорӣ монеаҳо пеш меорад, арзёбӣ мегардад. Натиҷаҳои баҳодихӣ дар давраи аз соли 2002 то соли 2008 бештар манфӣ гардид. Новобаста ба баҳснок будани ҷунин баҳогузори, муҳим аст, ки ин гуна баҳогузори меъёри таваққали сармоягузориноро баланд мекунад ва маблағгузори дарозмӯҳлати сармоягузори ҷӣ дохилӣ ва ҷӣ хоричиро монеъ гардида, ҳамин тариқ дурнамои рушдро бозмедорад.

11. Бисёр ҷанбаҳои идоракунии дар солҳои охир беҳтар гардидааст. Аммо муваффақ гардидан ба пешравӣ аз дараҷаи бениҳоят паст оғоз шудааст. Дар ҳақиқат, аз рӯи баҳодихии байналмилалӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон бинобар ришвахӯрӣ, идоракунии захираҳои давлатӣ, таъмини волияти қонун, сифати асосҳои ҳуқуқӣ ва ҳисоботдиҳии мақомоти ҳокимияти давлатӣ ҳанӯз аз бисёр давлатҳои ИДМ қафо мемонад. Масъалаҳои мазури идоракунии ба қўшиши роҳбарияти мамлакат оид ба ҷалби сармоягузори хоричӣ ва вусъати заминаи содиротӣ ҳалал ворид месозанд.

12. Андозбандӣ аксар вақт ҷун яке аз монеаҳои асосӣ дар рушди соҳибқорӣ зикр карда мешавад. Новобаста ба он ки андоз аз ғоидаи қорҳона ҷандон зиёд нест, ҷамъовари андоз ва назорати мақомоти андоз чараҳои ғайришаффоф ва ғайриинтизорро ба бор оварда, аксаран ба худсарона боздоштани фаъолият ва қатъӣ фаъолияти қорҳона оварда мерасонад. Истифодаи ғайришаффофи расмиёт ва муқаррарот ба ришвахӯрӣ мусоидат мекунад.

13. Бисёр муҳим аст, ки идоракунии дар қорҳонаҳои давлатӣ беҳтар карда шавад. Он аз таҳлили босифати молиявии ширкати инҳисории энергетикӣ ШСХК «Барқи тоҷик» ва ҚВД «Ширкати Алюминийи Тоҷик» ва аз ҷониби онҳо иҷро намудани тавсияҳои таҳлилгарон бояд оғоз ёбад. Хусусигардони қорҳонаҳои давлатӣ бояд тезонида шавад, зеро дар бисёри ин гуна қорҳонаҳо ҳиссаи ҳукумат бештар аз 50 ғоизро ташкил медиҳад. Бисёр қорҳонаҳои давлатӣ ба вазоратҳои соҳавӣ тобеъ мебошанд ва ҷунин ҳисобида мешавад, ки ин вазоратҳо манфиатҳои тамақорона аз ин қорҳонаҳо доранд, ки ин монеаи асосӣ ба хусусигардони шаффоф мебошад.

14. Асосҳои меъёри ҳуқуқии амалиётҳои содиротию воридотӣ бояд хеле сода карда шавад. Ширкатҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар фаъолияти содиротию воридотӣ ба бисёр монеаҳои қонунгузори дучор мешаванд. Мушоҳидони берунӣ дуруст қайд менамоянд, ки «дар мамлакате, ки роҳи баромад ба баҳр надорад, ин ҳолат зарари иловагӣ мерасонад». Дар

баробари ин, чунин баҳогузори хатари таваккалро зиёд карда, сармоягузори мустақими хориҷиро ҳалал мерасонад. Ба зами ин, расмиёти мураккаби мазкур бештар ба ришвахӯри муосидат мекунад. Вақти ба расмиятдарории амалиёти содиротӣ аз 72 рӯзи соли 2006 то 82 рӯз дар соли 2009 зиёд шудааст дар ҳоле, ки ба расмиятдарории амалиёти воридотӣ аз 44 рӯзи соли 2006 то 83 рӯз дар соли 2009 бештар гардидааст. Ғайр аз ин, миқдори санадҳои содиротӣ ва воридотӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз теъдоди чунин ҳуҷҷатҳо дар аксари мамлакатҳои ҷаҳон зиёдтар мебошад.

15. Ҳимояи ҳуқуқи моликият бояд вазифаи аввалиндараҷа дар такмили идоракунии гардад. Ҷумҳурии Тоҷикистон аз давлатҳои дигари аъзои ИДМ дар масъалаи ҳимояи ҳуқуқи сармоягузoron қафо мондааст ва бояд ин баҳогузори бо мақсади таъмини чалби бештари сармоягузории хусусӣ ислоҳ карда шавад. Ҳуқуқи истифодакунанда, ки ба корхонаҳои хусусӣ истифодаи моликиятро аз рӯи салоҳиди худ кафолат медиҳад, хеле ноқис аст. Пешравӣ дар ҳуқуқи деҳқонон (фермерҳо) барои истифодаи замин дастрас гардидааст ва чунин ҳуқуқро ба соҳибкороне бояд таъмин намуд, ки фаъолиятшонро дар соҳаҳои дигар амалӣ менамоянд.

16. Дар охир, ифтитоҳи тичорат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар муқоиса бо аксар давлатҳои дигари аъзои ИДМ хеле мураккаб аст, ки он ҳам сабаби дараҷаи пасти сармоягузории мустақими хориҷӣ гардидааст. Миқдори корхое, ки соҳибкорон барои ифтитоҳи тичорат бояд иҷро намоянд, бояд хеле зиёд, ҳадди ақал 50 фоиз кам намуд, то ин ки нисбат ба давлатҳои дигари аъзои ИДМ бартарият таъмин карда шавад. Ғайр аз ин, чараҳои таҷдиди иҷозатнома барои амалӣ намудани фаъолияти соҳибкорӣ ғайришаффоф буда, ба порагирӣ муоидат менамояд.

17. Ҷиҳати афзун намудани таносуб байни пасандозҳои шахсӣ ва сармоягузори тадбирҳои оид ба таъмини идоракунии самаранок зарур аст, ки ҳамчун асоси пешравӣ маҳсуб меёбад. Ин мақсад тавассути кам намудани меъёр барои хатарҳои иловагӣ дар сармоягузории ҳам дохилӣ ва ҳам хориҷӣ таҷассум мегардад. Дар натиҷаи кам гардидани меъёрҳои воқеии фоизӣ хатари иҷро накардани ўҳдадорӣ коҳиш меёбад ва ҳамин тариқ сифати дороиҳоро дар баҳши бонкҳои тичоратӣ беҳтар менамояд. Аммо, дар шароити имрӯза дараҷаи пасти маблағгузори ва заифии баҳши бонкӣ осебпазирии кишварро ба ҳолатҳои фавқулоддаи дохилӣ ва берунӣ афзун менамояд, ки он меъёри хатарҳои иловагии амонатгузoronро баланд мебардорад. Барои он ки ин доираи нуксондор бартараф карда шавад, таҳкими низомии бонкҳои тичоратии Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд ҳамчун тадбири аввалиндараҷаи сиёсати иқтисодӣ дар муддати якҷанд солҳои оянда қарор гирад. Ба воридшавии аъзори хориҷӣ омилҳои ҷиҳати чалби амонатҳо аз ҳисоби интиқоли пулӣ ба низомии бонкӣ мусоидат мекунад. Ҳарчанд, ки омилҳои мазкур бояд аз ҷониби ҳуди бонкҳо ба миён гузошта шавад, сиёсати давлатӣ ҷиҳати таъмини муҳити ягонаи рақобатӣ барои бонкҳо ва рақобати солим ҷузъҳои муҳими устуворӣ ва самаранокии низомии бонкӣ мебошанд. Чӣ тавре дар боло қайд гардид, зудтар анҷом додани ҳалли масъалаи қарзҳои хоҷагиҳои пахтакор, ҳамчунин ба беҳтар гардидани қобилияти пардохтӣ ва идоракунии пардохтпазирӣ дар бонкҳо мусоидат мекунад. Ғайр аз ин, ҷиҳати ниғаҳдории асосҳои молиявӣ ва рушди низомии бонкӣ бо мақсади таъмини қобилияти қарздиҳӣ дар амалиётҳо аз ҳисоби маблағгузории тичоратии берунӣ дар ояндаи миёнамӯҳлат ба таври васеъ қорӣ намудани механизми TAFF дар баробари дастгирии молиявии Созмонҳои Байналмиллалӣ Молиявӣ зарур аст.

18. Стратегияи таъмини рушди иқтисодӣ дар Тоҷикистон дорои як қатор нишондиҳандаҳои аз буд зиёд аст ва бе дастгирии муҳими молиявии Созмонҳои Байналмиллалӣ Молиявӣ ва донорҳои дучониба наметавонад маблағгузори карда шавад. Ҳарчанд, ки қаблан ба мамлакат муаяссар мегардид, ки камбудӣ хеле калони маблағгузори аз ҳисоби интиқоли пули муҳочирони меҳнатӣ пӯшонад, минбаъд чунин усули истифодаи аъзори хориҷии воридшаванда барои дастгирии рушди иқтисодӣ аз эҳтимол дур мебошад. Аммо стратегияи баррасишаванда имкон медиҳад, ки зиёдшавии пасандозҳои дохилӣ ва сармоягузории мустақими хориҷиро барои қонунӣ намудани талаботи рӯзафзун ба маблағгузории сармоягузори интизор шавем. Бо вучуди ин, татбиқи бомуваффақияти стратегияи мазкур оид ба коҳиш додани камбизоатӣ дар солҳои 2010-2012 кӯмаки бештари ҷомеаи донорҳоро тақозо дорад.

19. Масъалаҳои дар боло баррасишуда тадбирҳои муҳими сиёсатро ташкил медиҳанд, ки бояд татбиқ карда шаванд. Дар ҳолати роҳбарии пурқувват ва чораҳои қатъӣ мамлакат иқтисодии зарурии инсониро барои тағйир додани масъалаҳои мавҷуда ба тадбирҳои сиёсат бо мақсади рушд доро мебошад.

4.3. Беҳбуди фазои сармоягузорӣ, рушди баҳши хусусӣ ва соҳибкорӣ

1. Тавсеаи дастрасии бозор тавассути беҳбуд баҳшидани фазои соҳибкорӣ ва сармоягузорӣ дар Тоҷикистон яке аз омилҳои асосӣ барои таъмини минбаъдаи рушди баланди иқтисодиёт ва беҳбуди ҳаҷм ва сифати хизматрасонии иҷтимоӣ ба ҳисоб меравад. Беҳбуди фазои соҳибкорӣ ва сармоягузорӣ имкон медиҳад, ки ташаккули муҳити рақобат, шароит барои шуғли аҳолии бекор, аз ҷумла тавассути шуғли худӣ ва суботи воридоти андоз таъмин карда шавад.

Бо дарназардошти мушкилоти объективии пешбурди соҳибкорӣ дар Тоҷикистон, инчунин сатҳи камбизоатии аҳоли шароит барои соҳибкорӣ ва сармоягузорӣ дар Тоҷикистон бояд нисбат ба дигар кишварҳо хеле мусоидтар бошад.

Теъдоди зиёди аҳолии бекор, маҳдуд будани бозори дохилӣ ва нокифоягии сармоягузорӣ нақши чунин шаклҳои соҳибкороиро ба монанди соҳибкории инфиродӣ, соҳибкории хурд баланд мебардорад.

Афзалиятнокии вазифаҳои рушди баҳши хусусӣ ва ҷалби сармояҳо, ки СМР/СПКСК муқаррар намудаанд, ҳамчунин тичоратикунонии муттасили бахшҳои иҷтимоии иқтисодиёт дар сохтори онҳо баланд бардоштани ҳиссаи хизматрасониҳои хусусиро пешбинӣ менамояд. Ин на танҳо боиси баланд гардидани ҳаҷм ва сифати хизматрасонии иҷтимоӣ мегардад, балки имкон медиҳад маблағҳои калони бучетӣ ҷиҳати хизматрасонии иҷтимоӣ барои аҳолии ниҳоят камбизоат мутамакказ гардонидани шаванд.

2. Дар давраи баъд аз Шӯравӣ сармояи асосӣ ва нерӯи инсонии Тоҷикистон вобаста ба сабабҳои объективӣ ва субъективӣ ниҳоят кам гардид, ҳарчанд сатҳи имрӯзаи онҳо нисбат ба дигар кишварҳои нодорои чунин сатҳи шабеҳи ММД (707,9 доллари ИМА ба ҳар сари аҳоли дар соли 2008) алҳол ниҳоят баланд мебошад. Ин дар хусуси сатҳи нокифояи истифодаи самарабахши захираҳои мавҷуда гувоҳӣ медиҳад.

Таваҷҷӯхи сармоягузориҳои хориҷӣ нисбат ба Тоҷикистон маҳдуд буда, ба соҳаҳои маъмул (энергетика, саноати сабук, коркарди маҳсулоти кишоварзӣ ва коркарди саноатӣ бо сармоягузориҳои хурд) мутамакказ гардидааст.

Ба ҳисоби миёна ба ҳар 1000 нафар аҳолии Тоҷикистон 1,4 корхонаи тичоратии хурд рост меояд, ҳол он ки дар Федератсияи Россия – 6, кишварҳои Иттиҳоди Аврупо на камтар аз 30 чунин корхонаҳо рост меояд. Дар сохтори соҳавии ТХМ ва соҳибкории инфиродӣ фаъолияти тичоратӣ бештар ба мушоҳида мерасад (то 60 фоиз), ки сармоягузориҳои калонро тақозо наменамояд.

Фаъолияти соҳибкорӣ аз сабаби норасоии қувваи барқ (маҳсусан дар фасли зимистон) ва гази табиӣ, мавҷудияти мушкилоти боркашонии маҳсулот ҳам байни минтақаҳои кишвар ва ҳам берун аз ҳудуди он маҳдуд гардидааст.

Дастрасии захираҳои қарзӣ барои соҳибкорон аз сабаби меъёрҳои баланди қарзи бонкӣ (24-30 фоиз дар як сол) камтар гардидааст. Тақрибан 4/5 ҳиссаи корхонаҳои ТХМ ҳисобҳои бонкиро дар амалияи кории худ истифода намебаранд ва бо ҳисоббаробаркуниҳои нақдӣ маҳдуд мегарданд. Фаъолияти монополии ташкилотҳои суғурта ва бонкӣ, ки дорои сармояи кофӣ намебошанд, истифодаи хизматрасониҳои онҳоро маҳдуд месозад.

То ҳанӯз шаклҳои оддигардонидашудаи танзими субъектҳои ТХМ, аз ҷумла меҳнати ҳонагӣ муайян нагардидааст ва ҳифзи ҳуқуқи кормандони кироии онҳо нокифоя мебошад. Масъалаҳои муҳими вобаста ба ҳифзи ҳуқуқи моликият, аз ҷумла вобаста ба истифодаи китъаҳои замин, ки воқеъан дар муносибатҳои хариду фурӯши қарор доранд, масъалаҳои иҷроӣ шартномаҳо ва идоракунии корпоративӣ (аз ҷумла аз сабаби сустии системаи судӣ) пурра ҳалли худро наёфтаанд.

3. Таҳлили фазои соҳибкорӣ ва сармоягузорӣ дар Тоҷикистон дар хусуси мавҷудияти масъалаҳои ниҳоят мураккаб гувоҳӣ медиҳад, ки гузаронидани ислоҳоти бунёдии сохторӣ ва

иқтисодиро тақозо менамояд. Масъалаҳои асосӣ дар баҳши сармоягузориҳо ва соҳибкорӣ аз инҳо иборатанд:

- ✓ кафомонӣ дар татбиқи ислоҳоти муҳими сохторӣ ва иқтисодӣ, сустии низоми асосноксозӣ нисбат ба меҳнати истеҳсолӣ дар баҳши воқеии иқтисодӣ ва сатҳи пасти ҳосилнокии меҳнат, сатҳи на он қадар баланди сохтори маъмурӣ, паст гардидани сатҳи сармояи истеҳсолӣ ва инсонӣ;
- ✓ боқӣ мондани мушкилот дар таъмини муносибатҳои шартномавӣ, ҳифзи ҳуқуқи моликият ва дигар ҳуқуқҳои вобаста ба он, низоми на он қадар самарабахши судӣ;
- ✓ мавҷуд будани монеаҳои маъмурӣ ҳангоми воридот ба бозор (маҳдудияти таъминоти иттилоотӣ, инкишоф наёфтани ҳамлу нақли нақлиёти автомобилӣ ва ҳавоӣ, низоми хизматрасонии меҳмонхонаҳо, мураккаб будани тартиби раводидгирӣ);
- ✓ муқаррар намудани сатҳи баланди хароҷот ҳангоми амалӣ намудани соҳибкорӣ (нокифоягии дастрасии маблағгузорӣ, хизматрасониҳои суғурта ва лизингӣ, маҳдудияти таъминот бо қувваи барқ, газ, об, гармӣ, (махсусан дар мавсими зимистон), санчишҳои зиёд, маҳдудиятҳои ҷиддӣ вобаста ба сертификатсия);
- ✓ дастгирии нокифояи давлатии соҳибкорӣ ва сармоягузориҳо (сатҳи пасти дониш, нокифоягии тадқиқотҳои маркетингӣ, зиёновар будани пахтакорӣ, сатҳи пасти таҷрибаи истеҳсолии муҳочирони меҳнатӣ ва хатмкунандагони мактабҳо).
- ✓ мавҷуд набудани механизми ягонаи ҷалби сармоягузориҳо ва истифодаи имтиёзу кафолатҳо;
- ✓ мавҷудияти андозбандии номуқаммал ҳангоми пешбурди фаъолияти соҳибкорӣ ва тақмили он;
- ✓ мавҷуд набудани қоидаҳои ягонаи ҷалб, истифода, ҳамоҳангсозӣ ва мониторинги кӯмаки беруна ва механизми ҳамоҳангсозии мақомоти давлатӣ, аз ҷумла мақомоти иҷроияи маҳалли ҳокимияти давлатӣ;
- ✓ боқӣ мондани мушкилот дар самти иҷозатномагирӣ, суғурта ва дастрасии замин барои сохтмони иншоотҳои тиҷоративу истеҳсолӣ;
- ✓ маҳдудияти иттилоотӣ барои субъектҳои соҳибкор, набудани феҳристи муқаммал ва ягона оид ба фаъолияти сармоягузoron.

4. Бо дарназардошти мақсад ва афзалиятҳои СМР/СПКСК ва ба инобат гирифтани масоили зикргардида барои солҳои 2010-2012 вазифаҳои асосии зайли баҳш муайян гардидаанд: (1) татбиқи ислоҳоти сохторӣ; (2) таъмини низоми ягонаи ҳуқуқии ҷалби сармоягузориҳо ва пешниҳоди кафолату имтиёзҳо ба сармоягузорони хориҷию ватанӣ; (3) ҳамоҳангсозии мақомоти давлатӣ чиҳати ҷалб ва истифодаи самараноки кӯмакҳои беруна ва таҳияи механизми ягонаи ҳамоҳангсозӣ ва мониторинги дақиқи онҳо; (4) таъсиси маҳзани ягонаи иттилоотӣ барои сармоягузoron ва соҳибкорон; (5) кам кардани монеаҳо ва хароҷот ҳангоми анҷом додани фаъолияти соҳибкорӣ ва сармоягузорӣ; (6) дастгирии давлатии соҳибкорӣ ва сармоягузориҳо.

5. Дар доираи ислоҳоти сохторӣ (вазифаи 1) тақвияти нақши мақоми давлатии ваколатдор, ки аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи сармоягузорӣ муқаррар шудааст, дар назар аст. Ҳадаф пеш аз ҳама тавассути мақоми дар боло зикргардида мутамарказонидан ва ҳамоҳанг сохтани фаъолияти мақомоти давлатӣ дар соҳаи сармоягузорӣ ва фаъолияти соҳибкорӣ мебошад. Илова бар ин, тақвияти мақомоти идоракунанда, ки барои татбиқ, арзёбӣ ва мониторинги тадбирҳо дар доираи СПКСК масъуланд, пешбинӣ шудааст. Таҳкими нерӯи мақомоти зикргардида дар ҳисобу муайянсозии ҷолибии сармоягузорӣ ва нишондиҳандаҳои рейтингӣ соҳибкории кишвар, тақвияти робитаи мақоми зикргардида бо мақомоти иҷроияи маҳаллӣ, соҳибкорон, сармоягузoron ва ташкилотҳои байналмилалӣ ба нақша гирифта шудааст.

6. Бо мақсади муайянсозии механизми ягонаи чалб ва идораи сармоягузориҳо, пешниҳоди имтиёзҳо ба сармоягузориҳои хориҷию ватанӣ, такмили қонунгузориҳои ҷумҳурий дар соҳаи сармоягузориҳои дар назар аст (вазифаи 2).

7. Дар вазифаи 3 таъмини низоми самаранокии ҳамкорӣ бо сармоягузориҳои, ташкилотҳои байналмилалӣ (донорҳо), ташкилотҳои байналмилалӣ молиявӣ ва ҳамроҳангсозии фаъолияти онҳо пешбинӣ шудааст. Ҳамзамон, дар назар аст, ки механизми ягонаи чалб, истифода, ҳамроҳангсозӣ ва гузаронидани мониторингу арзёбии рафти иҷро ва азхудкунии маблағҳо ҳангоми татбиқи лоиҳаҳо, таҳия карда шавад.

8. Вазифаи 4 ба рафъи маҳдудияти дастрасии иттилоот ва нопурагии маълумот дар бораи имкониятҳои (лоиҳаҳои) сармоягузориҳои дар манотиқи гуногуни ҷумҳурий, инчунин истифодаи пурра ва дурусти кафолати имтиёзҳои пешбинишудаи ҳукумати давлат ба сармоягузориҳои равона шудааст. Ҳамчунин, дар доираи вазифаи мазкур баландбардории сатҳи дониши ҳуқуқии субъектҳои фаъолияти соҳибкорӣ дар минтақаҳо бо роҳи шиносмаоии онҳо бо раванди ислоҳоти иқтисодӣ ва муқаррароти санадҳои меъёрии ҳуқуқии дар ҷодаи сармоягузориҳои қабулгардида пешбинӣ шудааст.

9. Барои ҳалли масъалаҳо ҳангоми анҷом додани фаъолияти соҳибкорӣ ва сармоягузориҳои (вазифаи 5) таҳлили механизми андозситонии кишвар ва ба шароити имрӯза мувофиқгардонии он ба нақша гирифта шудааст. Дар хусуси низоми мураккаб ва мушкили иҷозатдиҳӣ, аз миён бардоштани иҷозатҳои беасоси ба шароити иқтисоди бозорӣ номувофиқ ва бо истифода аз усули “Равзанаи ягона” ба роҳ мондани онҳо пешбинӣ шуда, бо роҳи тақвият бахшидан ба низоми суғуртакунонӣ баланд бардоштани масъулияти соҳибкорои ва маҳдуд намудани низоми назоратӣ ба нақша гирифта шудааст.

10. Барои беҳбуди фазои сармоягузориҳои ва соҳибкорӣ (вазифаи 6) дар навбати аввал расонидани кӯмак оид ба таълими соҳибкорои, аз ҷумла таълими ҳуқуқӣ дар назар дошта шудааст. Мусоидат ба таъсиси ассотсиатсияҳои соҳибкорӣ ва ҳамкорӣ бо онҳо аз як тараф боиси рушди ҷомеаи шахрвандӣ гардида, аз ҷониби дигар чалби онҳо барои қабули қарори мутобиқи мақсад буда ва самарабахшии фаъолияти банақшагирифтаҳо баланд мебардорад.

Барои дастгирии соҳибкорӣ ва сармоягузориҳои, ҳамчунин тадқиқоти афзалияти муқоисавии шаклҳои мухталифи соҳибкорӣ дар Тоҷикистон ва гузаронидани онҳо ба афзалиятҳои рақобатпазирӣ, таҳияи барномаҳои чалби сармоягузориҳои мустақими хориҷӣ пешбинӣ мегардад.

11. Дар назар дошта шудааст, ки татбиқи тадбирҳои зикргардида имкон медиҳад, ки то охири соли 2012 ҳиссаи бахши хусусӣ нисбат ба ММД то 66 фоиз (дар соли 2008 – 44,5 фоиз) афзун гардад ва Тоҷикистон аз рӯи нишондиҳандаҳои рейтингӣ ҷаҳонии соҳибкорӣ то 40 нишондод беҳтар хоҳад шуд.

4.4. Рушди ҳамкориҳои минтақавӣ ва ҳамгироӣ ба иқтисодиёти ҷаҳонӣ

1. Тақвияти ҳамгироии иқтисоди кишвар ба иқтисодиёти ҷаҳонӣ ва таъмини иштироки дахлдори он дар тақсмоти байналмилалӣ меҳнат ва тиҷорати байналмилалӣ, фароҳам овардани шароит барои ворид намудани корхонаҳои ватанӣ ба равандҳои байналмилалӣ истеҳсолот, ҳавасмандгардонии фаъолнокии содиротӣ ва инвеститсионӣ, таъмини иштироки мунтазами онҳо дар таҳияи қоидаҳои савдои байналмилалӣ ва ноил гардидан ба рушди устувори инсон мақсади асосии сиёсати иқтисодии хориҷии кишвар ва замина барои ташаккули шарикӣ глобалӣ барои мақсадҳои рушд мебошад (МРҲ 8).

2. Хусусияти хоси сиёсати иқтисодии хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз раванди фасеҳи минтақавият (регионализм) иборат мебошад. Ҷунин муносибат иштироки Ҷумҳурии

Тоҷикистонро дар созишномаҳои минтақавӣ ва дучонибаи тичоратӣ бо мақсади ҳавасмандгардонии тичорат, истифодаи самарабахши захираҳои мавҷуда ва омилҳои истеҳсолот дар асоси эътироф ва риояи қоидаҳо ва танзими системаи тичорати бисёрҷониба пешбинӣ менамояд.

3. Таҳлили вазъи нишон медиҳад, ки мушкилоти асосӣ дар соҳаҳои ҳамкориҳои минтақавӣ ва ҳамгироӣ ба иқтисодиёти ҷаҳонӣ аз инҳо иборатанд:

- ✓ мавҷуд набудани нерӯи зарурӣ барои татбиқи самарабахши тадбирҳои сиёсати тичоратӣ ва инвеститсионӣ, рушди нокифояи заминаи ҳуқуқие, ки муносибатро дар ин соҳа танзим менамояд, инчунин механизми сусти татбиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии амалкунанда;
- ✓ муҳити номуносиби корӣ ва фазои инвеститсионӣ дар натиҷаи сатҳи пасти шаффофии истифодаи механизмҳои савдо ва сиёсати инвеститсионӣ, инчунин хароҷоти баланди трансаксионӣ;
- ✓ содироти дорои хусусияти бесамар ва сусти диверсификацияшудаи ҳангоми вобастагии баланди он ба вазъи нарҳӣ дар бозорҳои миқдоран маҳдуду бесуботи молҳои ашёи хом. Ба масъалаҳои таҳияи варианти кластери диверсификацияи содирот, бо дарназардошти ҳамаи параметрҳои таваҷҷӯҳи зарурӣ зоҳир намегардад;
- ✓ аз бандарҳо дур қарор доштани кишвар ва мушкилоти нақлиётӣ транзитӣ. Айни замон сиёсати нақлиётӣ транзитии кишвар аз бисёр ҷиҳат ба вазъи давлатҳои ҳамсарҳад дар соҳаи транзити молҳо ва воситаҳои нақлиёт тавассути ҳудуди ин кишварҳо алоқаманд мебошад;
- ✓ фаъолияти сусти маркетингӣ. Айни замон дар кишвар ширкате, ки дар ин соҳа самарабахш фаъолият намояд, вучуд надорад;
- ✓ мавҷуд набудани рақобати солим дар бозори хизматрасонии нақлиёти ҳавоӣ ва заминаи сусти моддию техникаи Корхонаи воҳиди давлатии ҳавопаймоии «Тоҷик Эйр»;
- ✓ инфрасохтори сусти нақлиётӣ ва мавҷуд набудани рақобати солим дар бозори фароҳам овардани хизматрасониҳои нақлиётӣ;
- ✓ мавҷуд набудани механизми самарабахши назорати наздисарҳадӣ ва гумрукии ҳаракати мол, кор, хизматрасонӣ ва сармоя, механизми мураккаби вуруди муваққатӣ ва буду боши шаҳрвандони хориҷӣ, мушкилиҳои раводид, мушкилиҳои муҳоҷирати захираҳои меҳнатӣ.

4. Бо дарназардошти мақсадҳои СПКСК, афзалиятҳои Стратегияи Миллии Рушд ва мушкилиҳои зикргардида дар соҳаи ҳамкориҳои минтақавӣ ва ҳамгироӣ ба иқтисодиёти ҷаҳонӣ вазифаҳои Стратегия дар бахш аз инҳо иборатанд: (1) беҳбуди системаи идоракунии фаъолияти иқтисодии хориҷӣ; (2) тақвияти иштироки Ҷумҳурии Тоҷикистон дар савдои ҷаҳонӣ; (3) рушди ҳамкориҳои минтақавӣ; (4) диверсификацияи сохтори молӣ ва соҳавии тичорат ва соддагардонии расмиёти савдо; (5) рушди туризм; (6) танзими раванди муҳоҷирати меҳнатӣ.

5. Беҳбуди системаи фаъолияти иқтисодии хориҷӣ (вазифаи 1 дар бахш) бо усули зайл анҷом дода мешавад: рушди асосҳои институтсионалии танзими фаъолияти иқтисодии хориҷӣ, аз ҷумла таҳияи сиёсат дар ин соҳа, муносибгардонии қонунгузори амалкунандаи кишвар ба меъёрҳои ҳуқуқи байналмилалӣ, тақмили муҳити инвеститсионӣ ва корӣ, таъмини дастрасӣ ба санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ вобаста ба фаъолияти иқтисодии хориҷӣ, ташаккули марказҳои иттилоотӣ маркетингӣ, тақмили тадбирҳои танзими ғайритарифии фаъолияти тичорати хориҷӣ.

6. Барои тақвияти иштирок дар муносибатҳои хоҷагидорӣ ҷаҳонӣ ва ба итмом расонидани раванди воридшавии Тоҷикистон ба ТУС (вазифаи 2) татбиқи маҷмуи чорабиниҳои пешбинӣ гардидаанд, ки барои мақсадҳои зайл нигаронида шудаанд: таҳлили оқибатҳои глобализатсия; ташкили дастрасӣ ба бозори дохилӣ бо дарназардошти манфиатҳои иқтисодӣ; иҷрои шартҳои созишномаҳои ТУС оид ба ҳифзи ҳуқуқ ба моликияти зеҳнӣ, кам кардани истифодаи монеаҳои техникӣ дар тичорат, меъёрҳои санитарӣ ва фитосанитарӣ; оморасозии мутахассисони соҳибхтисос дар соҳаи савдои байналмилалӣ ва ҳуқуқ; тақвият додани фаъолияти намоёндагии доимии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шӯъбаи СММ ва дигар ташкилотҳои байналмилалӣ дар Женева дар самти масъалаҳои вобаста ба ТУС бо мақсади

иштироки нисбатан пурра дар раванди ташаккул ва қабули қарорҳо оид ба савдои байналмилалӣ.

7. Рушди ҳамкориҳои минтақавӣ (вазифаи 3) инҳоро пешбинӣ менамояд: такмили заминаи меъёрии ҳуқуқии ҳамкориҳои минтақавӣ; рушди ҳамкориҳои нақлиётно транзитӣ дар доираи минтақаҳои алоҳида бо мақсади ҳалли мушкилиҳои транзитии минтақавӣ ва ҳалли масъалаҳои раҳой аз бумбасти коммуникатсионӣ; рушди ҳамкорӣ дар соҳаи истифодаи самарабахши захираҳои обию энергетикӣ ва захираҳои ашёи карбогидрид; рушди савдои минтақавӣ ва андешидани тадбирҳо барои оддигардонии расмиёти тичорат дар доираи минтақа; суръатбахшии раванди дохилшавӣ ба Иттиҳоди гумрукӣ ва Ҷазои ягонаи иқтисодӣ дар доираи ЕврАзЭС; фаъолгардонии муносибатҳо дар доираи Созмони ҳамкориҳои Шанхай; рушди муносибат дар доираи ЭКО; рушди коридорҳои нақлиётӣ; таъсиси Консорсиуми байналмилалии энергетикӣ ва баланд бардоштани нерӯи интиқоли қувваи барқ ба кишварҳои минтақа бо роҳи сохтмони хатҳои интиқоли барқ.

8. Яке аз вазифаҳои нисбатан мураккаби бахш аз диверсификатсияи сохторҳои молӣ ва соҳавии тичорат ва содагардонии расмиёти савдо иборат мебошад (вазифаи 4). Дар шароити маҳдудияти захираҳо ба масъалаҳои зайл тавачҷӯҳӣ асосӣ зоҳир мегардад: афзоиши ҳаҷми муомилоти савдои хориҷии кишвар бо роҳи имплементатсияи судманди сиёсати рушди соҳаҳои ба содирот нигаронидашудаи иқтисодӣ; таҳияи барномаҳои соҳавии рушди содирот, бо дарназардошти афзалиятҳои муқоисашавандаи кишвар дар савдои байналмилалӣ; такмили сиёсати тарифию гумрукӣ, таъсиси Кумитаи машваратӣ оид ба расмиёти савдо, гузаронидани гуфтушунидҳо бо давлатҳои Қазоқистон, Ўзбекистон ва Федератсияи Россия дар хусуси бекор кардани тартиби пардохти депозит ҳангоми транзити мол аз ҳудуди ин кишварҳо; такмили механизми додани иҷозатнома (литсензия) барои истехсол, муомилот ва фурӯши маҳсулоти спиртдор; такмили системаи суғуртаи шахсони ҳуқуқӣ ва воқеӣ; ҳалли масъалаҳои таъсис ва оғоз намудани фаъолияти минтақаҳои озоди иқтисодӣ.

9. Барои ноил шудан ба мақсадҳои Стратегияи рушди туризм аҳамияти назаррас дорад (вазифаи 5). Рушди туризм татбиқи тадбирҳои зайлро пешбинӣ менамояд: таҳияи механизми самарабахши татбиқи сиёсат ва банақшагирии соҳа, инчунин таъсиси заминаи дахлдори институтсионалии рушди соҳа; тақвияти корҳои рекламавӣю иттилоотӣ бо роҳи ташкил намудани барномаҳои телевизион ва радио барои кишварҳои хориҷӣ; нашри маводи мухталифи рекламавӣю иттилоотӣ; рушди ҳамкориҳои байналмилалӣ бо мақсади васеъ намудани заминаи ҳуқуқии соҳа, ташаккули имиджи ҷолиби кишвар тавассути фаъолгардонии иштироки туроператорҳои ватанӣ дар намоишгоҳҳо, ярмаркаҳои туристии байналмилалӣ, ки дар хориҷи кишвар баргузор мегарданд, бо роҳи ташкили стенди ягонаи ҷумҳуриявӣ; ташкили фаъолияти намоёндагӣ оид ба туризм дар хориҷа, ки функсияҳои рекламавӣю иттилоотиро анҷом медиҳанд; презентатсияи имкониятҳои туристии Тоҷикистон дар кишварҳои имконпазир, ки сайёҳони худро ба кишвари мо мефиристанд; рушди инфрасохтори туристӣ, аз ҷумла шабакаи меҳмонхонаҳо; инфрасохторҳои, ки барои рушди туризм фаъолият мекунанд ва ғайра.

10. Танзими раванди муҳочирати меҳнатӣ (вазифаи 6). Воридот аз содирот, инвеститсияҳои мустақими хориҷӣ ва маблағгузарониҳои муҳочирини меҳнатӣ яке аз манбаъҳои асосӣ ва нисбатан босуботи маблағгузориҳои берунаи хусусӣ ба ҳисоб меравад. Муҳочирати меҳнатӣ ба хориҷа пеш аз ҳама ба зарурати паст кардани ташануҷи иҷтимоӣ, ки аз бекор мондани аҳолии аз нигоҳи иқтисодӣ фаъол ба миён омадааст, вобаста мебошад. Аз сабаби мавҷуд набудани манбаъҳои қонунии зиёд кардани даромад ва шароитҳои воқеии иқтисодии баланд бурдани сатҳи зиндагии аҳоли бо роҳи таъмин бо кор дар ҷумҳурӣ содироти қувваи корӣ ба хориҷа барои ҳалли ин масъала омили муҳим мебошад.

Дар раванди муҳочирати меҳнатӣ масъалаҳои вучуд доранд, ки барои танзими он монеа эҷод менамоянд, аз ҷумла:

- ба таври стихиявӣ сафар намудани муҳочирони меҳнатӣ-шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон барои кор ба хориҷи кишвар;
- надониستاني забони русӣ ё забони давлати сафар;
- надоштани касби муайян;
- паст будани сатҳи дониши ҳуқуқии муҳочирони меҳнатӣ;

- чавобгӯ набудани одоби муошират, рафтор, пӯшидани сару либос.

Айни замон, дар ҷумҳурӣ барои бо кор таъминкунии шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар хориҷи кишвар 34 субъекти хоҷагидор дорои иҷозатномаи Хадамоти муҳоҷират мебошанд, ки дар фаъолияти кориашон мушкилиҳои зерин вучуд дорад:

- ғайриқаноатбахш будани вазъи молиявии онҳо;
- баланд будани фоизи бонкӣ барои гирифтани қарз;
- иҷро нагардидани шартҳои шартнома аз ҷониби баъзе корфармоёни хориҷӣ;
- камёфт будани ихтисосмандон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки корфармоёни хориҷӣ ба он ниёз доранд.

Дар сурати муташаккилона фиристонидани муҳоҷирони меҳнатӣ ба кор дар асоси шартномаи дутарафа манфиатҳои муҳоҷирони меҳнатӣ, аз ҷумла ҳуқуқ, масъалаҳои иҷтимоии онҳо ва шароити кори онҳо таъмин карда мешавад.

Аз ин нигоҳ бояд ҷиҳати тақмили механизми танзим ва ба тартиб овардани муҳоҷирати меҳнати хориҷӣ, фаъолгардонии муколамаи сиёсӣ бо мақсади таъмини ҳифзи ҳуқуқ ва манфиати муҳоҷирини тоҷик дар ҳудуди кишварҳои хориҷӣ, фароҳам овардани шароит барои содагардонии вуруд ва хуруҷ, инчунин шартҳои буди бош ва ҷойивазкунӣ дар ҳудуди ин кишварҳо, рушди усулҳои муттамадин ва шаклҳои хизматрасонӣ дар бозорҳои кишварҳои хориҷӣ бо роҳи ташкили иштироқи тижоратӣ ва ғайра иқдомҳои зарурӣ андешида шавад.

11. Татбиқи тадбирҳои зикргардида дар соҳаи ҳамкории минтақавӣ ва ҳамгирӣ ба иқтисоди ҷаҳонӣ имкон медиҳад, ки то соли 2012 ҳаҷми савдои хориҷии кишвар 45,7 фоиз афзоиш ёбад.

Ҳамзамон барои ташаккули ҳамкории глобалӣ барои мақсадҳои рушд шароитҳои мусоид фароҳам оварда мешавад (МРҶ 8).

5. Таъмини рушди устувори иқтисодӣ (Блоки истеҳсоли)

5.1 Таъмини амнияти озуқаворӣ ва рушди соҳаи кишоварзӣ

1. Бахши Таъмини амнияти озуқаворӣ ва рушди соҳаи кишоварзӣ яке аз соҳаи муҳимтарини иқтисоди миллӣ ба ҳисоб рафта, таъмини босуботи озуқаворӣ мамлакат ба сатҳи рушди ин соҳа вобастагии зич дорад. Рушди соҳаи кишоварзӣ барои таъмини босубот ва мутаносиби аҳолии кишвар бо озуқаворӣ тавассути афзоиши мунтазам ва устувори истеҳсоли маҳсулоти кишоварзӣ, баланд бардоштани сатҳи даромад ва таъмини шӯғли аҳоли, инчунин ҳифзи захираҳои табиӣ, ки барои тавсеаи тақрористеҳсолкунӣ зарур мебошад, мусоидат менамояд. Бо дарназардошти ин омилҳо ва таъмини амнияти озуқаворӣ дар доираи Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2015 бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 феввали соли 2009 №72 Барномаи амнияти озуқаворӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2015 қабул гардидааст.

Равандҳои афзалиятноки Барномаи мазкур инҳо мебошанд:

- таъмини мавҷудият ва дастрасии озуқа (дастрасии иқтисодӣ ва ҷисмонӣ) дар асоси рушди устувори бахши аграрӣ;
- таъмини амнияти озуқаворӣ ва ташкили ғизои солим барои аҳоли (бахусус табақаи осебпазир);
- таъмини устувори маводи озуқаворӣ.

Татбиқи афзалиятҳои номбурда барои расидан ба ҳадафҳои стратегии кишвар, аз ҷумла, паст кардани сатҳи камбизоатӣ мусоидат хоҳад кард.

2. Ҳадафи асосии СПКСК дар ин бахш аз афзоиши маҷмӯи маҳсулоти кишоварзӣ ва баландшавии ҳосилнокии меҳнат иборат буда, равандҳои муҳим, яъне кишоварзӣ, идоракунии захираҳои об, ҳуқуқи истифодаи замин, ташкили ғизои солим ва дар маҷмӯъ таъмини амнияти озуқавориро дар бар мегирад, ки ин барои мустақиман ноил шудан ба Ҳадафҳои Рушди Ҳазорсола ва афзалиятҳои Стратегияи Милли Рушд нигаронида шуда, дар ин замина бахри паст кардани сатҳи камбизоатӣ, алалхусус дар деҳот имконият фароҳам меоварад.

3. Дар давраи татбиқи СПКСК барои солҳои 2007-2009 соҳаи кишоварзии ҷумҳурӣ ба пешравиҳои назаррас ноил гардид. Ҳаҷми умумии истеҳсоли маҳсулоти кишоварзӣ дар ин давра тамоюл ба афзоиш дошт. Вале дар баробари ин, баъзе нишондиҳандаҳои истеҳсолии соҳа то ҳанӯз қонеъкунанда набудаанд. Алалхусус масъалаҳои вобаста ба истифодаи самараноки обу замин ба беҳбудии ҷиддӣ ниёз доранд.

Дар соҳаи кишоварзӣ тарзи ҳалли масъалаҳоро дар самти кор бо донорҳои хориҷӣ дар бобати расонидани кӯмак тағйир дода, расонидани кӯмаки инвеститсионии ба раванқ додани инфрасохтор ва заминаи истеҳсоли маводи ғизоӣ равонабударо бояд зарур донист. Зеро донорҳои хориҷӣ дар аксар ҳолатҳо барои расонидани кӯмаки яқвақта дар соҳаи кишоварзӣ кӯшиш менамоянд ва ақидаҳои сунъие вучуд дорад, ки гӯё аҳолии ҷумҳурӣ хеле қашшоқ ва ниёзи кӯмакҳои гуманитарии авалиндарача мебошад ва расонидани кӯмаки системавӣ ба рушди инфрасохтор, соҳаҳои бахши кишоварзӣ пешбинӣ намегардад. Бинобар ин зарур мешуморем, ки ҳамкорӣ бо донорҳое, ки барои рушди бахшҳои алоҳидаи соҳаи кишоварзӣ кӯмаки системавии дарозмӯҳлат мерасонанд, ҳамчониба дастгирӣ карда шавад. Ин барои таъмини амнияти озуқаворӣ аз ҳисоби захираҳои мавҷудаи дохилӣ шароит фароҳам оварда, барои ташкили низоми муайяни рушди соҳа ва ҳамзамон ташкили ҷойҳои нави корӣ мусоидат менамояд.

Ташкили захираҳои маҳсулоти кишоварзӣ ва ташаккули низоми идоракунии он дар минтақаҳо ҷиҳати бартараф кардани таъсири бӯҳрони озуқаворӣ, нигоҳ доштани устувории нархҳо дар бозори дохилӣ нақши муҳим мебозад.

Ҷалби деҳқон ба замин бо роҳи додани мустақилият дар интихоби маводи кишт ва бозоргир, додани имтиёзу кафолатҳо, такмили заминаи моддию ҳуқуқӣ, ташкили шароити мусоид барои фуруши маводи истеҳсол ва ҷамъоваришуда ҳавасмандии онҳоро ба корҳои саҳроӣ баланд мебардорад.

Бо дарназардошти пешниҳоди корҳои амаливу нақшавӣ зикр намудан ҷоиш аст, ки қисми муайяни мушкилиҳои бахш ҳал гардида бошанд ҳам, бархе аз онҳо боқӣ мондаанд. Қарзҳои бахши пахтакорӣ, маҳдудияти дастрасӣ ба захираҳои қарзӣ, технология ва бозори фуруш, аз ҷумла бозорҳои истеъмолии дохилӣ, тараққиёти сусти инфрасохтори кишоварзӣ, баландшавии арзиши аслии коркарди саноатии сабзавот ва мева, нокифоягии хӯроки чорво аз сабаби кам кардани кишти зироатҳои хӯрока, вайрон гардидани системаи чорводорӣ, ҷарогоҳҳо ва паст гардидани самарабахшии он, хизматрасонии ғайриқаноатбахши байторӣ аз зумраи мушкилиҳои ҷойдошта мебошанд. Инчунин, мушкилиҳо дар сатҳи пасти иттилоот доир ба ислоҳоти замин, нокисии фаҳмиш дар хусуси ташкили истеҳсолоти муосири кишоварзӣ, афзоиши бемориҳои вобаста ба хӯрок, заминаи сусти кадрӣ лабораторӣ дар соҳаи ташкили ғизои солим низ бояд мавриди тавачҷӯх қарор дода шавад.

Дар баробари ин, масъалаҳои вобаста ба истифодаи самараноки обу замин ба беҳбудии ҷиддӣ ниёз доранд. Зеро бозори истеъмолии мамлакат аз воридоти маводи асосии ғизоӣ ҳанӯз вобаста буда, барои таъмини амнияти озуқаворӣ, зиёд намудани ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти асосии ғизоӣ, бо роҳи дар амал татбиқ кардани барномаҳои дахлдори вобаста ба рушди соҳаи кишоварзӣ, барқарорсозии инфрасохтор, таъмири тармими шабакаҳои ирригатсионӣ ва такмили низоми идоракунии захираҳои об, хариди техника, тухмии хушсифат ва нуриҳои маъданӣ зарур мебошад.

4. Бо дарназардошти ҳадаф ва афзалиятҳои СМР ва СПКСК барои солҳои 2007-2009, ба инобат гирифтани мушкилиҳо дар бахши таъмини амнияти озуқаворӣ ва рушди соҳаи кишоварзӣ чунин вазифаҳои асосии миёнамӯҳлат барои давраи солҳои 2010-2012 муайян гардиданд:

- 1) Баланд бардоштани самаранокии маҷмӯи соҳаҳои кишоварзӣ;
- 2) Беҳтар намудани шароит барои рушди соҳибкорӣ дар деҳот;
- 3) Баланд бардоштани самаранокии бахши пахтакорӣ;
- 4) Татбиқи кафолатҳо ва ҳуқуқҳои вобаста ба истифодаи замин;
- 5) Беҳтар намудани шароити корӣ ва баланд бардоштани самаранокии инфрасохтори кишоварзӣ дар соҳаи идоракунии захираҳои об;
- 6) Ташкили ғизои солим.

5. Циҳати баланд бардоштани самаранокии маҷмӯи соҳаҳои кишоварзӣ (вазифаи 1) татбиқи Барномаи амнияти озуқаворӣ барои давраи то соли 2015, таҳия ва татбиқи Барномаи рушди иҷтимоии деҳот барои солҳои 2010-2020, Барномаи миллии омӯзиши бехатарии меҳнат дар соҳаи кишоварзӣ, Барномаи омӯзиши ҳуқуқ ва ӯҳдадорихои хоҷагиҳои деҳқонӣ дар асоси Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи меҳнат», Лоиҳаи Марказҳои ҳисобдориву молиявӣ барои хоҷагиҳои деҳқонӣ, инчунин ҳалли масъалаҳои муттаҳидшавии деҳқонон ба ассотсиатсияҳо, ширкатҳо, кооперативҳо ва ғайра, баланд бардоштани нерӯи хоҷагиҳои деҳқоние, ки сарвариро занҳо ба ӯҳда доранд, омӯзиш ва тайёр кардани мутахассисони соҳаҳои занбӯрпарварӣ, картошкапарварӣ, зироатпарварӣ, чорводорӣ, агробизнес ва ғайра дар назар аст. Зеро бозори истеъмолии мамлакат аз воридоти маводи асосии ғизоӣ ҳанӯз вобастагии зиҷ дорад. Барои таъмини амнияти озуқаворӣ зиёд намудани ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти асосии ғизоӣ зарур буда, барои қонеъ гардонидани эҳтиёҷоти озуқаворӣ мардуми кишвар бояд заминаҳои моддиву техникаи хоҷагиҳои кишоварзӣ тақвият бахшида шаванд.

Иқтисодии содиротии маҳсулоти кишоварзии мамлакат ҳоло пурра мавриди истифода қарор надорад. Аз ин рӯ, зарур аст, ки доир ба истифодаи васеи навъҳои серҳосили зироатҳои ғалладона, сабзавот ва картошка, инчунин рушди соҳаи боғу тоқпарварӣ чиҳати таъмини бозори дохилӣ ва афзун намудани иқтисодии содиротии кишвар тадбирҳои мушаххас андешида шуда, татбиқи саривақтии барномаҳои давлатии соҳавӣ таъмин карда шаванд.

6. Дар самти бехтар намудани шароит барои рушди соҳибқорӣ дар деҳот (вазифаи 2) тадбирҳои зарурӣ ба инобат гирифта шудаанд, аз ҷумла, тадбирҳо дар доираи лоиҳаи "Рушди деҳот". Ҳамчунин тадбирҳои, ки асосан ба пешбурди лоиҳаҳои инвестиционӣ нигаронида шудаанд, аз ҷумла аз ҳисоби захираҳои молиявӣ ва қарзии бонкҳо, сармоягузори хориҷиву дохилӣ, маблағҳои пулии муҳочирони меҳнатӣ, таъмини пешбурди соҳаҳои вобаста ба рушди чорводорӣ дар хоҷагиҳои хусусӣ, бо дастгирии масъалаи таъсиси фермаҳои чорвои ширдеҳ, барои зиёд кардани ҳаҷми истеҳсоли гӯшт таъсис додани фермаҳои гӯсфандпарварӣ, паррандапарварӣ, парвариши қутос ва буз дар минтақаҳои кӯҳсор ва баландкӯҳ, инчунин ташкили хоҷагиҳои замбӯриасалпарварӣ, моҳипарварӣ ва ғайра дар назар аст. Дастрасии хоҷагиҳо ба захираҳои молиявӣ баланд бардошта шуда, ташаббус чиҳати таъмини онҳо бо тухмӣ, пору, химикатҳо ва ғайра дастгирӣ хоҳад ёфт. Чалби бахши хусусӣ чиҳати баланд бардоштани сифати хизматрасонии байторӣ, селекция ва тухмипарварӣ пешбинӣ гардидааст. Ҳамзамон фароҳам овардани хизматрасониҳои иқтисодию ҳуқуқӣ ва машваратӣ оид ба масъалаҳои истифодаи самарабахши замин ва рушди бизнеси хусусӣ дар бахши кишоварзӣ, дастрасӣ ба маълумот, баланд бардоштани савия ва малакаи мутахассисони соҳаи кишоварзӣ пешбинӣ мегардад.

7. Барои баланд бардоштани самаранокии бахши пахтақорӣ (вазифаи 3) андешидани чораҳои муҳим пешбинӣ гардидааст. Дар навбати аввал сари вақт амалӣ намудани қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 июли соли 2009 №406 «Оид ба тадбирҳои татбиқи Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 майи соли 2009 №663 «Дар бораи чораҳои иловагӣ оид ба дастгирии соҳаи кишоварзӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» зарур аст.

Новобаста аз он, ки кишоварзон дар бештари самтҳо ба дастовардҳои назаррас ноил гардиданд, вале истеҳсоли яке аз зироатҳои асосӣ, яъне пахта дар мамлакатамон сол аз сол кам мегардад.

Сабаби асосии паст будани нишондиҳандаҳои бахши пахтақорӣ ба талабот ҷавобгӯ набудани тарзи маблағгузори он, коҳиш ёфтани ҳавасмандии пахтақорон ба натиҷаҳои ниҳой, паст будани сифати тухмӣ, бад шудани ҳолати мелиоративии замин ва корношоямии шабакаҳои обёрӣ мебошад. Аз ин рӯ, зарур аст, ки чиҳати баланд бардоштани ҳосилнокии пахта ва роҳҳои фоидаовар гардонидани соҳаи мазкур чораҳои зарурӣ андешида шаванд.

Минбаъд ба соҳаи пахтақорӣ, ки дар таъмини аҳолии деҳот бо ҷои қор ва маҳсулоти аз зироати мазкур истеҳсолшаванда барои дастгирии ин табақаи ниёзманди аҳоли ба маводи ғизоӣ ва сӯхт воситаи асосии дастгирикунанда мебошад, диққати ҷиддӣ дода мешавад.

Татбиқи маҷмӯи тадбирҳо оид ба рушди пахтакорӣ, гузаронидани тадқиқот ва таҳияи механизми баланд бардоштани рақобат байни заводҳои пахтаозакунӣ, беҳтар намудани тартибот ҳангоми содироти пахта ва воридоти нуриҳо, техника ва дигар мавод барои истехсоли пахта ва таҳияи лоиҳаи «Қоркарди пахта ва рушди бозор» пешбинӣ мегардад.

8. Ҷиҳати содда гардонидани расмиёти вобаста ба тартиби бақайдгирӣ, таҳкими ҳуқуқҳои вобаста ба истифодаи замин ва баланд бардоштани шаффофият дар самти татбиқи кафолатҳо ва ҳуқуқҳои вобаста ба истифодаи замин (вазифаи 4) ворид намудани тағйирот ба санадҳои меъёрии ҳуқуқии амалкунанда дар назар дошта шудааст. Инчунин таҳия ва муқаррар намудани механизми ягонаи бақайдгирии ҳуқуқҳои истифодаи замин, анҷом додани азнавташкилдихии пурраи хоҷагиҳо ва барқарорсозии минбаъдаи онҳо барои рушди минбаъдаи соҳа шароити мусоид фароҳам меоварад.

Ҳамзамон, чорабиниҳое, ки барои таъмини ҳуқуқ ва имкониятҳои баробари занон ва мардон ҷиҳати дастрасӣ ба замин нигаронида шудаанд, аз ҷумла тадбирҳо оид ба иттилоотонии аҳоли, чораҳои маърифатӣ ва тавзеҳотӣ дар хусуси ҳуқуқи баробари аҳоли ба захираҳо, омӯзиши истифодаи замин ва рушди шабакаҳои муассисаҳои микрокредитӣ дастгирӣ хоҳанд ёфт. Дар ин замина гузаронидани мониторинги риояи ҳуқуқ ва кафолатҳои баробар ба замин идома дода мешавад.

Бинобар ин, зарур аст, ки оид ба таҳкими заминаи қонунгузории давраи нави ислоҳоти соҳаи кишоварзӣ, таъмини иҷрои он, ба гардиши кишоварзӣ ворид намудани заминҳои нав ва дар ин замина ҳар сол зиёд кардани майдони кишти такрорӣ зироатҳо чораҳои зарурӣ андешида шаванд.

9. Бо мақсади беҳтар намудани шароити корӣ ва баланд бардоштани самаранокии инфрасохтори кишоварзӣ дар соҳаи идоракунии захираҳои об (вазифаи 5) иҷрои маҷмӯи тадбирҳо ба инобат гирифта шудааст. Аз ҷумла, барои ҳалли мушкилиҳои дар ин самт ҷойдошта барқарорсозии шабакаҳои обёрӣ ва захбуру захкашҳо, азхуд намудани заминҳои нав, дастгирии таъсисёбии Ассотсиатсияи истифодабарандагони об ҷиҳати идоракунӣ ва истифодаи самараноки захираҳои об, барқарорсозии системаҳои ирригатсионӣ, обёрӣ намудани заминҳои нав ва дар ин замина татбиқи барномаҳои «Оид ба барқарорсозии шабакаҳои обёрӣ, захбуру захкашҳо иншоотҳои гидротехникӣ ва пойгоҳҳои обкашии дохилихоҷагии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2010-2014», «Оид ба барқарор ва ба гардиши кишоварзӣ ворид намудани заминҳои боири оби Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2010-2014», «Доир ба беҳтар намудани вазъи мелиоративии заминҳои обёришавандаи кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2010-2014», «Оид ба барқарорсозии кубурҳои баландфишор дар пойгоҳҳои обкаши барои солҳои 2010–2015» дар назар аст.

Инчунин бо мақсади баланд бардоштани ҳосилнокии замин, эмин доштан аз бодлесу биёбоншавӣ шинондани дарахту буттаҳо пешбинӣ мегардад.

Дар ин замина доир ба таъминоти соҳаи кишоварзӣ бо техника, тухмиву нуриҳои маъданӣ тадбирҳои дахлдор андешида мешаванд.

Яке аз роҳҳои барои аҳолии деҳот фароҳам овардани ҷойҳои корӣ ва бо ин васила паст намудани сатҳи бекорӣ ва камбизоатӣ азхуд намудани заминҳои бекорхобида бо роҳи обёрии заминҳои нав мебошад.

Ғайр аз ин, ба ташаққули бозори сертификати замин ва фаъолияти самарабахши он, ҷорӣ кардани муносибатҳои бозорӣ, истифодаи самаранокии обу замин, кишти такрорӣ зироатҳо диққати ҷиддӣ дода мешавад.

Ҳамчунин бояд зикр кард, ки устувории истехсоли маҳсулоти кишоварзӣ ба истифодаи оқилона ва самараноки захираҳои оби кишвар алоқаманд аст.

Дар шароити имрӯзаи норасоии об дар минтақа, оқибатҳои хушксолӣ ва таъсири тағйирёбии иқлим ба манбаи асосии захираҳои обии Осиёи Марказӣ-пиряхҳои Бадахшон принципҳои нави идоракунии захираҳои об дар асоси механизмҳои идоракунии ҳавзавӣ ва ҳамоҳагшуда, омӯхтан ва имконияти ҷорӣ намудани онҳо мавриди баррасӣ қарор дода мешавад.

Вобаста ба ин, вазорату идораҳои дахлдор доир ба азхудкунии заминҳои нав, беҳтар кардани ҳолати мелиоративии заминҳо ва истифодаи сарфакоронаи об лоиҳаҳои

сармоягузори барои минтақаҳои алоҳидаи кишвар таҳия намуда, ҷиҳати ҷалби сармояҳои хориҷиву ватанӣ чораҳои муассир меандешанд.

Деҳқонон, соҳибкорони соҳаи кишоварзӣ, сокинони деҳот ва онҳое, ки дар ихтиёри худ як порча замини қорам доранд, дар шароити бӯҳрони ҷаҳонии молиявӣ иқтисодӣ ва камобиву хушксолие, ки бисёр кишварҳои ҷаҳонро фаро гирифтааст, истифодаи оқилонаву самарабахши замин ва обро ба роҳ монда, дар таъмини амнияти озуқаворӣ кишвар саҳми арзанда ва ватандӯстонаи худро мегузоранд.

10. Ташкили ғизои солим (вазифаи 6) ба паст кардани паҳншавии бемориҳои вобаста аз ғизо, тақвияти заминаи қонунгузорӣ ва лабораторӣ нигаронида шуда, маҷмӯи тадбирҳои зайлро, ба монанди таҳияи (мутобиқгардонии) меъёрҳои физиологии муваққатии тавсиядодашудаи миллӣ ва меъёрҳои санитарӣ нисбат ба сифат ва бехатарии озуқаворӣ, дастрас намудани таҷҳизот барои ҷамъоварии маълумот ва гузаронидани корҳои арзёбӣ баҳри иҷрои Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи йоднокгардонии намак» ва орди бо оҳан ғанигардонидашуда ва дигар масъалаҳои тиббии марбут ба озуқавориро дар бар мегирад. Баҳри дастгирии корҳои илмӣ дастрас намудани таҷҳизоти лабораторӣ барои баҳодиҳии бехатарии маҳсулоти озуқаворӣ, дастгирии тадқиқоти илмӣ амалӣ барои ташкили ғизои солим, гузаронидани ҷорабинҳои оид ба пешгирӣ ва табобати гипотрофия (нимгуруснагӣ) зарур мебошад.

Татбиқи ин барномаҳо имкон медиҳад, ки сатҳи бемориҳои вобаста ба таъмин бо ғизои солим, қабл аз ҳама дар байни гурӯҳҳои аҳолии осебпазир коҳиш ёбад.

11. Татбиқи тадбирҳои дар боло зикргардида имкон медиҳад, ки то соли 2012 нисбат ба соли 2008 маҷмӯи маҳсулоти кишоварзӣ то 18.1 фоиз афзоиш ёфта, ҳосилнокии меҳнат дар ин соҳа то 12.0 фоиз зиёд гардад.

5.2 Рушди инфрасохтор, энергетика ва саноат

1. Рушди инфрасохтор, энергетика ва саноат имкон медиҳад, ки дар ҷумҳурӣ инкишофи иқтисоди таъмин гардида, барои паст кардани сатҳи камбизоатӣ ва ноил шудан ба ҳадафҳои асосии СМР шароити мусоид фароҳам меорад.

2. Инфрасохтор. Бахшҳои асосии инфрасохтори Тоҷикистон аз нақлиёти роҳи оҳан, автомобилӣ, авиатсионӣ ва соҳаи алоқа иборат мебошад.

Яке аз ҳадафҳои асосии Ҳукумати ҷумҳурӣ ин раҳҳои аз бумбасти коммуникатсионӣ мебошад, ки тавассути сохтмони роҳҳои оҳан ва автомобилӣ амалӣ хоҳад шуд.

Дар давоми солҳои истиқлолият таъмири қаторроҳо, хати роҳ, навсозии парки вағону локомотивҳо таъмин гардида бошад ҳам, ҳанӯз нокифоя мебошанд ва ба талаботу меъёрҳои ҷаҳонии боркашониву мусофирбарӣ ҷавобгӯ набуда, зимнан рушди иқтисодии соҳаро дар шароити иқтисоди бозоргонӣ таъмин карда наметавонад.

Қисми зиёди роҳҳои оҳан ва автомобилгарди ҷумҳурӣ таъмири асосиро тақозо менамоянд, аммо ҳаҷми маблағҳои мавҷуда барои пурра барқарорсозии онҳо нокифоя мебошад.

Бинобар ин, дар Матритсаи амалиёт барои солҳои 2010-2012 тадбирҳо оид ба раҳҳои аз бумбасти коммуникатсионии кишвар дохил карда шудааст, ки амалӣ намудани онҳо вазъи иқтисодию иҷтимоии соҳа ва дар маҷмӯъ кишварро беҳтар мегардонад.

Бояд зикр кард, ки тавассути ҷалби сармояи хориҷӣ ва ҳиссагузориҳои Ҳукумат аз соли 2002 то соли 2008 тақрибан 362,8 км. роҳҳо таъмир ва таҷдид карда шуданд.

Бешубҳа бо ба итмом расонидани корҳои таҷдидию сохтмонӣ дар иншооти калонтарини соҳа, аз қабилӣ сохтмони роҳи автомобилгарди Мурғоб-Қулма, Шоҳон-Зиғар марҳилаи 1 ва 2, Шикев-Зиғар, Дӯстӣ-Панҷи Поён марҳилаи 1, таҷдиди роҳи автомобилгарди Душанбе-сарҳади Қирғизистон марҳилаи 1, Душанбе-Қурғонтеппа-Данғара-Кӯлоб ва дар доираи он беҳтар намудани роҳҳои дорои аҳамияти маҳаллии шаҳру ноҳияҳои вилояти Хатлон ва мавриди баҳрабардорӣ қарор додани онҳо, иҷрои корҳои таҷдид дар як қатор қитъаҳои роҳи автомобилгарди Душанбе-Чаноқ ба амалисозии марҳилаи аввали вазифаи стратегии соҳаи нақлиёт ва рушди иқтисодию иҷтимоии кишвар, яъне барои аз бунбасти коммуникатсионӣ баровардани он анҷом мебахшанд.

Бояд зикр кард, ки таи солҳои охир дар ҷумҳурӣ 14 лоиҳаи инвестиционӣ ба маблағи 648,8 млн. долл. ИМА дар баҳши сохтмон ва таҷдиди роҳҳои автомобилгард амалӣ мешаванд. Азхудокунии маблағҳо дар доираи лоиҳаҳои мазкур 332,9 млн. долл. ИМА-ро ташкил медиҳад, ки ин ба 51,3 Ҷоизи ҳаҷми умумии маблағгузори баробар мебошад.

То соли 2012 ба анҷом расидани як қатор лоиҳаҳо дар назар аст, ки дар натиҷа 1632,6 км роҳҳо, 15 км. нақбҳо, зиёда аз 100 адад пулҳо таҷдид ва сохта хоҳанд шуд. Илова бар ин, бо мақсади беҳтар намудани сифати роҳҳои автомобилгард ва ба стандарти ҷаҳонӣ мутобиқ гардонидани онҳо як қатор лоиҳаҳои инвестиционии нав таҳия гардида, ба сармоягузори хориҷию дохилӣ пешниҳод шудааст.

Ҳиссаи нақлиёти автомобилӣ камтар аз 5 Ҷоизи ҳаҷми ҳамлу нақли байналхалқиро ташкил медиҳад. Сабаби асосии ин пеш аз ҳама маҳдуд будани борҳои интиқолшаванда, ҷавобгӯ набудани нақлиёти автомобилӣ боркашонӣ мусофиркашонӣ ба талаботи байналмилалӣ ва ҳолати ноговори роҳҳои автомобилгарди ҷумҳурӣ мебошанд.

Саҳми Корхонаи воҳиди давлатии ҳавопаймоии «Тоҷик Эйр» ва ҚДММ «Сомон Эйр» дар нақлиёти ҳавоии ҷумҳурӣ назаррас мебошад.

Бояд зикр кард, ки ҷиҳати беҳтар намудани заминаи моддию техникии ширкатҳои мазкур як қатор тадбирҳо андешида шудааст, аз ҷумла КВДҲ «Тоҷик Эйр» 3 адад тайёраи тамғаи Боинг ва ҚДММ «Сомон Эйр» 2 адад аз ин намуди тайёраҳо дастрас намудаанд. Айни замон самтҳои парвоз нисбатан зиёд гардида, тақрибан ба 60 давлатҳои хориҷии дуру наздик парвозҳо амалӣ шуда истодаанд.

Мушкилии асосии соҳа пеш аз ҳама ба талаботи стандарти ҷаҳонӣ мутобиқ набудани фурудгоҳҳои ҷумҳурӣ мебошад, ки ҳалли худро ёфта истодааст. Аз ҳисоби сармояи хориҷӣ ва дохилӣ корҳо доир ба сохтмони терминали нави замонавӣ дар фурудгоҳи шаҳри Душанбе оғоз гардида, анҷомёбии он то ҷашни 20- солагии истиқлолияти давлатӣ (9 сентябри соли 2011) бо иқтисоди 500 мусофир/соат дар назар аст.

Баҳши алоқа. Соҳаи мазкур соҳаи афзалиятнок буда, дар бозори хизматрасонии пулакӣ ба аҳолии нақши асосиро мебозад. Дар ҷумҳурӣ стансияҳои аналогии кӯҳна ба стансияҳои нави рақамӣ иваз карда шудаанд.

Бояд зикр кард, ки дар бозори хизматрасонии алоқа ҳиссаи алоқани собитӣ бесим назаррас мебошад. Дар миқёси ҷумҳурӣ 11 адад операторони хусусӣ фаъолият менамоянд, ки нисбат ба операторони миллӣ 10,1 маротиба зиёдтар даромад ба даст меоранд. Мавқеи ширкати миллии хизматрасонии алоқа дар бозори хизматрасонии алоқа сол то сол коҳиш меёбад.

3. Мушкилиҳои асосии инфрасохтор аз инҳо иборатанд:

-таъмини устувор ва босифатии каналҳои интиқоли барномаҳои миллии радиотелевизионӣ ва алоқа, дастрасии бемамониати аҳолии минтақаҳои шарқ, ғарб ва ҷануби ҷумҳурӣ ба хизматрасониҳои иттилоотӣ муосир ва интерактивӣ;

-ташкिल намудани на кам аз 180 самт (поток) Е1 барои қонеъ сохтани талаботи тамоми фармоишгарони асосӣ дар самтҳои шарқ, ғарб ва ҷануби ҷумҳурӣ;

-ташкил намудани системаи мобилии моҳвораӣ;

-дастрасии таъҷилӣ ба манбаъҳои иттилоотӣ дар минтақаҳои дурдасту мушкилгузари ҷумҳурӣ ва тамоми ҷаҳон.

4. Бо дарназардошти мушкилиҳои зикргардида ва мақсадҳои СМР/СПКСК вазифаҳои рушди инфрасохтор дар давраи солҳои 2010-2012 инҳо муайян гардидаанд:

1) ба итмом расонидани сохтмони роҳҳои транзитӣ ҷиҳати таъмини рушди ҳамлу нақли байналмилалӣи автомобилӣ;

2) беҳтар намудани вазъи роҳҳои маҳаллӣ ва нигоҳдории роҳҳои деҳот;

3) пешбурд ва татбиқи лоиҳаҳои амалишаванда ва нави инвестиционӣ.

5. Рушди ҳамлу нақли байналмилалӣи автомобилӣ (вазифаи 1): Ҷиҳати зиёд намудани ҳаҷми ҳамлу нақли байналмилалӣ ва фароҳам овардани шароит барои ин чорабинӣ бояд як қатор тадбирҳо амалӣ гарданд. Ин татбиқи лоиҳаҳои инвестиционӣ доир ба таҷдид ва сохтмони роҳҳои автомобилгарди дорой аҳамияти байналмилалӣ ва ба ин восита кушодани сайрхатҳои нави байналмилалӣ дар доираи Созишномаҳои баимзорасида, инчунин лоиҳаҳои сохтмони терминалҳои наздисарҳадӣ мебошад.

6. Беҳтар намудани вазъи роҳҳои маҳаллӣ ва нигоҳдории роҳҳои деҳот (вазифаи 2).

Бо мақсади таъмини рушди соҳибкорӣ дар деҳоти ҷумҳурӣ ва ба ин васила паст кардани сатҳи камбизоатии аҳолии деҳот бояд масъалаи беҳтар намудани роҳҳои деҳоти ҷумҳурӣ ва ташкили нигоҳдории онҳо зина ба зина ҳалли худро ёбад.

Бинобар ин, дар Матритсаи амалиёт барои солҳои 2010-2012 тадбирҳо оид ба беҳтар намудани вазъи роҳҳои маҳаллӣ ва ташкили нигоҳдории роҳҳои деҳоти ҷумҳурӣ барои таъмини рушди минбаъдаи деҳот пешбинӣ шудааст.

7. Вазифаи пешбурди лоиҳаҳои татбиқшаванда ва нави инфрасохтори инвентсионӣ (вазифаи 3) ниҳоят муҳим мебошад. Он ба арзёбии иҷрои корҳои сохтмони роҳҳои автомобилгард нигаронида шудааст, ки ҳам дастрасии дохилии байниминтақавӣ ва ҳам баромади кишварро аз бумбасти нақлиётӣ таъмин менамояд. Ҳамчунин дастгирии фаъолияти Роҳи оҳани Тоҷикистон ва Корхонаи воҳиди давлатии ҳавопаймоии «Тоҷик Эйр» оид ба беҳбуди заминаи моддию техникӣ пешбинӣ мегардад. Масъалаҳои сохтмони роҳи автомобилгард бо Афғонистон, ки дастрасиро ба Эрон ва Покистон таъмин менамояд, мавриди баррасӣ қарор хоҳанд гирифт.

Энергетика. Рушди иқтисодию иҷтимоии Тоҷикистон аз рушди соҳаи энергетика вобастагии зиҷ дорад.

Норасоии қувваи барқ дар ҷумҳурӣ 3-3,5 млрд. кВт/соатро ташкил медиҳад ва яке аз роҳҳои паст кардани шиддати он ба таври васеъ қорӣ намудани истифодаи таҷҳизоти каммасраф мебошад. Истифодаи лампаҳои каммасрафи замонавӣ хароҷоти нерӯи барқро то 5 маротиба кам мекунад.

Инчунин, ҳалли норасоии қувваи барқ ин пеш аз ҳама ба сохтмони нерӯгоҳҳои хурду бузурги обӣ вобаста мебошад, ки тавассути ҷалби сармояи хориҷию ватанӣ корҳои муайяне дар ҷумҳурӣ иҷро мегардад. Моҳи июли соли 2009 сохтмони муштараки НБО-и Сангтӯда - 1 бо иқтидори 670 мВт ба анҷом расонида, бо ҷалби сармояи Ҷумҳурии Ислонии Эрон сохтмони НБО Сангтӯда - 2 бо иқтидори 220 МВт корҳои асосӣ идома дорад. Аз ҳисоби қарзи имтиёзноки Ҷумҳурии Халқии Хитой лоиҳаҳои азими сохтмони хати баландшиддати интиқоли нерӯи барқ ХИБ – 500 кВ «Чануб-Шимол» ва ХИБ 220кВ «Лолазор- Хатлон» сохта, ба истифода дода шуд.

Бояд зикр кард, ки нерӯгоҳҳои барқи обии амалкунандаи ҷумҳурӣ зиёда аз 30 сол аст, ки амал мекунанд ва асосан захираҳои техникий худро коркард намуда, ба таҷдид ниёз доранд. Зиёда аз 50 фоизи таҷҳизот ва шабакаҳои барқтаксимкунанда, истгоҳҳои фаръӣ ба таъмири қорӣ ва асосӣ эҳтиёҷ доранд.

Қисми асосии нерӯи барқ дар НБО-и «Норак» истехсол мегардад, ки он дорои обанбори нисбатан хурд буда, танҳо танзими мавсимии захираҳои энергетикиро ба ҷо меоварад ва имкон намедиҳад, ки иқтидорҳои мавҷуда тамоми сол пурра истифода шаванд.

Аз ин рӯ, лоиҳаи «Таҷдид ва барқарор намудани иқтидори НБО-и Норак» таҳия гардидааст, ки он тақрибан ба 500 - 600 мВт зиёд шудани иқтидори нерӯгоҳи мазкур шароит фароҳам меорад.

8. Бо мақсади рушди соҳаи энергетика «Барномаи дарозмуддати бунёди силсилаи нерӯгоҳҳои хурди барқӣ дар давраи солҳои 2007-2020» қабул карда шуд. Дар барномаи мазкур то соли 2012 бунёди 100 адад нерӯгоҳи хурди барқи обӣ бо арзиши 125,1 млн. доллари ШМА пешбинӣ шудааст, ки истехсоли солонаи нерӯи барқ дар нерӯгоҳҳои мазкур дар як сол 480,6 млн. кВт. соатро ташкил медиҳад.

Илова бар ин, бунёди НБО-и «Роғун» идома дорад (сохтмони НБО-и «Роғун» соли 1980 оғоз гардидааст). Иқтидори лоиҳавии НБО-и «Роғун» 3600 мВт-ро ташкил медиҳад. Дар ҳолати ба истифода додани навбати аввали нерӯгоҳи мазкур истехсоли солонаи қувваи барқ 4 млрд. кВт. соатро ташкил медиҳад.

Ҳангоми бо иқтидори лоиҳавии пурра ба истифода додани нерӯгоҳи мазкур истехсоли солонаи нерӯи барқ ба 13,1 млрд. кВт. соат мерасад ва ба системаи энергетикӣ имконият медиҳад, ки ба речаи зарурӣ фаъолият намояд.

Илова бар ин, ҷиҳати мунтазам таъмин намудани аҳолии шаҳри Душанбе бо нерӯи барқ ва гармӣ (оби гарм) бояд сохтмони Маркази барқию гармидиҳии «Душанбе-2» аз ҳисоби сармояи Ҷумҳурии Халқии Хитой оғоз ёбад, ки иқтидори лоиҳавии он 270 мВт/соатро ташкил медиҳад.

Бояд зикр кард, ки Маркази барқию гармидиҳии мазкур дар асоси технологияи замонавӣ бунёд гардида, масъалаҳои вобаста ба ҳимояи муҳити зист ба инбат гирифта мешаванд.

Истифодабарандагони асосии нерӯи барқ КВД «Ширкати Алюминийи Тоҷик» ва насосҳои обкашии сохторҳои Вазорати мелиоратсия ва хоҷагии об ба ҳисоб мераванд, ки мутаносибан 38-40 ва 12-15 Ҷоизи ҳаҷми умумии барқи истеҳсолшударо истифода мебаранд.

Захираҳои кашфгардидаи нафт, газ ва конденсат камтар аз як Ҷоизи захираҳои маҷмуиро ташкил медиҳанд, ки тақрибан 1033 миллион тонна сӯзишвории шартӣ арзёбӣ мегарданд. Тибқи дурнамо истихроҷи ангишт соли 2010-ум 184 ҳаз. тонна ва соли 2012-ум 220 ҳаз. тонна пешбинӣ шудааст, ки қисми ночизи захираҳои мавҷудаи он дар ҷумҳури мебошад.

Тарифҳои амалкунандаи қувваи барқ, ки ҳоло ҳам нисбатан дар сатҳи паст қарор доранд, боиси бад гардидани ҳолати техникийи воситаҳои истеҳсолот гардидаанд.

Дар фасли зимистон аз сабаби нокифоягии захираҳои энергетикӣ муассисаҳои таълимӣ ва тиббӣ, махсусан дар деҳот пурра Ҷаъолият наменамоянд, кори стансияҳои насосии обрасонӣ боздошта мешаванд ва дар натиҷа мубталоӣ ба бемориҳои сироятӣ меафзояд ва вобаста ба ин истеҳсолоти саноатӣ дар кишвар хусусияти мавсимиро гирифтааст.

9. Вобаста ба ин мушкилиҳои асосии рушди энергетика инҳо эътироф гардидаанд:

- нисбатан паст будани тарифҳои нерӯи барқ;
- истифода нагардидани сарчашмаҳои алтернативии истеҳсоли қувваи барқ;
- сатҳи баланди талафоти технологияи қувваи барқ ва энергия;
- маҳдуд будани имкониятҳои молиявӣ барои сохтмони объектҳои нави энергетикӣ ва барқарорсозии объектҳои мавҷуда.

Бо дарназардошти мақсадҳои СМР/СПКСК, афзалиятҳои Стратегияи миллии рушд ва ба инбат гирифтани мушкилиҳои энергетикӣ зикргардида дар солҳои минбаъда ҷунин вазифаҳои асосии бахш муайян гардидаанд:

- 1) сохтмон, таҷдид ва навосии иншооти энергетикӣ кишвар;
- 2) анҷоми лоиҳаҳои амалкунанда ва пешниҳоди лоиҳаҳои нави инвестиционӣ дар бахши энергетика;
- 3) сохтмони хатҳои интиқоли барқ барои таъмини ноҳияҳои водии Зарафшон бо нерӯи барқи худӣ.

10. Барои сохтмон, таҷдид ва навосии иншооти энергетикӣ кишвар (вазифаи 1) ҷиҳати азнавташкилдихии корхонаҳои азими энергетикӣ – ШСКХ «Барқи Тоҷик» ва КВД «Тоҷикгаз» тадбирҳо пешбинӣ гардиданд. Таъбиқи барномаҳои сохтмони НБО-ҳои хурд имкон медиҳад, ки ноҳияҳои дурдасти кишвар бо қувваи барқ беҳтар таъмин карда шаванд. Махсусан ба масъалаҳои кам кардани талафоти технологӣ, инчунин талафоти тичоратӣ таваҷҷӯҳи хоса зоҳир мегардад.

Сохтмони объектҳои нави энергетикӣ (НБО-и Сангтӯда-2, навбати аввали НБО-и Роғун, Маркази барқи гармидиҳии «Душанбе-2») дар доираи лоиҳаҳои амалкунандаи инвестиционӣ имкон медиҳад, ки таъминоти истифодабарандагон бо қувваи барқ (махсусан дар фасли зимистон) ниҳоят беҳбуд ёфта, инчунин қувваи барқи зиёдатӣ дар фасли тобистон содирот карда шавад.

11. Барои пешбурди (пешниҳоди) лоиҳаҳои амалкунанда ва нави инвестиционии энергетикӣ таваҷҷӯҳи махсус зоҳир мегардад (вазифаи 2).

Тадбирҳои пешбинигардида на танҳо ба таҷдид, инчунин ба баланд бардоштани самаранокии иншооти амалкунандаи энергетикӣ, сохтмони НБО-ҳои нав ва азнавосии корхонаҳои истихроҷи ангишт нигаронида мешаванд. Бояд зикр кард, ки хати интиқоли барқи «Ҷануб-Шимол», ки моҳи декабри соли 2009 ба истифода дода шуд, имкон медиҳад, ки вобастагии вилояти Суғд аз содироти қувваи барқ камтар гардад. Ҷамзамон пешниҳоди лоиҳаҳои инвестиционӣ оид ба сохтмони хатҳои интиқоли барқи содиротӣ барои дигар кишварҳои минтақа, аз ҷумла Афғонистон ва Покистон имкон медиҳад, ки бозори Ҷуриши қувваи барқи зиёдатии истеҳсолшаванда тавсеа ёбад.

12. Ҷиҳати бо нерӯи барқи худӣ мунтазам таъмин намудани ноҳияҳои Панҷакент, Айнӣ ва Кӯҳистони Мастҷоҳ сохтмони хати интиқоли барқи 110 кВ. аз зеристгоҳи «Северная»-и ноҳияи Варзоб то зеристгоҳи «Рӯдакӣ»-и ноҳияи Панҷакент зарурият дорад. Зеро ноҳияҳои

мазкур тавассути шабакаҳои барқии Ҷумҳурии Ўзбекистон бо нерӯи барқ таъмин мегарданд ва ходисаҳои зуд-зуд қатъ гардидани интиқоли барқ ба мушоҳида мерасад.

Илова бар ин, Ҷумҳурии Ўзбекистон аз 1 декабри соли 2009 аз шабакаи ягонаи энергетикаи Осиёи Миёна барномадааст.

13. Саноат. Имкониятиҳои Тоҷикистон ҷиҳати афзоиши истеҳсолоти маҳсулоти саноатӣ фаровон мебошанд.

Таи солҳои охир бинобар пурра истифода нагардидани иқтидорҳои мавҷуда, қисман ба фурӯш нарафтани молҳои саноатии истеҳсолшуда ва таъсири бӯҳрони молиявии ҷаҳонӣ ҳаҷми маҳсулоти саноатӣ коҳиш ёфт.

14. Дар сохтори истеҳсолоти саноатӣ ҳиссаи КВД «Ширкати Алюминийи Тоҷик» назаррас мебошад. Гарчанде, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон алюминийи аввалия ба миқдори кофӣ истеҳсол шавад ҳам, вале аз хориҷи кишвар ба бозори дохилии мамлакат маҳсулоти зиёди тайёри алюминий ворид мегардад.

Аз ин рӯ, дар ҷумҳурӣ барномаҳои коркард ва истеҳсоли маҳсулоти тайёр аз алюминийи аввалия барои солҳои 2007-2015, коркарди пурраи нахи пахта ва коркарди пурраи ашёи чорво (пӯст ва пашм) барои давраҳои то соли 2015 қабул карда шудаанд, ки дар онҳо давра ба давра зиёд намудани коркарди алюминийи аввалия ва истеҳсоли маҳсулоти тайёр аз алюминийи аввалия, пахта, пашм ва пӯст пешбинӣ шудаанд.

Бояд зикр кард, ки татбиқи пурраи тадбирҳои барномаҳои мазкур ба рушди соҳаҳои алоҳидаи саноати ҷумҳурӣ таҳким бахшида, ба ҳалли масъалаҳои марбут ба шуғли аҳоли, рушди илми соҳавӣ, ғани гардонидани бучети давлатӣ ва дигар масъалаҳои муҳими иқтисодӣ мусоидат менамояд.

Таҷрибаи ҷаҳонӣ ва таҳлилҳои иқтисодӣ нишон медиҳад, ки комёбиҳои дарозмӯҳлати бозорӣ метавонад аз ҳисоби афзоиши сермаҳсули истеҳсолот, яъне гузариш ба истеҳсолоти бисёрҷабҳа, ки номгӯи зиёди маҳсулоти истеҳсолиро дар бар мегирад, таъмин карда шавад.

15. Ҷиҳати зиёд намудани коркарди алюминийи аввалия ва истеҳсоли маҳсулоти алюминий, пахта, пӯст ва пашм ва ба ин васила таъсиси ҷойҳои нави корӣ, зиёд шудани воридоти маблағ ба бучет ва таъмини рушди соҳаҳои саноат тадбирҳои зерин бояд амалӣ гарданд:

- фурӯши озоду бемонеаи биржавии алюминийи аввалия дар ҷумҳурӣ;
- таъсиси фонди инноватсионии рушди содирот;
- тадбиқи лоиҳаи «Гузариши ТАЛКО ба ашёи хоми ватанӣ»;
- гузаронидани тадқиқоти маркетингӣ ҷиҳати истеҳсоли намудҳои нави маҳсулот;
- таҳия ва татбиқи лоиҳаҳои сармоягузорӣ ҷиҳати ҷалби сармояи мустақими хориҷӣ ба соҳаҳои алоҳидаи саноат.

Дар ҳолати ба роҳ мондани коркарди ашёи хоми маҳаллии саноатӣ қариб 1,0 млн. нафар коргарон бо ҷойи кори доимӣ тамин шуда, сатҳи зиндагии онҳо баланд мегардад.

16. Бо вучуди ин солҳои охир вобаста ба заминаи пасти ибтидоӣ рушди истеҳсолоти саноатӣ идома дошт. Манбаъҳои асосии рушд мухталиф буданд: агар дар оғоз ба истикрори сулҳ дар Тоҷикистон вобаста бошад, рушди имрӯзаи саноат ба маблағгузаронии муҳочирони меҳнатӣ, баланд гардидани талаботи дохилӣ алоқаманд аст. Тоҷикистон барои рушди истеҳсолоти саноатии дорои аҳамияти минтақавӣ дорои захираҳо (маҳсулоти кишоварзӣ, алафҳои доруворӣ, ангишт, тилло, сангҳои қиматбаҳо, дигар захираҳои моддӣ) ва инфраструктураи зарурӣ мебошад.

17. Бо дарназардошти мақсадҳои СМР/СПКСК, афзалиятҳои Стратегияи миллии рушд ва ба инобат гирифтани мушкилиҳо дар бахши саноат барои солҳои минбаъда вазифаҳои асосии зерини рушд муайян гардиданд:

- дастгирии рушди самтҳои афзалиятноки саноат;
- ба таври васеъ ба роҳ мондани коркарди алюминийи аввалия, пахта, пӯст ва пашм.

18. Барои истифодаи афзалиятҳои истеҳсолии Тоҷикистон дар доираи вазифаҳои «Дастгирии рушди самтҳои афзалиятноки саноат» маҷмӯи чорабиниҳо пешбинӣ мегардад. Ин тадбирҳо асосан ба пешниҳоди лоиҳаҳои асосии инвеститсионӣ барои саноати вазнин, сабук ва озукаворӣ, аз ҷумла сохтмони корхонаҳо бо сикли пурраи коркарди пахта ва дигар ашёи

кишоварзӣ алоқаманд мебошанд. Дар онҳо ба саноати масолеҳи бинокорӣ, бо назардошти афзоиши талабот ба маводи сохтмон аз ҷониби объектҳои сохтшавандаи энергетикӣ, роҳсозӣ, дигар объектҳо, инчунин аҳолии таваҷҷӯҳи махсус зоҳир мегардад. Барои ҷалби инвеститсияҳо ҷиҳати коркарди алюминий, металлҳо ва сангҳои қиматбаҳо ва саноати кӯҳкорӣ бештар кӯшиш ба харҷ дода мешавад. Бо дарназардошти талаботи афзоянда аз ҷониби соҳаи кишоварзӣ пешниҳоди лоиҳаҳо ҷиҳати таъсиси истеҳсолот оид ба истеҳсоли қисмҳои эҳтиётӣ, сохтани техникаи нави кишоварзӣ пешбинӣ мегардад. Бехбуди таъминоти объектҳои соҳибкорӣ хурд, инчунин хоҷагиҳои наздиҳавлигӣ бо энергия метавонанд ба татбиқи лоиҳаҳо оид ба истеҳсоли таҷҳизот барои тавлиди энергияҳои алтернативӣ (шамолӣ, офтобӣ) ва газҳои биологӣ мусоидат намояд, ки мустақиман ба паст кардани сатҳи камбизоатӣ дар ноҳияҳои дурдасти Тоҷикистон вобаста мебошад.

19. Бо дарназардошти муҳимии самтҳои асосии нақлиёт ва энергетика дар таъмини суръати баланди рушди иқтисодӣ ва соддагардонии дастрасии аҳолии ба хизматрасониҳои иҷтимоӣ лоиҳаҳои нави пешниҳодшаванда дар ин соҳаҳо ба матритсаи бахшии фаъолияти СПКСК барои 2010-2012 ворид гардиданд. Татбиқи тадбирҳои зикргардида имкон медиҳад, ки:

- дар бахши инфрасохтор – муомилоти мол ва мусофиркашонӣ мутаносибан 12,6 Ҷ ва 4,7 Ҷ афзоиш ёбад, ҳиссаи бахши алоқа нисбат ба ММД 38 Ҷ зиёд гардад;

- дар бахши энергетика – давомнокии ҳисоби миёнаи шабонарӯзии додани қувваи барқ ба истифодабарандагон аз 16 то 24 соат идома ёбад, касри квазифискалӣ аз 20,5 то 5 Ҷ паст гардида, ҷадвали дақиқи додани газ, қувваи барқ ва гармӣ ҷорӣ карда шавад;

- дар бахши саноат ҳаҷми истеҳсолоти саноатӣ аз ҳисоби барқарорсозӣ ва рушди корхонаҳо 25,6 Ҷ, рушди ҳосилнокии меҳнат дар саноат 16 Ҷ, рушди саноати содиротӣ 18 Ҷ ва афзоиши теъдоди кормандон дар саноат 20,5 Ҷ, таъмин карда шавад.

6. РУШДИ НЕРҶИ ИНСОНӢ (Блоки иҷтимоӣ)

Дар шароити бӯҳрони молиявӣ иқтисодии ҷаҳонӣ ва пиёда сохтани сиёсати иқтисодӣ Тоҷикистон бо мушкилиҳои мураккаби рушди блоки иҷтимоӣ (тандурустӣ, маориф ва илм, ҳифзи иҷтимоӣ аҳолии, таъминоти дастрасӣ ба об, санитария, ХМК, экология, баробарии гендерӣ) рӯ ба рӯ гардид. Бӯҳрон ва раванди пастшавии ба аҳолии дастрас будани хизматрасониҳои иҷтимоӣ босифат ба бадтар шудани шароити зиндагӣ мусоидат менамояд.

Дар муддати панҷ соли охир барои эҳтиёҷоти бахши иҷтимоӣ 4900 млн. сомонӣ сарф шудааст ва навобаста аз сифатан бештар шудани имкониятҳои молиявӣ мамлакат ва афзудани ҳаҷми мутлақи хароҷоти буҷетӣ ба ин бахш сатҳи нисбатан баланди камбизоатии аҳолии мамлакат боқӣ мондааст.

Имконоти маҳдуди давлат ҷиҳати маблағгузори бахшҳои иҷтимоӣ имкон намедиҳад, ки ислоҳоти кулӣ ва робитаи мутақобилаи дараҷаи нерӯи кадрӣ ва таъмини заминаи моддию техникаи ин соҳа анҷом дода шавад.

Муҳити нисбатан носолими соҳибкорӣ ва монеаҳои баланди маъмурӣ то ҳол садди роҳи рушди бахши хусусӣ мебошанд, ки талаботро ба хизматрасониҳои иҷтимоӣ ва баланд бардоштани имконоти давлатро баҳри пешкаш кардани хизматрасониҳои кафолатноки иҷтимоӣ таъмин карда метавонад.

Ҳоло қисми зиёди кӯмаки беруна, ки барои барқарорсозии нерӯи блоки иҷтимоӣ равона гардидаанд, барои ҳалли мушкилиҳои фавқуллодаи ҷорӣ нигаронида шуда, на ҳамеша самарабахш истифода бурда мешаванд.

Ҳукумат аз ҷиҳати дорад, ки минбаъд низ гузаронидани ислоҳоти бозори дар бахшҳои иҷтимоӣ идома диҳад ва ҳамзамон маблағгузори рушд ва баланд бардоштани сифати хизматрасониҳои иҷтимоӣ ва иҷрои ҷораҳои марбут ба ҳифзи иҷтимоӣ аҳолиро таъмин намояд.

6.1 Рушди системаи маориф ва илм

Тағйироти сифатӣ дар иқтисодиёт, ташаккули асосҳои дигаргунсозӣ дар чомае мушкилиҳои нигоҳдории нерӯи соҳаҳои маориф ва илм ва рушди минбаъдаи онҳоро, бо дарназардошти имкониятҳои амаликунии нерӯи инсонӣ тақвият медиҳанд. Ҳалли ин масъалаҳо, бо дарназардошти оқибатҳои бӯҳрони иқтисодӣ, сатҳи баланди камбизоатии аҳоли, инчунин қафомониҳо дар гузаронидани ислохотҳои институтсионалӣ ва истифодаи нокифояи захираҳои мавҷуда душвор мешаванд.

Ҳаҷми хароҷоти давлатӣ барои маориф дар соли 1991 нисбат ба ММД 8,9 фоиз, хароҷоти умумидавлатӣ 23,6 фоизро ташкил додааст ва ин нишондиҳандаҳо дар соли 2008 мутаносибан ба 4,1 фоиз ва 14 фоиз баробаранд. Ҳисобҳо нишон медиҳанд, ки барои то ҳадди ақал қонеъ гардонидани эҳтиёҷот барои нигоҳдошт ва рушди системаи маориф, бо назардошти омилҳои демографӣ, дар дурнамо бояд сатҳи ҳиссаи солонаи хароҷот барои маориф дар ММД то 6-7 фоиз баланд бардошта шавад. Маблағгузориҳои нокифояи таъмини соҳаи илм рушди технологияҳои илмталабро бозмедорад. Дар соли 2005 ҳаҷми умумии маблағгузориҳои соҳаи илм 2,7 миллион доллари ШМА ё нисбат ба ММД 0,1 фоизро ташкил дод.

1. Маориф

1.1. Маориф барои ноил гардидан ба мақсадҳои Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ бахши асосӣ ба ҳисоб меравад; дар ниҳояти кор пешравӣ дар соҳаи маориф сатҳи самарабахшии ҳамаи азму талошро оид ба тақмили идоракунии, таъмини рушди устувори иқтисодӣ ва рушди нерӯи инсонии кишвар муайян менамояд.

1.2. Бахши маорифи Тоҷикистон системаи таҳсилоти томактабӣ, мактабӣ (ибтидоӣ, миёнаи асосӣ ва миёнаи умумӣ), ибтидоӣ, маълумоти миёна ва олии касбиро дар бар мегирад. Мутобиқи мақсад ва афзалиятҳои СМР/СПКСК ва Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2006-2015 мақсади асосии СПКСК дар соҳаи маориф аз таъмини дастрасии умумӣ ва баробари духтарону писарон ба маълумоти асосии миёна иборат мебошад.

1.3. Таҳлили вазъи маориф нишон медиҳад, ки мушкилиҳои асосии бахш аз инҳо иборатанд:

- ✓ номукаммалии низоми идоракунии дар маориф ва нерӯи заиф, ки дар маҷмӯъ ба нокифоягӣ ва истифодаи ғайрисамарабахши захираҳо дар соҳа ва иштироки нокифояи бахши хусусӣ чиҳати фароҳам овардани хизматрасониҳои таълимӣ зоҳир мегардад;
- ✓ ба талабот ҷавобгӯ набудани сатҳи сифати таҳсил вобаста ба сатҳи пасти музди меҳнати омӯзгорони мактабҳои таҳсилоти умумӣ, нарасидани ҳайати омӯзгорон;
- ✓ фарсудаҷавӣ ва нокифоягии ҷойгирнамоии инфрасохтори физикии муассисаҳои таълимӣ;
- ✓ мушкилоти дастрасии таҳсил барои кӯдакон аз оилаҳои камбизоат ва гурӯҳҳои осебпазири аҳоли ба маориф, нокифоя фаро гирифтани духтарон ба таҳсилоти миёнаи умумӣ;
- ✓ интиқоли маҳдуди барқ имкон намедиҳад, ки оид ба омӯзиши асосҳои кор бо компютер машғулият гузаронида шавад;
- ✓ ҷалби нокифояи аҳли чома ба идоракунии мактабҳои таҳсилоти умумӣ;

1.4. Бо дарназардошти мақсадҳои СПКСК, афзалиятҳои Стратегияи миллии рушд ва ба инобат гирифтани мушкилиҳои зикргардидаи маориф вазифаҳои Стратегия дар бахш аз инҳо иборатанд: 1) беҳбуди системаи идоракунии дар маориф; 2) баланд бардоштани самарабахшии системаи истифодаи захираҳои мавҷуда ва баланд бардоштани сифати таълим; 3) беҳбуди таъминоти методӣ ва кадрӣ системаи маориф; 4) беҳбуди дастрас будани маориф ба духтарон ва писарон, кӯдакон аз гурӯҳҳои аз нигоҳи иҷтимоӣ осебпазир; 5) беҳбуди заминаи моддию техникаи соҳаи маориф.

1.5. Беҳбуди системаи идоракунии дар маориф (вазифаи 1 дар бахш) чунин амалӣ мегардад:

-муайян намудан ва маҳдуд сохтани ӯҳдадорихоӣ функционалии мақомоти идоракунандаи бахш;

-муносибгардонии шабакаҳои мактабҳои ибтидоӣ ва миёна, ки ҳангоми дар ҳамин сатҳ нигоҳ доштан ва афзоиши фарогирии кӯдакон ба маълумоти асосии ибтидоӣ ва миёна;

-баланд бардоштани мустақилият ва масъулияти муассисаҳои таълимӣ, ҷалби падару модарон ва аҳли ҷомеа барои ҳалли масъалаҳои ташкили раванди таълим ва назорати сифати таҳсил;

-таҳкими нерӯи директорони мактабҳо ва дигар кормандони идорақунанда;

-беҳбуди таъминоти иттилоотии бахш ва ташкили системаи мониторинги фаъолияти мактабҳо ва дараҷаи сифати таълим;

-омӯштани талаботи бозори меҳнат ба кадрҳои соҳибхитисос ва аз нав самтбахшии муассисаи таҳсилоти касбӣ барои қонеъгардонии ҷунин талабот.

1.6. Барои баланд бардоштани самаранокии системаи истифодаи захираҳои мавҷуда (вазифаи 2) маҷмӯи тадбирҳо андешида шудаанд, ки ба беҳбуди истифода ва афзун гардонидани маблағгузори давлатии системаи маориф ва ба ин бахш ҷалб намудани захираҳои хусусӣ равона гардидаанд. Ҳамчунин қабули Консепсияи маблағгузори маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2015 ва идома додани системаи таҷрибавии маблағгузори сарикасӣ дар назар дошта шудааст, ки ба беҳбуд ва баланд бардоштани шаффофияти истифодаи захираи давлатӣ, ҳамбастагии маблағгузорӣ бо натиҷаҳои ниҳоии фаъолияти муассисаҳои таълимӣ, тақсими воситаҳои молиявӣ, бо дарназардошти шумораи хонандагон ва мушаххасоти минтақавӣ/маҳаллӣ, ба муассисаҳои таълимӣ фароҳам овардани озодиҳои назаррас ва масъулият барои ихтиёрдорӣ захираҳои давлатӣ нигаронида шудааст. Ба баланд бардоштани сифати таълим ҷорӣ намудани системаи нави пардохти музди меҳнат мусоидат менамояд ва ин имкон медиҳад, ки мутобиқати беҳтари пардохти музди меҳнати таҳассусӣ вобаста ба хароҷоти воқеии меҳнати муаллимон ва пешгирии аз қор рафтани онҳо таъмин гардад. Танзими системаи фароҳам овардани хизматрасониҳои пулакӣ ба мактабҳои давлатӣ ва мусоидати ҳамҷониба ба рушди муассисаҳои таълимии хусусӣ имкон медиҳад, ки ба соҳа маблағҳои иловагӣ ҷалб гардида, як қисми маблағгузори давлатӣ барои ба таълим фаро гирифтани кӯдакон аз гурӯҳҳои камбизоат ва осебпазири аҳоли аз нав тақсим карда шавад.

1.7. Беҳбуди таъминоти методӣ ва кадрӣ системаи маориф (вазифаи 3) барои баланд бардоштани сифати таълим ниҳоят зарур аст. Ин вазифа бояд тавассути нав кардани мӯҳтавои таҳсил, тақмили нақша ва барномаҳои таълимӣ, омодагии адабиёте, ки муносибати навро нисбат ба маориф тақозо менамояд, ҳал карда шавад.

Дар системаи маориф дохил намудани тағйироти вобаста ба гузаронидани мактабҳои таҳсилоти умумӣ ба системаи таҳсилоти ҳатмии 10-сола пешбинӣ шудааст.

Самти муҳими дигар аз бозомӯзӣ ва баланд бардоштани сатҳи таҳассуси муаллимон иборат аст ва ин имкон медиҳад, ки сифати таълим баланд бардошта шуда, нарасидани муаллимон дар мактабҳо, махсусан дар мактабҳои деҳот кам карда шавад. Ташкили курсҳои тақмили ихтисоси кадрҳои педагогӣ, бо дарназардошти талаботи муосири ворид намудани технологияи нав дар раванди таълим пешбинӣ мегардад. Тадбирҳои мақомоти иҷроияи маҳаллӣ низ ҷиҳати ҷалби омӯзгорони ҷавон барои қор дар мактабҳои деҳот нигаронида хоҳад шуд. Системаи назорати мустақили сифати таълим ҷорӣ гардида, имконпазирии ҳамбастагии арзёбии фаъолияти мактабҳо бо натиҷаи ҷунин назорат мавриди омӯзиш қарор мегирад.

1.8. Яке аз вазифаҳои ниҳоят муҳими соҳаи маориф аз он иборат мебошад, ки ҷиҳати дастрасии маориф барои кӯдакони (духтарону писарон) гурӯҳҳои аҳолии аз нигоҳи иҷтимоӣ осебпазир беҳбуд бахшида шавад (вазифаи 4). Дар шароити маҳдуд будани захираҳои, ки даҳолати васеи давлатиро имконнопазир мегардонанд, барои баланд бардоштани самарабахшии истифодаи восита ва усулҳои мавҷуда, инчунин таҳияи механизмҳои нави дастгирии кӯдакон аз оилаҳои гурӯҳҳои осебпазир тавачҷӯҳи махсус зоҳир карда мешавад.

Барои рафъи монеаҳо ҷиҳати фарогирӣ ба мактаб, ки мустақиман ба камбизоатӣ алоқаманд мебошад, хонандагони синфҳои ибтидоӣ бо ғизои гарм таъмин гардида, ҳамчунин кӯдакони оилаҳои эҳтиёҷманд, бо таҷаммӯи захираҳо дар ноҳияҳои нисбатан камбизоат ва дигар ноҳияҳои дурдаст аз дастгирии суроғавии моддӣ баҳравар хоҳанд шуд.

Гузаштан ба таҳсилоти ҳатмии даҳсола барои ҷорӣ намудани низомии нави таҳсилот тадбири муҳим мебошад, ки мақсад аз ҳал намудани мушкилиҳои гендерӣ соҳаи маориф ва наздик намудани системаи маориф ва талаботи ҷаҳонишавӣ таҳсилот иборат аст.

1.9. Фарсудашавии инфрасохтори соҳаи маориф норасоии маблағузори ва афзоиши теъдоди кӯдаконе, ки ба ҷойҳои таълимӣ эҳтиёҷ доранд, тақозо менамояд, ки ҷиҳати беҳбуди заминаи моддию техникаии бахши маориф тадбирҳои таъхирнопазир андешида шаванд (вазифаи 5). Дар ин маврид оид ба сохтмон ва таъмири асосии биноҳои мактабҳо, барои мактабҳо харид намудани таҷҳизоти зарурии таълимӣ ва дигар таҷҳизот, нашри адабиёт ва ғайра маҷмӯи чорабиниҳо дар назар гирифта шудааст. Ташкили муҳити сазовор барои талабагон, бо дарназардошти стандартҳои минималӣ доир ба равшаникунонӣ, гармикунонӣ ва шароитҳои санитарии гигиенӣ шартӣ асосӣ мебошад.

1.10. Татбиқи тадбирҳои зикргардида дар соҳаи маориф имкон медиҳад, ки то соли 2012 аз миқдори умумии хонандагон фарогирии кӯдакони 7-15 сола ба маълумоти асосии умумӣ то 91 фоиз ва духтарон то 50 фоиз таъмин гардад. Ҳамзамон бояд сифати таълим баланд бардошта шуда, мутобиқати он ба талаботи рушди иҷтимоию иқтисодии Тоҷикистон мутаносиб бошад.

2. Илм

2.1. Рушди илм дар паст кардани сатҳи камбизоатӣ тавассути иҷрои тадқиқотҳои муҳим, пеш аз ҳама тадқиқоти амалӣ барои инкишофи бахши воқеии иқтисодиёт, инчунин тарбияи кадрҳои дорои таҳассуси олии нақши муҳимро ба ҷо оварда метавонад.

2.2. Нерӯи илмии кишвар аз институтҳо ва муассисаҳои академикӣ, илмию тадқиқотии соҳавӣ, аз ҷумла нерӯи илмии муассисаҳои олии таълимӣ иборат аст. Ҳадафҳои Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2007-2015 ва СПКСК барои солҳои 2010-2012 дар соҳаи илм ва технологияҳо ба тақвияти нақши илм дар рушди иҷтимоию иқтисодии кишвар нигаронида шудааст.

2.3. Таҳлили вазъ дар соҳаи илм нишон медиҳад, ки мушкилиҳои асосии бахш аз инҳо иборатанд:

- ✓ ҷалби маҳдуди нерӯи илмӣ барои таҳияи барномаҳои маҷмӯии илмию техникаии ҷумҳуриявӣ, ки ба ҳалли мушкилиҳои муҳими рушди иҷтимоию иқтисодии кишвар нигаронида шудаанд;
- ✓ таъминоти нокифояи моддию техникаии соҳаи илм;
- ✓ сатҳи нокифояи ҳамкориҳои байналмилалӣ илмию техникӣ.

2.4. Бо дарназардошти мақсадҳои СПКСК, афзалиятҳои Стратегияи миллии рушд ва ба инобат гирифтани мушкилиҳои зикргардида дар соҳаи илм вазифаҳои Стратегия дар бахш аз инҳо иборатанд: 1) тақмили системаи институтсионалии соҳаи илм; 2) мутамарказгардонии нерӯи илмӣ ба самтҳои афзалиятноки тадқиқот; 3) беҳбуди заминаи моддию техникаии бахши илм; 4) тайёр кардани кадрҳои баландихтисоси илмӣ.

2.5. Барои ислоҳоти системаи идоракунии илм тақмили системаи институтсионалии соҳаи илм пешбинӣ мегардад (вазифаи 6). Бо ин мақсад гузаронидани таҳлили функционалии уфукию амудӣ дар назар дошта шуда, тавсияҳои дорои хусусияти амалӣ таҳия гардидаанд. Ҳамчунин ҷиҳати ҳамгирии илмҳои академикӣ, амалӣ ва муассисаҳои олии таълимӣ ва ҷиҳати ҳавасмандгардонии олимони тадбирҳо андешида мешаванд.

2.6. Барои афзоиши ҳиссаи ҷорӣ намудани коркардҳои илмӣ дар бахши воқеии иқтисодиёт раванди асосӣ ба таҷаммӯи нерӯи илмӣ ба самтҳои афзалиятноки тадқиқотҳое равнақ карда мешавад, ки ба рушди иқтисодии кишвар мусоидат хоҳанд кард (вазифаи 7). Тадқиқоти илмӣ асосан вобаста ба самтҳои афзалиятноки табиатшиносӣ, техникӣ, тиббӣ ва кишоварзӣ гузаронида мешаванд.

2.7. Маблағузории нокифояи бахш ва бо дарназардошти он, ки инфрасохтори илмӣ дар ҷараёни муноқишаҳои шаҳрвандӣ қисман хароб гардида буд, тақозо менамояд, ки ҷиҳати беҳбуди заминаи моддию техникаии бахши илм тадбирҳои бетаъхир андешида шаванд (вазифаи 8). Дар ин самт барқарорсозӣ ва азнавтҷҳизонии заминаи моддию техникаии муассисаҳои илмию тадқиқотӣ ва таъмини онҳо бо асбобу анҷом, таҷҳизот ва реактивҳо пешбинӣ гардидааст.

2.8. Тибқи Барномаи тайёр кардани кадрҳои илмӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2009-2019 (вазифаи 9), ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 июли соли 2008 таҳти №396 тасдиқ шудааст, доир ба тақмили низоми тайёр кардани кадрҳои илмӣ таҳассуси олии чораҳои зарурӣ амалӣ карда мешаванд.

2.9. Татбиқи тадбирҳои андешидашуда дар соҳаи илм имкон медиҳад, ки то соли 2012 талабот ба коркардҳои илмию тадқиқотӣ 30 фоиз афзоиш ёбад ва дар баҳши воқеии иқтисодиёт ҷорӣ гардад.

6.2. Рушди системаи тандурустӣ

1. Системаи тандурустӣ дар шароити нави иқтисодӣ наметавонад бе суръатбахшии назарраси ислоҳот судманд арзёбӣ гардад. Харочоти умумии давлатӣ барои баҳши тандурустӣ дар соли 1991 нисбат ба ММД 4,5 фоиз ва дар соли 2009 то 1,9 фоиз паст гардид. Ин вазъ соҳаи тандурустиро беш аз пеш ба пардохтҳои шахсии ғайрирасмӣ барои хизматрасониҳои тиббӣ, инчунин ба кӯмаки хоричӣ мӯҳтоҷ месозад.

Номутаносибии назаррас дар тақсимои заминаи моддӣ ва воситаҳои буҷетӣ байни КАТС ва хадамоти бистарикунонӣ ба мушоҳида мерасад, ки дар натиҷа барои тандурустии сатҳи дуум (шифохонаҳо) қисми зиёди маблағгузорӣ равона гардида, арзиши он гарон ва барои аҳолии камбизоат дастнорас аст.

Ҳамчунин сатҳи пасти таҳассус ва нарасидани кормандони соҳаи тиб, махсусан дар деҳот ба мушоҳида мерасад. Ин ба номукаммалии механизмҳои идоракунии захираҳои инсонӣ, сатҳи пасти музди меҳнати кормандони соҳаи тиб, инчунин сатҳи баланди аз кор рафтани мутахассисон алоқаманд мебошад. Мушкилиҳо инчунин аз сабаби паст будани таъминоти муассисаҳои тиббӣ бо таҷҳизот ва техникаи муосири тиббӣ, ҳолати мавҷудаи биноҳои иншоот боз ҳам мушкилтар мегардад.

Аз сабаби зиёд будани монеаҳои маъмурӣ ва дастгирии нокифояи давлатӣ шабакаҳои муассисаҳои хусусии тиббӣ суст инкишоф меёбанд, ҳол он ки онҳо метавонистанд як қисми талаботро ҷиҳати хизматрасониҳои тиббӣ қонеъ гардонанд.

2. Системаи тандурустии Тоҷикистон барои ноил шудан ба МРҲ баҳши муҳим ба ҳисоб меравад, зеро азму талоше, ки барои беҳбудии саломатии аҳоли нигаронида шудааст, рушди устувори иқтисодӣ ва рушди нерӯи инсонии кишварро таъмин менамояд.

3. Айни замон мутобиқи принципҳои умумии дар СМР/СПКСК қабулгардида мақсади асосии соҳаи тандурустӣ дар давраи миёнамӯҳлат аз мунтазам паст кардани сатҳи ғавти модару кӯдак, кам кардани мушкилот вобаста ба бемориҳои сироятӣ, инчунин аз байн бурдани баъзе сироятҳои (инфексияҳои) бо вакцина идорашаванда иборат мебошад. Афзалияти тандурустӣ аз таҳкими системаи КАТС ва назорати санитарии эпидемиологӣ, ҷорӣ намудани усулҳои нави хизматрасонии тандурустӣ иборат хоҳад буд.

4. Проблемаҳои асосии системаи тандурустӣ аз инҳо иборатанд:

- ✓ номукаммалии системаи идоракунии тандурустӣ, ки дар навбати худ боиси таҳлили нокифояи сиёсат ва банақшагирии хизматрасониҳо, иқтисодиёти тандурустӣ, захираҳои инсонӣ, инчунин идоракунии системаҳои иттилоотонӣ мегардад;
- ✓ суръати на он қадар назарраси ислоҳоти системаи тандурустӣ, маҳдуд сохтани иштироки баҳши хусусӣ ҷиҳати фароҳам овардани хизматрасониҳои тиббӣ;
- ✓ нокифоягии захираҳои молиявӣ ва истифодаи бесамари маблағҳои мавҷуда, инчунин сатҳи пасти саҳми маблағгузори давлатӣ дар харочоти умумӣ барои тандурустӣ. Дар натиҷа муассисаҳои тиббии тандурустӣ, махсусан системаи КАТС ва хадамоти назорати санитарии эпидемиологӣ вобаста ба масъалаҳои кадрӣ ва молиявӣ техникаи ниҳоят заиф мебошанд ва ин дар навбати худ дастрасии аҳолии камбизоатро ба кӯмаки тиббӣ ва воситаҳои асосии доруворӣ маҳдуд месозад;
- ✓ доштани иттилооти нокифоя ва риоя накардани асосҳои пешбурди тарзи ҳаёти солим аз ҷониби аҳоли, аз ҷумла дастгирии саломатии репродуктивӣ, ҳифзи модару кӯдак, пешгирии паҳншавии бемориҳои сироятӣ.

Ҳамаи мушкилиҳои дар боло зикргардида пеш аз ҳама боиси ғавти модару кӯдак, хуруҷи бемориҳои сироятӣ (бемориҳои сил, вараҷа, гелментоз ва ғайра) мегарданд, ки бо ибораи дигар метавон «бемориҳои камбизоатӣ» номид.

5. Бо дарназардошти мушкилиҳои зикргардида ва мақсадҳои СМР/СПКСК вазифаҳои асосии баҳш аз инҳо иборатанд: 1) баланд бардоштани самарабахшии системаи идоракунии маблағгузорӣ; 2) баланд бардоштани нақши баҳши хусусӣ ҷиҳати фароҳам овардани

хизматрасониҳои тиббӣ; 3) беҳбуди ҳифзи саломатии модару кӯдак; 4) мубориза бар зидди ВИЧ/СПИД, вараҷа, сил ва дигар бемориҳои сироятӣ; 5) беҳбуди тарбияи кадрҳои баландхатисос ва таҳкими заминаи моддию техникаи системаи тандурустӣ.

6. Барои баланд бардоштани самарабахшии системаи идоракунии ва маблағгузорӣ (вазифаи 1) маҷмӯи чорабиниҳо пешбинӣ гардиданд, ки ба беҳбуди истифода ва афзоиши маблағгузориҳои давлатӣ, ҷалби захираҳои иловагӣ, инчунин фароҳам овардани шароитҳои мусоид барои истифодаи нерӯи бахши хусусӣ нигаронида шудаанд. Ҳамчунин татбиқи Стратегияи маблағгузориҳои соҳаи тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои 2005- 2015 пешбинӣ гардидааст. Стратегия татбиқи механизми маблағгузориҳои сарикасии КАТС, тағйир додани системаи маблағгузориҳои кӯмаки тиббии бистарикунонӣ, ки ба принципи барои ҳар як ҳолати муолиҷа, ба усули гурӯҳҳои клиникаию харочот асос ёфтааст, инчунин таҳдиди сохтори шабакаҳои КАТС ва ҳадамоти бистарикунониро дар бар мегирад.

Чорабиниҳои зикргардида дар навбати аввал ба баланд бардоштани самарабахшӣ ва шаффофияти истифодаи захираҳои давлатӣ, робитаи зичи маблағгузорӣ ба натиҷаҳои ниҳии фаъолияти муассисаҳои тандурустӣ, тақсими воситаҳои молиявӣ, бо дарназардошти аҳолии дар муассисаҳои табобатӣю профилактикӣ сабтшуда ва мушаххасоти минтақавӣ/маҳаллӣ, инчунин ба муассисаҳои тандурустӣ фароҳам овардани имконият чихати аз нав тақсим намудани захираҳои сарфагардида барои беҳбуди фаъолият ва асосноксозӣ нигаронида шудааст. Баланд бардоштани сифати хизматрасонии тиббӣ тавассути ҷорӣ намудани системаи нави пардохти музди меҳнат гузаронида мешавад ва ҷорӣ намудани Барномаи заминавии расонидани кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ пешбинӣ мегардад. Барномаи мазкур тартиби пардохти хизматрасонии тиббиро ҳам аз ҳисоби давлат ва ҳам аз ҳисоби ҳаммаблағгузорӣ (ҳампардохт) пешбинӣ менамояд.

7. Яке аз вазифаҳои муҳими тандурустӣ аз баланд бардоштани нақши бахши хусусӣ дар фароҳам овардани хизматрасонии тиббӣ иборат мебошад (вазифаи 2). Рушди муассисаҳои хусусии муолиҷавию профилактикӣ, инчунин гузаронидани таҳлили сарбории сатҳи дуҷумҷа чихати арзёбии дурнамои хусусигардонӣ бо мақсади пешбурди фаъолияти тиббӣ барои ба соҳа ҷалб намудани воситаҳои шахсӣ ва аз нав тақсим намудани қисми маблағгузориҳои давлатӣ барои эҳтиёҷоти гурӯҳҳои камбизоат ва осебпазири аҳолии шароит фароҳам меорад. Оддигардонии иҷозатномадиҳӣ барои хизматрасониҳои тиббӣ барои рушди бахши хусусӣ ва дар маҷмӯъ рушди соҳаи заминаи муҳим ба ҳисоб меравад.

8. Вобаста ба сатҳи баланди фаъли модарону кӯдакон тадбирҳои дар вазифаи 3 зикргарида (беҳбуди ҳадамоти ҳифзи саломатии модару кӯдак) ниҳоят муҳим ба ҳисоб мераванд. Тадбирҳои мазкур ба баланд бардоштани таҳассуси кормандони тиб, ки хизматрасонии ҳифзи саломатии модару кӯдакро анҷом медиҳанд, нигаронида шуда, инчунин дохил намудани ҳамаи шаклҳои кӯмаки перинаталӣ ва неонаталиро ба номгӯи хизматрасонии кафолатноки тиббӣ дар бар мегиранд. Масъалаи дигаре, ки ҳалли бетаъхирро тақозо менамояд, аз тақвияти нерӯи марказҳои миллӣ ва вилоятии саломатии репродуктивӣ оид ба гузаронидани мониторинги мунтазам, арзёбӣ ва баланд бардоштани сифати хизматрасониҳои тиббӣ ба аҳолии иборат мебошад.

Гузаронидани чорабиниҳои иттилоотӣю маърифатӣ, ташкили муколамаи ҷамъиятӣ байни хизматчиёни давлатӣ, ташкилотчиёни тандурустӣ ва аҳолии оид ба масъалаҳои зисти кӯдакон, беҳтариҳои модарӣ, саломатии репродуктивӣ, танзими оила, инчунин беҳбуди дастрасӣ ва сифати кӯмаки бетаъхири акушерӣ (момодоягӣ), неонаталӣ дар ҳалли мушкилиҳои беҳбуди ҳифзи саломатии модар ва кӯдак унсури ҷудонопазир ба ҳисоб меравад.

Ворид намудани масъалаҳои танзими оила, ҳуқуқи репродуктивӣ ва ғайра барномаҳои таълимии мактабҳо оид ба Тарзи ҳаёти солим дар синфҳои болоӣ ба беҳбуди воқифии ин гурӯҳи аҳолии мусоидат намуда, дар навбати худ боиси минбаъд кам гардидани мушкилиҳои саломатии репродуктивӣ мегардад.

9. Мушкилиҳои вобаста ба вазифаи 4 мубориза бар зидди ВИЧ/СПИД, вараҷа, сил ва дигар бемориҳои сироятӣ бояд фавран ҳал карда шаванд, зеро солҳои охир афзоиши бемориҳои сироятӣ ба мушоҳида мерасад. Чорабиниҳои оид ба мушкилиҳои мазкур масъалаҳои баланд бардоштани сатҳи воқифии аҳолии, махсусан гурӯҳҳои, ки вобаста ба пешгирии бемориҳои

хатарноки сироятӣ, аз чумла ВИЧ/СПИД, табларза, сил, гелминтоз таҳти хатар қарор доранд, таъмини дастрасии универсалӣ чихати пешгирӣ ва муолиҷаи ВИЧ/СПИД, пешгирии таҳқир ва табъйизи гурӯҳҳои таҳти хатар ва ташаккули афкори мусбии ҷамъиятиро оид ба барномаҳои профилактикӣ дар соҳаи мубориза алайҳи ВИЧ/СПИД дар бар мегирад.

Мубориза бар зидди эпидемияи ВИЧ хусусияти байнисоҳавиро доро мебошад, ки аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф гардидааст ва масъалаҳои марбут ба эпидемияи ВИЧ як қисми фаъолияти ҳамаи соҳаҳои мебошанд, ки дастгирии табақаҳои аҳолии бештар ба хавфи ин беморӣ гирифтагони ба зимма доранд.

Барномаи нави мубориза алайҳи ВИЧ/СПИД барои солҳои 2011-2015 дар асоси Нақшаи миллии мониторинг ва арзёбӣ, бо назардошти хусусияти байнисоҳавӣ доштани мубориза бар зидди ВИЧ/СПИД таҳия мегардад ва бо ҳадафҳои СМР/СПСКСК ҳамроҳанг карда мешавад.

Тақмили системаи назорати эпидемиологӣ қисми ҷудонопазири ҷорабиниҳо оид ба пешгирии паҳншавии бемориҳои сироятӣ мебошад. Дар маврид чихати баланд бардоштани сатҳи таҳассусии мутахассисони ҳадамоти санитария эпидемиологӣ, инчунин марказҳои мубориза бо бемориҳои тропикӣ, сил, иммунопофилактикӣ, ТТХС ва шӯъбаҳои паразитологии ХСЭ ҷорабиниҳо пешбинӣ гардидаанд.

Яке аз тадбирҳои муҳим чихати паст кардани сатҳи ғавти кӯдакони навзод ва хурдсол аз таъмини фарогирии устувори кӯдакони ба эҷунӣ вобаста ба ҳама сироятҳои бо вакцина идорашаванда иборат мебошад. Самти афзалиятнок аз гузариши батадриҷ ба маблағгузори эҷунӣ аз ҷониби Ҳукумат ва ҳамгироии он бо ҳифзи саломатии модару кӯдак иборат мебошад. Тақвияти ҳадамоте, ки ба ташаккули тарзи ҳаёти солим машғуланд, барои саломатии аҳоли ниҳоят муҳим аст. Ин ҷорабиниҳо маърақаҳои тавзеҳотӣ байни аҳоли оид ба танзими оила, таълими таҷрибаи гигиенӣ ва тағйир додани меъёри рафтору кирдорро дар бар мегиранд.

10. Беҳбуди тарбияи кадрҳо ва таҳкими заминаи моддию техникаи системаи тандурустӣ (вазифаи 5) тавассути тақвияти системаи тарбия ва бозомӯзии кадрҳои тиббӣ, мутахассисони амалияи умумӣ (духтурони оилавӣ, ҳамшираҳои тиббӣ), аттестатсия, таҷдиди назар ва ба нақшаҳои таълимӣ ворид намудани барномаҳои, ки барои ҷумҳурӣ муҳиманд, тақмили сиёсати банақшагирӣ ва идоракунии тарбияи кадрҳо ҳал карда мешавад, ки дар навбати худ боиси аз байн бурдани номутаносибии ҷуғрофию ташкилӣ ва пешгирии нарасидани мутахассисони алоҳида мегардад. Андешидани ҷорабиниҳои, ки ба беҳбуди заминаи моддию техникаи соҳаи тандурустӣ, ба сохтмон ва таъмири асосии муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ, хариди воситаҳои нақлиёт, таҷҳизоти зарурии таълимӣ ва тиббӣ нигаронида шудааст. Ҷорабиниҳои мутобиқи нақшаи таҷдиди сохтори муассисаҳои муолиҷавию профилактикии соҳаи тандурустӣ, аз ҷумла ноҳияҳои таҷрибавӣ, ки Ҳукумат ҳамчун ноҳияҳои нисбатан камбизоат ва осебпазир муайян кардааст, анҷом дода мешавад.

11. Таъбиқи тадбирҳои зикргардида дар бахши тандурустӣ имкон медиҳад, ки то соли 2012 сатҳи ғавти модарону кӯдакони ва бемориҳои сироятӣ паст гардида, баъзе сироятҳои бо вакцина идорашаванда аз байн бурда шаванд.

6.3. Тақвияти ҳифзи иҷтимоии аҳоли.

1. Мақсадҳо ва вазифаҳои стратегияи миллии ва СПСКСК ба ҳалли аввалиндараҷаи масъалаҳои иҷтимоӣ иқтисодӣ нигаронида шудаанд, ки ба баланд бардоштани сатҳ ва сифати зиндагӣ вобастаанд. Бо назардошти таҳкими ҳифзи иҷтимоии аҳоли стратегияи амалиёт барои солҳои 2010-2012 шуғл, суғуртаи иҷтимоӣ таъминот ба нафақа, кӯмаки суроғавии иҷтимоӣ, самтҳои афзалиятноки соҳа ба ҳисоб мераванд.

2. Таҳлили вазъи самтҳои ҳифзи иҷтимоӣ нишон медиҳад, ки мушкилиҳои асосии бахш аз инҳо иборатанд:

- ✓ ноустувории молиявии заминаҳои соҳаи ҳифзи иҷтимоӣ ва истифодаи тарзу усулҳои кӯҳнашудаи номатлуби идоракунии;

- ✓ заминаҳои бағоят пасти омории идоракуни бо сабаби вучуд надоштани методологияву системаи муосири мучахҳазгардонидашудаи чамъоварӣ, коркард ва дастраскунонии иттилооти оморӣ;
- ✓ номуназзामी заминаҳои меъёрии ҳуқуқии ҳифзи иҷтимоӣ;
- ✓ нокифоягии ҳаҷми кӯмаку хизматрасониҳои иҷтимоӣ, сифат ва унвонияти пасти онҳо;
- ✓ заминаҳои номусоиди ташкилу рушди инфросохтори алтернативии хизматрасониҳои иҷтимоӣ тавассути ҷалби ҷомеаи шаҳрвандӣ;
- ✓ набудани сиёсати самараноки пешгирии хатарҳои иҷтимоӣ;
- ✓ ҳалалдор шудани адолати иҷтимоӣ аз сабаби номукамалии системаи суғуртаи иҷтимоӣ;
- ✓ мавҷудияти соҳаи идоранашаванда (ниҳонӣ);
- ✓ имкониятҳои маҳдуди мақомоти давлатии шуғли аҳоли,
- ✓ сифати пасту рақобатпазир набудани захираҳои меҳнатӣ;
- ✓ вучуд надоштани механизми самараноки таъмини ҳифзи иҷтимоии муҳоҷирони меҳнатӣ.

3. Вобаста ба мушкилиҳои мавҷуда, таъсири бӯҳрони иқтисодии ҷаҳонӣ ва хатари оқибатҳои он ва бо назардошти сабабу омилҳои камбизоатӣ, мутобиқ ба мақсаду афзалиятҳои Стратегияи миллии рушд ва СПКСК вазифаҳои зайл муайян гардиданд:

- 1) такмили системаи идоракунии ҳифзи иҷтимоии аҳоли;
- 2) таъмини минбаъдаи дастрасии манбаъҳои, ки ба ниёзмандон имкон медиҳад мустақиман аз вазъи камбизоатӣ раҳо ёбанд;
- 3) тақвияти ислоҳоти системаи суғуртаи иҷтимоӣ ва нафақа;
- 4) таҷдиди системаи кӯмаки иҷтимоӣ бо фарогирии ҳар ду қисмати он: пардохтҳои иҷтимоӣ ва хизматрасониҳои иҷтимоӣ;

4. Такмили системаи идоракунии ҳифзи иҷтимоии аҳоли (вазифаи 1) ба таҳияву амали консепсияи ислоҳот ва стратегияи давлатии рушди системаи ҳифзи иҷтимоӣ асос меёбад, ки сиёсати боҳадафи иҷтимоии давлатиро муайян менамояд ва фароҳам овардани шароитҳои воқеиро баҳри татбиқи ҳуқуқҳои шаҳрвандон ба ҳифзи иҷтимоӣ дар назар дорад. Масъалаҳои асосии такмили минбаъдаи идоракунии ҳифзи иҷтимоии аҳоли бояд чунин ҳал карда шаванд:

- ✓ такмили сохтор ва таҷдиди назари салоҳияту вақолати Вазорати меҳнат ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли тавассути таҳияву татбиқи чорабиниҳои аввалиндарача дар дурнамои миёнамӯҳлат (2010-2012);
- ✓ барқарор намудани фаъолияти воҳидҳои сохторӣ ё қори масъул ба танзими масоили меҳнат дар мақомоти маҳаллии иҷроияи ҳокимияти давлатии шаҳру ноҳияҳо;
- ✓ анҷоми таъсиси системаи ягонаи бисёрсатҳаи идоракунии ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак, бо мақсади баргараф намудани сабабу шароитҳои, ки алҳол ҳифзи иҷтимоии саривақтиву ҳамаҷонибаи кӯдакони ниёзмандро имконпазир гардонид, самарани яке аз самтҳои афзалиятноки паст кардани сатҳи камбизоатӣ - паст кардани сатҳи камбизоатии кӯдаконро қоҳиш медиҳад.

5. Таъмини минбаъдаи дастрасии манбаъҳои, ки ба ниёзмандон имкон медиҳад мустақиман аз вазъи камбизоатӣ раҳоӣ ёбанд (вазифаи 2), андешидани чораҳои пеш аз ҳама дар ду самти мазкури фаъолият дар назар дорад:

а) меҳнат ва музди меҳнат;

б) танзими бозори меҳнат ва равандҳои муҳоҷирати меҳнатӣ, мусоидат ба шуғли аҳоли ва кӯмак ба бекорон.

Стратегия дар самти меҳнат ва музди меҳнат ҳалли масъалаҳо ва амалӣ кардани чораҳои зеринро тақозо дорад:

- ✓ ислоҳоти музди меҳнати хизматчиёни давлатӣ ва қорамандони соҳаи маорифу тандурустӣ, ки марҳилаи якуми то соли 2012 бо Консепсияи музди меҳнат пешбинишудаи чорабиниҳои марбутаро анҷом мебахшад;
- ✓ вусъати минбаъдаи доираи танзими муносибатҳои иҷтимоӣ муҳимро бо истифода аз меъёру муқаррарот ва тарзу усулҳои шарикӣ иҷтимоӣ;
- ✓ таҳияву татбиқи механизмҳои самараноки индексатсиякунонии музди меҳнат, ки вазъияти ба баландбарории музди меҳнат тобовар набудани буҷетро имконпазир мегардонад;

- ✓ идомаи таҷрибаи ҳамасолаи баландбардории музди меҳнат, аз ҷумла ҳадди ақали он;
- ✓ андешидани тадбири чорабиниҳои идомаи сиёсат ба хоҳири тадриҷан решақан намудани шаклҳои бадтарини меҳнати кӯдакон;
- ✓ тақвият бахшидани заминаҳои меъёрии ҳуқуқӣ, ташкилӣ ва моддиву техникаи Хадамоти давлатии назорат дар соҳаи меҳнат, шуғл ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли, баҳусус ба хоҳири беҳдошти самараи чораҳои таъсиррасонӣ ба корфармоёне, ки қонунгузори меҳнат ва ҳифзи меҳнатро риоя намекунанд.

Паст намудани таъсири бӯҳрони молиявӣ иқтисодии ҷаҳонӣ ба бозори меҳнат ва шуғли аҳолии кишвар, мусоидат ба таъсиси ҷойҳои корӣ, амалӣ намудани сиёсати фаъол дар бозори меҳнат ва таъмини кафолати давлатӣ ҳангоми бекорӣ дар Стратегияи мазкур амалӣ намудани чораҳои зеринро дар назар дорад:

- ✓ татбиқи механизми самараноки таҳияи сиёсати давлатӣ дар соҳаи танзими бозори меҳнат ва таъмини шуғли аҳоли;
- ✓ вусъат бахшидану мустаҳкам намудани имкониятҳои мақомоти давлатии шуғли аҳоли ҷиҳати таъмини миёнаравӣ дар бозори меҳнат;
- ✓ сифатан беҳтар намудани корҳои роҳнамоии касбӣ ва татбиқи барномаҳои таълимии мутобиқгардонии бекорон ва муҳочирони меҳнатӣ ба бозори меҳнати дохилию хориҷӣ;
- ✓ мусоидат ба таъмини худмашғулияти бекорон ва рушди корҳои хонагӣ, таҳия ва татбиқи механизми самараноки ташкили корҳои ҷамъиятии музднок;
- ✓ боздиди низом ва таъмини пардохти саривақтии кӯмакпулӣ барои бекорӣ;
- ✓ компютеркунонии мақомоти давлатии шуғли аҳоли, ба роҳ мондани омӯзиш, тадқиқот ва мониторинги мунтазами бозори меҳнат, ташаққули маҳзани маълумоти нишондиҳандаҳои бозори меҳнат ва фаъолияти мақомоти давлатии шуғли аҳоли;
- ✓ мусоидат ба шуғли аҳолии дар бозори меҳнат осебпазир тавассути бандкунии ҷойҳои махсуси корӣ (квота), фарогирӣ ба тайёрии касбӣ, тақмили ихтисос ва бозомӯзӣ, таҳия ва амалӣ намудани барномаҳои мақсадноки мусоидат ба шуғл, ташкил намудани ҷойҳои кори иловагӣ ва рушди соҳибқорӣ хурду миёна (аз ҷумла, тавассути ташкилотҳо барои ҷалби меҳнати маъҷубон, рушди корҳои хонагӣ), хизматрасонии реабилитатсионӣ тариқи раҳнамоии касбӣ;
- ✓ таъмини рушди технологияи модули таълими калонсолон.

Татбиқи чорабиниҳои мазкур дар ҳалли ислоҳоти системаи суғуртаи иҷтимоӣ, ташкили нафақаи бисёрсатҳаи аз нигоҳи молиявӣ устувор ва ба принципҳои он асосёфта таккон мебахшад.

6. Тақвияти ислоҳоти системаи суғуртаи иҷтимоӣ ва нафақа (вазифаи 3) ба таъмин заминаи кофӣ молиявӣ ва ноил гаштан ба дигаргунии назаррас нигаронида шуда, татбиқи чорабиниҳои зеринро дар назар дорад:

- ✓ таҳқими минбаъдаи заминаи меъёрии ислоҳот, аз ҷумла тавассути таҳияву қабули қонунҳо дар бораи: 1) суғуртаи давлатии иҷтимоӣ; 2) суғуртаи нафақа; 3) нафақаҳои суғуртавӣ ва давлатӣ; 4) баҳисобгирии инфиродӣ;
- ✓ баланд бардоштани самаранокии системаи идоракунии суғуртаи иҷтимоӣ тавассути компютеркунонии баҳисобгирии шахсони суғурташуда ва гирандагони пардохтпулиҳои суғуртаи иҷтимоӣ;
- ✓ автоматикунони ҷараёни таъини нафақаҳои суғуртавӣ ва тақмили системаи омори суғуртавӣ;
- ✓ дарёфти роҳҳои бо системаи суғуртаи иҷтимоӣ фарогирӣ муҳочирони меҳнатӣ;
- ✓ пешгириву бартараф намудани сабабу шароитҳои қарздорӣ ҳангоми пардохти ҳам андозаи иҷтимоӣ ва ҳам пардохтпулиҳо ба шахсони суғурташуда;

Татбиқи чорабиниҳо оид ба ҳалли вазифаҳои тақвияти ислоҳоти системаи суғуртаи иҷтимоӣ ва нафақа давра ба давра ташкили системаи нафақаи бисёрсатҳаи аз нигоҳи молиявӣ устувор ва ба принципҳои суғуртаи нафақа асосёфта таккон мебахшад.

7. Паст кардани сатҳи камбизоатӣ ба самаранокии системаи кӯмаки иҷтимоӣ (вазифаи 4) вобаста буда, вазифаҳои вусъати дастрасии хизматрасониҳои иҷтимоии ҷавобгӯ ба стандартҳои муосирро тақозо менамояд. Ҳалли ин вазифаҳо ба таҳияву татбиқи Стратегияи давлатии

ислохоти системаи пешкашкунии хизматрасониҳои иҷтимоӣ ва расонидани кӯмаки иҷтимоии унвонии давлатӣ ба гурӯҳҳои осебпазирӣ иҷтимоӣ алоқаманд буда, аз ҷумла амалисозии чораҳои зеринро дар бар мегирад:

- ✓ таҳкими минбаъдаи заминаи меъёрии ҳуқуқӣ, аз ҷумла тавассути таҳияву қабули қонунҳо ва санадҳои дигари меъёрии ҳуқуқӣ дар бораи: 1) дастгирии иҷтимоии шахсони пиронсол; 2) ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак; 3) тақмили васоату парастории кӯдакони ноболиғ; 4) тартиби пешкаш намудани хизматрасониҳои иҷтимоӣ;
- ✓ кӯмакрасонии унвонии иҷтимоӣ;
- ✓ вусъат ва татбиқи минбаъдаи шаклҳои нави хизматрасониҳои иҷтимоӣ тавассути рушди системаи муассисаҳои марбути сатҳи маҳалливу ҷамоатҳои худидорашаванда дар ҳамкорӣ бо сохторҳои ғайридавлативу намоёндоғони ҷомеаи шаҳрвандӣ;
- ✓ таҷдиди назари системаи имтиёзу афзалиятҳо ва ташкили минбаъдаи маҳзани муассиру ягонаи маълумот вобаста ба гурӯҳҳои имтиёзгирандагон ва шахсоне, ки ба кӯмаки иҷтимоӣ ниёз доранд, аз ҷумла кӯдакон;
- ✓ тақмили тарзу усулҳои пешниҳодкунии хизматрасониҳои иҷтимоӣ, инчунин тақмили минбаъдаи системаи хизматрасониҳои иҷтимоӣ ба кӯдакон, ки ба афзалияти хизматрасониҳои ҷамоативу оилавӣ таъяс мекунад;
- ✓ таҳияи Стратегияи мудаввари миллӣ бо фарогирии масоили марбут ба мазмуну мундариҷа, ҳаҷм, стандартҳои ҳадди ақали хизматрасониҳо ва салоҳияту масъулият дар робита ба нигоҳубини кӯдак, аз ҷумла дастгирии бучетии ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак;
- ✓ таҳияву татбиқи пайдарпаи системаи миллии мониторинги неқӯаҳволии кӯдакон;
- ✓ таҳкими заминаҳои меъёрии ҳуқуқии таъсиси системаи фаъолияти дастаҷамъонаи муассисаҳои иҷтимоӣ ва арзёбии талабот ба хизматрасониҳо аз рӯи усули «Равзанаи ягонаи иҷтимоӣ»;
- ✓ таҷдиди назари расмиёту механизмҳои маъмурии пешкашкунии хизматрасониҳои иҷтимоӣ дар микёси шаҳру ноҳияҳо, бо дарназардошти зарурият ба самтивазкунии маҷроҳои молиявӣ ва татбиқи системаи назорати мунтазами сифати хизматрасониҳои иҷтимоӣ;
- ✓ таҳияву тасдиқи номгӯи хизматрасониҳои иҷтимоии кафолатдодаи давлат, таҳияи механизмҳои арзёбии талабот ба хизматрасониҳо ва расмиёти пешкаши онҳо;
- ✓ таҳияву татбиқи таҷрибавии меъёрҳои баҳогузориҳои фаъолияти муассисаҳои иҷтимоӣ стандартҳои таҳассусии қормандони соҳаи иҷтимоӣ;
- ✓ тақвияти ташвиқоту тарғиботи иттилоотиву фаҳмондадиҳӣ ба хотири баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон ва сатҳи оғаҳии онҳо аз тарзу усулҳои дастраскунии кӯмаки иҷтимоӣ;
- ✓ дарёфти роҳҳои тақвияти ҳифзи иҷтимоии ҳуди қормандони соҳаи иҷтимоӣ ва қормандони системаи ҳифзи иҷтимоии аҳоли, аз ҷумла тавассути тақмили системаи музди меҳнати онҳо.

8. Татбиқи тадбирҳои пешбиниамудаи Стратегияи мазкур дар соҳаи ҳифзи иҷтимоии аҳоли дар дурнамои миёнамуҳлат (2010 – 2012) имқон медиҳад, ки:

- ✓ заминаҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва молиявии соҳа тақвият ёфта, ислохоти минбаъдаи самаранокӣ онро таъмин ва афзоиши мунтазами андозаи музди меҳнат, нафақа ва кӯмакпулиҳоро имқонпазир қардонад;
- ✓ шакл ва тарзу усулҳои муосири хизматрасониҳои иҷтимоӣ вусъат ёфта, теъдоди муассисаҳои марбути афзояд;
- ✓ ташаккули минбаъдаи инфрасохтори иҷтимоӣ, ки пешкаши имтиёз, хизматрасониҳо ба кӯмак дар асоси усули унвоният ба ўҳда дорад, таъмин қардад;
- ✓ сатҳи бекорӣ қоҳиш ёфта, рақобатпазирӣ захираҳои меҳнатӣ бехтар қардад;
- ✓ сифати идорақунӣ бехтар қардида, системаи ягонаи бисёрсатҳаи идорақунии ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак рӯи қор ояд;
- ✓ низоми идораи ҳифзи меҳнат тақвият ёфта, ба бехдошти шароити қор, пешгирии ҳодисаҳои ноқӯш дар истеҳсолот ва бемориҳои қасбӣ мусоидат намуда, ба маҳсулноқии меҳнат замина гузорад;

- ✓ сатҳи камбизоатӣ то 10 фоиз паст гардад.

6.4. Таъсири дастрасӣ ба таъминоти об, санитария ва хоҷагии манзилию коммуналӣ

1. Мақсади баҳши мазкур аз таъсири механизмҳои иқтисодӣ ва ташкилӣ барои татбиқи давраи аввали барқарорсозии системаи мавҷудаи обтаъминкунӣ, санитария ва ХМК иборат мебошад. Бояд иштироки ҳомаи шахрвандӣ ва бизнес дар ислоҳоти ХМК таъмин карда шавад. Вазифаи асосии ин давраи ислоҳот дар аҳолии ташаккул додани ҳисси моликият ва манфиатдорӣ барои идоракунии фонди манзил хоҳад буд.

2. Дар Тоҷикистон асосан обҳои рӯизаминӣ ва зеризаминие истифода мегарданд, ки аз нисф зиёди онҳо ниҳоят дурушт буда, минерали зиёд доранд. Дар маҷмӯъ 87 фоизи аҳолии шаҳрҳо ва 20 фоизи аҳолии деҳоти Тоҷикистон обро аз системаҳои мутамаркази обтаъминкунӣ истифода мекунанд, ки ҷавобгӯи стандартҳои оби нӯшокӣ намебошанд. Ин мушкилиҳо ба вазъи душвори таъминоти об, санитария ва ХМК алоқаманд аст, ки ҳам дар шаҳрҳо ва ҳам дар деҳот эҳсос мегардад.

Иншооти канализатсионии ҷумҳурӣ танҳо ба 23 фоизи аҳолии шаҳр ва 5 фоизи аҳолии деҳот дастрас мебошад. Дар аксар нуқтаҳои аҳолинишин ҷамъоварӣ ва нобуд кардани партовҳои дурушти маишӣ анҷом дода намешавад.

Дар раванди хусусигардонии корхонаҳои кишоварзӣ як қисми иншооти обтаъминкунӣ, санитария ва ХМК бесоҳиб монданд. Парокандагии идоравӣ боиси он гардид, ки дар бахш байни сохторҳои мухталиф оид ба таҳия ва татбиқи сиёсати ҳамроҳсозӣ анҷом дода намешавад.

3. Мақсади асосии ислоҳот дар баҳши мазкур аз он иборат аст, ки то охири соли 2012 чунин дастрасӣ таъмин гардад: (1) ба оби нӯшокӣ, ки ҷавобгӯи талаботи стандарти давлатӣ (ГОСТ) мебошад- 96 фоизи аҳолии шаҳр ва 51 фоизи аҳолии деҳот; (2) ба хизматрасониҳои асосии санитарияи гигиенӣ - 47 фоизи аҳолии шаҳр ва 37 фоизи аҳолии деҳот.

4. Мушкилиҳои асосии баҳши обтаъминкунӣ, санитария ва ХМК аз инҳо иборатанд:

- ✓ дар бахш вазифаҳо оид ба таҳия ва танзими сиёсат ба зиммаи мақоми ягонаи идоракунии давлатӣ гузошта нашудааст ва ҳамроҳсозӣ байни мақомоте, ки барои таҳия ва татбиқи сиёсат дар бахш масъуланд вучуд надорад. Барномаҳои маҷмӯӣ ва нақшаҳое, ки аз ҷумла барои барқарорсозии шабакаҳои обтаъминкунӣ, санитария ва ХМК нигаронида шудаанд, нокифоя мебошанд;
- ✓ заминаи нокифоя ва маҳдуди меъёри ҳуқуқӣ, дар деҳот мавҷуд будани объектҳои бесоҳиб;
- ✓ мавҷуд набудани таъминоти босуботи барқ, ки ба фаъолияти бетанаффуси объектҳо монеа мебошад;
- ✓ ҳолати ғайриқаноатбахши техникаи объектҳои мавҷудаи таъминоти об, энергия, гармӣ, санитария ва ХМК;
- ✓ мавҷуд набудани сиёсати дақиқ ва шаффоф оид ба масъалаҳои ҳифзи иҷтимоии суроғавии аҳолии ҳангоми пардохти хизматрасонии таъминот бо об, энергия, гармӣ ва хизматрасонии манзилию коммуналӣ;
- ✓ истифодаи на он қадар самарабахши инвестицияҳои дохилӣ ва хориҷӣ, мавҷуд набудани сиёсати тарифӣ, ки барои таъмини даромаднокии хизматрасонӣ таъин гардидааст, нокифоягии нерӯи институтсионалӣ ва функционалии бахш ҷиҳати ҷамъоварии пардохт барои хизматрасониҳо;
- ✓ бад гардидани сифати хизматрасонии манзилию коммуналӣ, ҳамзамон афзоиши хароҷоти бесамар;
- ✓ нокифоягии тадбирҳо оид ба рушди соҳаи иҷтимоӣ ва инфрасохтори муҳандисии сохторҳои идоракунии деҳот (ҷамъоатҳо);
- ✓ амалан дар деҳот мавҷуд набудани системаи канализатсияи мутамарказ, ҷамъоварӣ ва нобуд сохтани партовҳои дурушти маишӣ;
- ✓ суръати баланди афзоиши аҳолии имконият намедихад, ки бахш мутаносибан инкишоф ёбад;
- ✓ нарасидани кадрҳои соҳибхтисос.

5. Дар асоси мушкилиҳои зикргардида ва мақсадҳои СМР/СПКСК вазифаҳои муҳими бахш дар ҳамин давраи ислоҳот аз инҳо иборатанд: (1) гузаронидани ислоҳоти институтсионалии бахш; (2) ҷалби бизнеси хусусӣ ва инвеститсияҳо; (3) баланд бардоштани самарабахшӣ ва ҳадалимкон такмил додани инфрасохтори сохтор.

6. Дар доираи ислоҳоти институтсионалӣ (вазифаи 1) гузаронидани чорабиниҳои дорои хусусияти функционалӣ ва институтсионалӣ, дақиқ намудани функсияҳо ва баланд бардоштани нерӯи мақомоте, ки барои таҳия ва татбиқи сиёсат, таҳияи қонунҳои дахлдор, стандартҳо, барномаҳо ва ҳуҷҷатҳои меъёрӣ масъуланд, пешбинӣ мегардад. Ин имкон медиҳад, ки таҳияи санадҳои зарурии қонунгузорӣ ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ таъмин гардида, барои навсозии таҷҳизоти барқӣ ва гидромеханикӣ маблағ ҷалб карда шавад. Ҳамчунин дар назар дошта шудааст, ки системаи ҳисоби истифодаи об, насби ҳисобкунакҳои истифодаи об, барқарорсозии объектҳои аввалиндараҷаи системаи мутамаркази гармидиҳии шаҳру ноҳияҳо такмил дода шавад. Бояд консепсияи рушди фонди манзил таҳия гардида, дар он ҳавасмандгардонии фаъолияти бинокории хусусӣ, таҳлили сатҳи тарифҳо ва механизми чамъоварии маблағҳои хизматрасонии коммуналӣ пешбинӣ карда шавад. Консепсияи таҳияшавандаи рушди фонди манзил ҳамоҳангсозии фаъолиятро дар бахш таъмин менамояд.

7. Яке аз вазифаҳои афзалиятноки бахш «Обтаъминкунӣ, санитария ва ХМК» аз таҳкими бизнеси хусусӣ ва ҷалби инвеститсияҳо иборат аст (вазифаи 2). Мутобиқи вазифаҳои гузошташуда гузаронидани таҳлили ҷолибии инвеститсионӣ барои арзёбии дурнамои хусусигардонӣ ё азнавташкилдихии объектҳои бахш, таҳияи пешниҳодҳо оид ба дастгирии давлатии фаъолият дар ин соҳа дар назар дошта шудааст.

8. Вазифаи муҳими бахши «Обтаъминкунӣ, санитария ва ХМК» аз баланд бардоштани самарабахшӣ ва мутаносибан такмил додани инфрасохтори бахш иборат аст (вазифаи 3). Барои ҳалли масъалаи мазкур иҷрои тадбирҳои зайл зарур мебошад:

-таҳия (тасхех) ва татбиқи нақшаҳои генералии рушди ҳудуд; рушди барқарорсозии инфрасохтори муҳандисӣ;

-пешниҳоди лоиҳаҳои сохтмони манзилҳои истиқоматӣ;

-баланд бардоштани дастрасии хизматрасониҳои манзилию коммуналӣ барои аҳолии камбизоат ва аз нигоҳи иҷтимоӣ осебпазир.

Дар натиҷаи татбиқи ин чорабиниҳо даромади корхонаҳои ХМК зиёд шуда, заминаи техникий бахш барқарор мегардад ва чамъоварии пардохтҳои коммуналӣ афзоиш ёфта, сифати хизматрасониҳо беҳтар хоҳад шуд.

Бо мақсади ҳалли нисбатан хушсифати вазифаҳои зикргардида чихати барқарорсозӣ ва азнавсозии ҳавзаи танзими шабонарӯзии ҳифзи минтақаҳои санитарӣ, барқарорсозӣ ва азнавтатҷизонии шабақаҳои таъминоти гармӣ ва обтаъминкунӣ, шабақаҳои обтаъминкунии дохили биноҳо, системаҳои обтаъминкунии шаҳрҳо, маркази ноҳияҳо ва деҳот, барқарорсозӣ ва таҷдиди иншооти поккорӣ канализатсионӣ, сохтмони иншооти поксозӣ ва беҳбуди шароити санитарияу гигиенӣ тадбирҳо татбиқ карда мешаванд.

9. Татбиқи вазифаҳо ва тадбирҳои зикргардидаи бахши «Обтаъминкунӣ, санитария ва ХМК» имкон медиҳад, ки дастрасии аҳолии шаҳру деҳоти ҷумҳурӣ ба оби нӯшокии беҳатар, хизматрасониҳои санитарӣ ва ХМК афзоиш ёбад.

6.5. ТАЪМИНИ СУБОТИ ЭКОЛОГӢ

6.5.1. Таснифи алоқамандии камбизоатӣ ва суботи экологӣ

Комиссияи ҷаҳонӣ оид ба муҳити зист ва рушд (КЧМЗР) алоқамандии байни таназзулӯбии экологӣ ва камбизоатиро чунин муайян намуд:

«Камбизоатӣ – сабабҳои асосӣ ва натиҷаи мушкилиҳои экологӣ мебошад. Аз ин сабаб, кӯшиши ҳалли мушкилиҳои экологӣ, бе дарназардошти имкониятҳои васеътаре, ки омилҳои камбизоатиро дар бар мегиранд, бе натиҷа менамояд».

Паст кардани сатҳи камбизоатӣ дар Тоҷикистон яке аз масъалаи аввалиндараҷаи сиёсати давлат ба шумор меравад.

Дар Тоҷикистон тадбирҳои сиёсӣ ва қонунгузориҳои вобаста ба паст кардани сатҳи камбизоатӣ ва масъалаҳои ҳифзи муҳити зист вучуд доранд, вале онҳо ба таври зарурӣ

масъалаҳои экологӣ, камбизоатӣ, истехсолот ва рушди иҷтимоиро дар бар намегиранд. Сиёсат ва барномаҳои аксарияти сохторҳо дар бахши ҳифзи муҳити зист то ҳол мувофиқ гардонида нашудааст. (масалан: танназулҳои заминҳо ва зиёд шудани партовҳои истехсоли ва истеъмоли).

Барои таъмини суботи экологӣ амалисозии Концепсияи ҳифзи муҳити зисти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ба гузаштан аз принципҳои самараи иқтисодии муваққатӣ ба принципҳои рушди дарозмуддати устувор мувофиқат мекунад, муҳим аст.

Ҳукумати ҚТ ба таъмини рушди устувори иқтисодӣ-иҷтимоӣ аҳамияти ҳарчи бештар зоҳир менамояд. Маҳз аз ҳамин сабаб, Ҷумҳурии Тоҷикистон ба як қатор конвенсияҳои байналхалқӣ шомил шудааст ба монанди Конвенсияи СММ дар бораи тағйирёбии иқлим (соли 1998), Протоколи Киото (соли 2008) ва як қатор конвенсия ва созишномаҳои дигари байналхалқӣ. Ғайр аз ин, дар Кумитаи ҳифзи муҳити зисти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Маркази омӯзиши тағйирёбии иқлим ва озон таъсис дода шудааст, ки дар он олимони ва коршиносони фаъолият мебаранд.

Дар Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста ба мақсад ва афзалиятҳои миллий, афзалиятҳои асосии зерин дар самти таъмини суботи экологӣ муайян гардидаанд:

1. Таҳкими иқтисодии институтсионалӣ оид ба муҳити зист бо мақсади таъмини устувори экологӣ;
2. Ҳалли мушкилиҳои офатҳои табиӣ тавассути пешгирӣ ва идоракунии самарабахши захираҳои табиӣ;
3. Нигоҳдорӣ ва идоракунии гуногунии биологӣ ва системаҳои экологӣ.

6.5.2. Мушкилиҳои суботи экологии Тоҷикистон

1. Тоҷикистон ба мушкилиҳои вайроншавии замин, аз ҷумла эрозия, ифлосшавӣ, камшавии ҷангалҳо ва ғайра, дучор гашт, ки ин мушкилиҳо бо таври табиӣ ва дар натиҷаи фаъолияти инсон ба амал омадаанд. Дар натиҷа ин омилҳо ба тағйирёбии ҳолати хок оварда мерасонад, яъне хусусиятҳои микродарӣ ва сифатии хок тағйир меёбад, ки он дар навбати худ боиси пастравии вазъи табиӣ ва иқтисодӣ мегардад.

Пастшавии ҳосилнокии заминҳои кишоварзӣ ба бехатарии истеъмолии мамлакат хатари ҷиддӣ дорад. Дар даҳсолаи охир масоҳати заминҳои қорами Тоҷикистон 4% кам шудаанд.

Биёбоншавӣ яке аз масъалаҳои мубрами рӯз гаштааст. Дар Тоҷикистон азхудкунии заминҳои нав аз ҳисоби кӯҳдоманҳо, буридани ҷангалҳо ва аз меъёр зиёд чаронидани чорво ба пастшавии устувори муҳити кӯҳии табиӣ оварда расонид, ки онҳо омилҳои гуногуни табиӣ ва антропогениро пуршиддат менамоянд.

2. Кӯҳҳои қамаҳои Помир низ ба таъсири антропогенӣ дучор шудаанд. Натиҷаи фишори антропогенӣ ба экосистемаҳои кӯҳсор дар тағйирёбии ҳолати умумии растаниҳои кӯҳӣ, аз ҷумла растаниҳои табобатии нодир, таназзули замин, инчунин аз байн рафтани растаниҳои фойданок ва ба ҷои онҳо пайдо шудани алафҳои бегона инъикос меёбад. Ҳамаи ин омилҳо сабаби вайроншавии пуршиддати гуногунии биологӣ ва ҳамчун натиҷа боиси биёбоншавӣ мегардад.

3. Дар Тоҷикистон як муддати муайян ҷамъоварии бенизоми растаниҳои доруворӣ ва фуруши он ба хориҷа ба назар мерасид. Раванди иҷозатномадиҳӣ ва бақайдгирии ҷамъоварии растаниҳои доруворӣ имкон медиҳад, ки аз як тараф, ҷамъоварии растаниҳоро ба танзим дароварда, дар ҳолати ҷорӣ намудани ҳавасмандкунии моддӣ ба аҳолии кӯҳистон манбаи иловагии даромад фароҳам оварда шавад, аз тарафи дигар, амалигардии яке аз ҳадафҳои афзалиятноки Стратегияи миллии рушдро, ки *ҳифз ва идоракунии гуногунии биологӣ ва системаҳои экологӣ* аст, тақвият мебахшад.

4. Манбаҳои асосии ифлоскунии захираҳои об ин партовҳои обии коммуналӣ, саноатӣ ва кишоварзӣ мебошанд. Аз рӯи ҳаҷм партовҳои обии кишоварзӣ зиёд мебошанд (3,3-4,1 км³). Дар таркиби обҳои захбуру захкашҳо пестисидҳо, нитрат ва фосфатҳо аз меъёр зиёд мебошанд (то 25% нитроген, 5% фосфат, 4% пестисид).

5. Аҳолии мамлакат махсусан дар деҳот ба таъминоти қувваи барқ дастрасии маҳдуд доранд (аз рӯи тадиқиқот дар чорҷубаи Лоихаи «Камбизоатӣ ва муҳити зист» (UNDP-UNEP).

Бухрони энергетикӣи солҳои 2007-2008 ба буриши ҷангалзорҳо оварда расонид. Мушкилии энергетикӣ, ки дар гузаштаи наздик мамлакатро фаро гирифт, ҳукумати ҷумҳуриро ба таври ҷиддӣ ба ташвиш овард. Бинобар он қарор қабул карда шуд, ки барномаи истиқлолияти энергетикӣ, аз ҷумлаи сохтмони НОБ-ҳои хурд дар саросари ҷумҳурӣ таҳия ва мавриди амал қарор дода шавад.

Ҳамзамон, баррасии имкониятҳои амалӣ намудани навоариҳои техникӣ, ки дар институтҳои илмию тадқиқотӣ мавҷуданд, бо мақсади истифодаи манбаъҳои алтернативии энергия (масалан, нерӯгоҳҳои хурди барқии шамоли, ки аз ҳисоби шиддати шамоли энергия истеҳсол менамояд), ба мақсад мувофиқ аст.

6. Ифлосшавии ҳаво дар марказҳои истеҳсоли ва шахрҳо – яке аз мушкилиҳои бехатарии экологӣ мебошад. Ифлоскунандаҳои асосии ҳавои атмосфера ин корхонаҳои калони саноатӣ ва воситаҳои нақлиёт мебошанд. Тибқи маълумоти Вазорати нақлиёт ва коммуникатсия дар 5 соли охир танҳо дар шаҳри Душанбе миқдори автомашинаҳо 125% афзуданд, ки 80 фоизи он воситаҳои нақлиёте мебошад, ки мӯҳлати истифодаашон хеле зиёд мебошад. Дар айни ҳол, назорат аз тарафи мақомоти дахлдор вобаста ба ихроҷи партовҳо аз воситаҳои нақлиёт ва сифати санҷиши мутобикати экологии воситаҳои техникӣ нокифоя мебошад.

7. Дар ҷумҳурӣ як қатор мушкилиҳо дар соҳаи идоракунии партовҳо мавҷуданд. Соҳаи коркарди партовҳо дар мамлакат суст инкишоф ёфтааст; нуқтаҳои мавҷудаи ҷамъоварӣ ва гуркунии партовҳо ба талаботи санитарӣ пурра ҷавобгӯй нестанд. Технологияи кампартов ва технологияи коркарди партовҳо кам истифода карда мешавад. Инчунин, барои бехатарии минтақаҳо, ки партовҳои радиоактивӣ, металлургӣ ва саноати коркарди кӯҳӣ ҷойгир карда шудааст, бояд ба таври лозима аҳамият дода шавад.

8. Омилҳои тағйирёбии иқлими Тоҷикистон. Тадқиқотҳои гузаронидашуда (UNFCCC) болорави ҳарорати миёнаи ҳаворо то соли 2050 аз 1,8°C то 2,9°C пешбинӣ менамояд. Дар ҳолати тасдиқи пешгӯиҳои тағйирёбии иқлимӣ дар Тоҷикистон дар самтҳои зерин ба амал меояд:

- Қабати пирияхҳо ва захираҳои об;
- Ҳоҷагии қишлоқ;
- Инфрасохтори нақлиёт;
- Саломатии ҷомеа.

9. Аз нисф зиёди масоҳати ҷумҳуриро кӯҳҳои баландиашон аз 3000 метр зиёд ташкил медиҳанд, ки сабаби ниҳоят очизии Тоҷикистон дар назди офатҳои табиӣ – асосан хушкшавии замин дар мавсими тобистон ва тармаҳо дар мавсими баҳор аст. Яке аз ҳадафҳои афзалиятноки СМР ҳалли мушкилиҳои офатҳои табиӣ тавассути пешгирӣ ва идоракунии самарабахши захираҳои табиӣ мебошад.

Мувофиқи маълумоти Шӯъбаи кӯмаки Комиссияи Аврупоӣ офатҳои табиӣ дар тӯли даҳсолаи охир боиси марги 2500 нафар ва осебёбии 5,5 млн. нафар (қариб 10 фоизи аҳоли) дар Осиёи Марказӣ гаштанд. Ҳамоҳангсозии доимии БРССМ дар Тоҷикистон қайд намудааст, ки ҳар сол офатҳои табиӣ дар Тоҷикистон ба миқдори 600 млн. доллари ИМА зарари моддӣ мерасонанд. Ин қабил вайронҳои табиӣ арзиши иқтисодии баробар ба 4.8 фоизи ММД-ро ташкил медиҳанд ва асосан ба табақаҳои камбизоати аҳоли таъсир мерасонанд.

10. Маърифати экологӣ.

Дар ин бахш таҳия ва татбиқи чорабиниҳои зерин зарур аст:

- таҳияи барнома ва дастурҳои таълимии нав оид ба масъалаҳои ҳифзи муҳити зист ва рушди устувор дар соҳаҳои саноат, кишоварзӣ, хизматрасониҳо, бо назардошти таъсири ғайриҷолиби ин соҳаҳо ба ҳолати муҳити зист;

- ба роҳ мондани такмили ихтисос, бозомӯзии мутахассисони муҳандисию техникӣ ва педагогӣ, тайёр ва аз нав тарбиякунии коргароне, ки ихтисоси онҳо бевосита ба истифодаи сарватҳои табиӣ алоқаманданд;

- ба барномаҳои таълимии мактабҳои таҳсилоти умумӣ ва олии дохил намудани фанни «экология ва рушди устувор»;

- таҳияи силсилаи намоишҳои таълимӣ оид ба масъалаҳои ҳифзи муҳити зист ва истифодаи самараноки захираҳои табиӣ барои табақаҳои гуногуни аҳоли, аз ҷумла кӯдакони синну соли томактабӣ;

- таҳияи барномаҳо оид ба тайёр намудани журналистон ва дигар кормандони воситаҳои ахбори оммаи соҳаи экология ва ворид намудани онҳо дар равандҳои таълимии соҳавӣ.

6.5.3. Нақшаи амалиёт

А. Идоракунии партовҳо

Маълумоти умумӣ: Аз сабаби хусусияти комплексӣ доштаи худ, мушкилиҳои экологӣ ба истехсолот, нигоҳдорӣ, коркард ва истифодаи партовҳо алоқаманд буда, яке аз масъалаҳои муҳимми нигоҳдории муҳити зист дар ҷумҳурӣ ба шумор меравад. Аз як тараф ин мушкилиҳо дар тамоми самтҳои фаъолияти одамон вомерӯанд, аз тарафи дигар бошад онҳо ба тамоми самтҳои муҳити зист: хок, ҳаво ва захираҳои обӣ таъсир мерасонанд.

Баҳодихӣ: Ҳангоми таҳлили мушкилиҳои марбут ба идоракунии партовҳо дар мамлакат бояд ба чунин хусусиятҳои махсус назар андозем:

- Қисми зиёди масоҳати мамлакат системаи экологии кӯҳҳои баландро ташкил менамоянд, ки ба таъсири табиӣ ва антропогенӣ алоқаманд аст;
- Масоҳати мамлакат дар дараҷаи муайян ба таъсири ҳолатҳои фавқуллода, ба монанди заминчунбӣ, ярҷҳо, сел, обхезиҳо, намгирии аз ҳад зиёди хок, сангрезиҳо, тармаҳо ва ғайра гирифтагӣ аст;
- Дар мамлакат шумораи зиёди анборҳо барои коркарди канданиҳои полиметаллӣ ва радиоактивӣ мавҷуданд. Дар ноҳияҳои дараҷаи сейсмикашон баланд ва дорои протсессҳои фаъоли ярҷ хавфи доимии ба вучуд омадани садамаи экологӣ ва дар натиҷа харобшавии анборҳо мавҷуданд.

Вазифаҳо то соли 2012:

- ✓ гузаронидани баҳисобгирии (инвентаризатсия) нуқтаҳои, ки дар он ҷо партовҳо ҷойгир карда шудаанд;
- ✓ таҳия ва қабули қоидаҳои фискалӣ (андозӣ, қарзӣ ва ғ.) барои дар истехсолот ҷорӣ намудани технологияи коркарди бепартов;
- ✓ ташкил намудани системаи ҷамъкунӣ ва бартараф намудани партовҳои саҳти маишӣ, аз ҷумла бо назардошти технологияе, ки коркарди онро барои истехсоли электроэнергия муҳайё месозад;
- ✓ барқароркунии партовгоҳҳои захримиқатҳо дар ноҳияҳои Вахш ва Конибодом ва гӯр кардани захримиқатҳои кӯҳна ва истифодаашон манъшуда;

Б. Назорати сифати ҳаво

Маълумоти умумӣ: Дар байни зиёда аз 200 мамлақати ҷаҳон Тоҷикистон аз ҷиҳати ихроҷи CO₂ ба ҳар сари аҳоли дар ҷои 150-ум қарор дорад, вале равандҳои солҳои охир нишон медиҳанд, ки як қатор омилҳо, ба монанди афзоиши интенсивии миқдори автомашинаҳо, ки қисми зиёдашон воситаҳои нақлиёт мебошанд, ки мӯҳлати истифодабарии онҳо хеле зиёд аст, метавонанд ба сифати ҳаво таъсири манфӣ расонанд.

Вазифаҳо то соли 2012 :

- ✓ такмил ва мувофиқаи қонунҳо ва низомномаҳо оид ба ҳифзи муҳити ҳаво ба талабот ва стандартҳои байналмилалӣ;
- ✓ таҳияи системаи мониторинг оид ба ҳамлу нақли моддаҳои ифлоскунанда ва такмили системаи назорати партовҳо;
- ✓ иҷро намудани корҳои илмию тадқиқотӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити ҳаво, сохтани системаи мубодилаи маълумот дар речаи вақти воқеӣ ва автоматикунонии маҳзани маълумот;

В. Беҳдошти идоракунии захираҳои обӣ

Маълумоти умумӣ: Дарёҳои калонтарини кишвар Панҷ, Сирдарё, Амударё, Вахш, Кофарниҳон ва Зарафшон мебошанд.

Вазифаҳо то соли 2012:

Идоракунии сифати захираҳои обӣ

- ✓ таҳия ва истифодабарии ҳуҷҷатҳои ягонаи меъёрию методикӣ сифати об, бо назардошти талаботи байналмилалӣ;
- ✓ ташкили маҳзани маълумот оид ба ҳолати экологии манбаҳои обӣ;

Бартарафкунии норасоии захираҳои обӣ

- ✓ такмил ва модернизатсияи системаи тақсими об;
- ✓ таҳияи усулҳои тоза намудани обҳои коллекторию захбурӣ, бо назардошти бозгашти он ба манбаҳои обистифодабарӣ;
- ✓ ҷорикунӣ технологияи каммасрафи обмонӣ ва обтозакунии дар сатҳи миллӣ;

Беҳтар намудани сифати об

- ✓ муайян намудани манбаҳои ифлоскунандаи об;
- ✓ такмили системаи пардохтҳо барои истифодаи захираҳои об ва ҷаримаҳо барои ифлоскунӣ ва зараре, ки ба захираҳои обӣ расонида мешавад;
- ✓ барқарор намудани системаҳои мавҷуда ва сохтмони захбурҳои нав барои паст намудани сатҳи обҳои зеризаминӣ ва пешгирии дубора шӯршавии замин.

Г.Идоракунии захираҳои замин

Маълумоти умумӣ: Қисми зиёди захираҳои замини мамлакат гирифтори равандҳои эрозияи обӣ ва бодӣ, шӯршавии заминҳои обёришаванда, биёбоншавии антропогенӣ хоку об аз партовҳои саноатӣ маишӣ ва ғайра мебошад.

Дар маҷмӯъ омилҳои мазкур боиси тағйирёбии функсияи замин, яъне бадтар шудани хосияҳои микдорӣ ва сифатӣ мегарданд, ки моҳияти табиӣю хоҷагии онро паст менамоянд.

Вазифаҳо то соли 2012:

- ✓ Такмил ва ҳамроҳангсозии қонунгузорӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист бо мақсади ташкил намудани шароитҳои институтсионалӣ барои мубориза бо биёбоншавӣ;
- ✓ Ҷорӣ намудани системаи мониторинг оид ба гузаронидани баҳодиҳии равандҳои биёбоншавӣ ва таъсир ба муҳити зист ва дастгирии механизми устувори мутобиккунии мубориза бо биёбоншавӣ;
- ✓ Барқарор намудани ҷароғоҳо, ҷорӣ намудани усулҳои нигоҳдории ҷароғоҳо.
- ✓ Киштукори заминҳои, ки дар натиҷаи фаъолияти инсон вайрон шудаанд;

Д. Ҳифз ва идораи экосистемаҳои кӯҳӣ

Маълумоти умумӣ: Натиҷаи умумии фишорҳои антропогенӣ идоранашаванда ба экосистемаи кӯҳии Тоҷикистон дар тағйирёбии ҳамачонибаи намудҳои асосии растаниҳо, муфлисшавии фонди фитонетекӣ растаниҳо, таназзули замин, ки боиси зиёдшавии масоҳати ҷароғоҳо мегардад, ивазшавии намудҳои ғайриҷароғавари растаниҳо ба растаниҳои беғайриҷароғавари меёбад. Ҳамаи ин боиси муфлисӣ намудӣ ва ҳамчун натиҷа, биёбоншавии худуд ва вайроншавии экосистема мегардад. Натиҷаи ногузири ин равандҳо тағйирёбии речаи гидротермалии кӯҳҳо, камшавии захираҳои оби барқароршаванда ва афзудани эҳтимолияти ба вучуд омадани офатҳои табиӣ хоҳад буд.

Вазифаҳо то соли 2012:

- ✓ Таҳия ва истифодабарии васеи манбаҳои энергияи алтернативӣ дар нуктаҳои аҳолинишини кӯҳӣ;
- ✓ Таъмини ҳифзи хоҷагӣ, худуд ва аҳоли аз таъсири равандҳои геодинамикӣ хатарнок;
- ✓ Таҳияи механизми амаликунии воситаҳои қонунгузорию меъёрӣ ва иқтисодӣ оид ба истифодабарии захираҳои табиӣ ва ҳифзи худудҳои кӯҳӣ.
- ✓ Барқарорсозӣ ва такмили системаи мониторинг оид ба таназзулҳои экосистемаҳои қаторкӯҳҳо;

- ✓ Фароҳам овардани шароитҳое, ки истифодаи босуботи захираҳои туристӣ-рекреатсионии кӯҳистон, ҳамчунин имкониятҳои туризм ва экотуризмро таъмин менамояд;
- ✓ Муайян намудани самаранокии экологӣ ва иқтисодии азхудкунии иқтисодии захираҳои табиӣ ҳудудҳои кӯҳӣ.

Е. Тағйирёбии иқлим

Маълумоти умумӣ: Таъсири тағйирёбии иқлим ба хоҷагии халқи Тоҷикистон аллакай мушоҳида шуда истодааст. Баландшавии ҳарорати ҳаво ва биёбоншавӣ, боронгарии шадид ва фурудони сел ва обхезиҳо дар ҳавзаи дарёҳо, шамолҳои сахт ва чангбодҳо – далели таъсири тағйирёбии иқлим мебошанд.

Вазифаҳо то соли 2012:

- ✓ Таквияти Маркази омӯзиши тағйирёбии иқлим;
- ✓ Таҳияи меъёрҳои зарурӣ барои мутобикгардӣ ба тағйирёбии иқлим;
- ✓ Барқароркунии чангалҳои кӯҳӣ, соҳилӣ ва биёбонӣ барои мустаҳкамкунии доманакӯҳҳо, муътадил намудани чараёни об;
- ✓ Барқароркунии шабакаҳои пояҳои барфченкунӣ.

Ж. Пешгирии таъсири офатҳои табиӣ

Маълумоти умумӣ: Мувофиқи Шуъбаи кӯмаки Комиссияи Аврупоӣ офатҳои табиӣ дар тӯли даҳсолаи охир боиси марги 2500 нафар ва осебҳои 5,5 млн. нафар (қариб 10 фоизи аҳоли) дар Осиёи Марказӣ гаштанд. Координатори доимии БРССМ дар Тоҷикистон қайд намуд, ки ҳар сол офатҳои табиӣ дар Тоҷикистон ба миқдори 600 млн. доллари ИМА зарари моддӣ мерасонанд. Ин қабил вайронҳои табиӣ арзиши иқтисодии баробар ба 4.8 фоизи ММД-ро ташкил медиҳанд ва асосан ба табақаҳои камбизоати аҳоли таъсир мерасонанд.

Вазифаҳо то соли 2012:

- ✓ Чангалзоркунии доманакӯҳҳо ва минтақаҳои аз ҷиҳати офатҳои табиӣ хавфнок;
- ✓ Мустаҳкам кардани соҳилҳои дарёҳои бузург.

6.6. Таъмини баробарии гендерӣ

1. Амалӣ кардани сиёсати гендерӣ дар давраи ҳозира тарафдории Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистонро нисбат ба пешбарии баробарии гендерӣ тасдиқ менамояд. Дар солҳои охир чорабиниҳои мушаххас оид ба мустаҳкам кардани механизмҳои пешбарии занон ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ амалӣ карда шудааст. Бо мақсади тайёр ва пешбарии қонунҳои пешсаф барномаи давлатии «Тарбия, интиҳоб ва ҷобачогузори кадрҳои роҳбарикунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҳисоби занон ва духтарони лаёқатманд барои солҳои 2007-2016», бо дарназардошти ҷудо намудани маблағҳои молиявӣ аз буҷети давлатӣ қабул карда шудааст. Инчунин барои васеъ намудани имкониятҳои иқтисодии занон қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таъсис додани грантҳои Президентӣ дар соҳаи соҳибкорӣ дар байни занон барои солҳои 2008-2010» қабул шудааст. Ҳамасола барои амалисозии ин тадбирҳо ва барои тақвият додани нерӯи мақоми асосии давлатии таъмини баробарии гендерӣ дар соли 2009 ду маротиба маблағгузори фаъолияти Кумитаи кор бо занон ва оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон зиёд карда шудааст.

2. Таҳлили гендерии сиёсати татбиқшавандаи давлат ва равандҳои воқеии иҷтимоӣ як қатор мушкилиҳоро ошкор намуд, ки раванди пешрафти баробарии гендерӣ ва дар маҷмӯъ рушди устувори ҷомеаро боз медорад, ки дар байни онҳо метавон мушкилиҳои асосии зайлро номбар кард:

- заминаи нокифояи тақмилифтаи қонунгузорӣ ва сатҳи нокифояи механизмҳои институтсионалӣ барои татбиқи меъёр ва принципҳои баробарии гендерӣ;
- сатҳи пасти дарк ва истифодаи муносибатҳои гендерӣ аз ҷониби хизматчиёни давлатӣ дар ҳамаи сатҳҳои ҳокимият;
- таҳкими нокифояи чорабиниҳо оид ба татбиқи сиёсати гендерӣ тавассути захираҳои буҷетӣ;
- заминаи сусти омории вобаста ба гендер ва системаи ҷамъоварии маълумот, ки имконият ва натиҷаҳои таҳлили гендериро барои пешбурди баробарии гендерӣ маҳдуд месозад;

- дастрасии нобаробар ба захираҳо, аз ҷумла захираҳои идоракунии ва назорати ин захираҳо;
- муносибати толерансии ҷомеа оид ба масъалаи зӯрварӣ нисбат ба занон ва кӯдакон;
- сатҳи нокифояи ҳамкориҳои иҷтимоии байни давлат, ҷомеаи шаҳрвандӣ ва бизнес - сохторҳо дар ҳалли мушкилиҳои гендерӣ.

3. СПКСК тибқи мақсадҳо ва вазифаҳои муайяннамудаи МРҶ ва Стратегияи миллии рушд асос ёфта, маҷмӯи чорабиниҳои дар ҳамаи бахшҳо татбиқшаванда, аз ҷумла онҳоеро, ки барои ноил гардидан ба баробарии гендерӣ нигаронида шудаанд, пешбинӣ менамояд. Интизор меравад, ки чорабиниҳои дар матритса оид ба баробарии гендерӣ пешбинишуда ҳангоми дар ҳаҷми пурра амалӣ намудани онҳо ба паст гардидани номутаносибии гендерӣ мусоидат хоҳад кард.

4. Бояд тазаққур дод, ки масъалаҳои гендерӣ дорои хусусияти байнисоҳавӣ ва гуногунҷабҳа буда, бо мақсади муносибати маҷмӯӣ ҷиҳати ҳалли мушкилиҳои номбаргардида мутаносибан ба таври маҳдуд ба матритсаҳои дигар бахшҳои лоиҳаҳои СПКСК дохил карда шудаанд. Мисол, масъалаҳои таъмини дастрасии баробари писарон ва духтарон ба таҳсилоти ибтидоӣ ва умумӣ ба баҳши «Маориф», тадбирҳо оид ба дастрасии баробар ба хизматрасонии тиббӣ ба баҳши «Тандурустӣ», тадбирҳо оид ба дастгирии соҳибкорӣ ба баҳши «Бехбуди муҳити инвестиционӣ, рушди баҳши хусусӣ ва соҳибкорӣ», масъалаҳои шуғл ва ҳифзи иҷтимоии мардон ва занон мутаносибан ба баҳши «Ҳифзи иҷтимоӣ» ва ғайра дохил карда шудаанд.

5. Матритсаи тадбирҳои ноил гардидан ба баробарии гендерӣ мушкилиҳоеро дар бар мегирад, ки вобаста ба ҳалли онҳо аввалиндараҷа буда, ба таври истисноӣ барои татбиқи сиёсати давлатии гендерӣ нигаронида шудаанд. Чорабиниҳо вобаста ба ҳалли мушкилиҳо гурӯҳбандӣ гардида, аз вазифаҳои зайл иборатанд:

- 1) тақмили заминаи институтсионалии сиёсати гендерӣ;
- 2) таъсиси механизмҳои самарабахш оид ба таъмини дастрасии баробар ба захираҳо;
- 3) паст кардани сатҳи зӯрварӣ дар оила ва ҷомеа.

6. Тақмили заминаи институтсионалии сиёсати гендерӣ (вазифаи 1) омӯзиши зарурати ворид намудани тағйирот дар бораи хизмати давлатӣ ва таҳияи санадҳои дахлдори зерқонуниро пешбинӣ менамояд. Ҳамчунин таъсиси мақоми ҳамоҳангсози байниидоравии гузаронидани таҳлили функционалӣ ва мушаххасгардонии функцияҳо ва ваколатҳои идораҳоеро пешбинӣ менамояд, ки барои таҳия ва татбиқи сиёсати гендерӣ масъуланд. Дар он қорӣ намудани усулҳои «нарми» квотакунонӣ барои занон дар мақомоти идоракунии давлатӣ, таҳкими нерӯи кадрӣ занон- хизматчиёни давлатӣ, таҳия ва татбиқи барномаи мақсадноки пеншніҳоди занон ба мансабҳои роҳбарикунанда пешбинӣ гардидааст.

7. Таъсиси механизми самарабахш оид ба тавсеаи дастрасии занон ба захираҳо (вазифаи 2), анҷом додани маърақаҳои иттилоотӣ, тавсеаи амалияи аз минтақаҳои алоҳида квотакунониро барои духтарон ва ҷавонон пешбинӣ менамояд. Дар сурати ҷалби маблағҳои иловагӣ дар назар дошта шудааст, ки марказҳои таълимию таҳсилотӣ таъсис дода шаванд. Барои аз байн бурдани стереотипҳои маъмулӣ нисбат ба занон гузаронидани экспертизаи гендерии курсҳои таълимӣ ва адабиёт, татбиқи тадбирҳо оид ба кам кардани шуғли занон дар қорҳои маишӣ пешбинӣ шудааст.

8. Паст кардани сатҳи ҳама гуна зӯрварӣ (вазифаи 3) ба беҳбуди таъмини иттилоотии ҷомеа, баланд бардоштани донишҳои гендерии қормандони ҳифзи ҳуқуқ, таъсиси Маркази таҳлили (аналитикии) милли дар назди Вазорати қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон нигаронида шудааст.

9. Татбиқи тадбирҳои дар солҳои 2010-2012 пешбинигардида имкон медиҳад, ки ҳиссаи занон дар сохторҳои идоракунии давлатӣ, ҳиссаи занон дар сохтори аҳолии аз нигоҳи иқтисодӣ фаъол афзояд ва сатҳи зӯрварӣ дар оила ва ҷомеа паст гардад.

7. МАБЛАҒГУЗОРИИ ТАТБИҚИ СПКСК

1. Таъмини ичро ва татбиқи афзалиятҳо, вазифаҳо, нишондиҳандаҳо ва тадбирҳои дар СПКСК мазкур дарчгардида захираҳои муайянеро талаб менамояд. Сарчашмаҳои асосии маблағгузори аз буҷети давлатӣ, кӯмакҳои беруна, сармояи мустақими хориҷӣ иборат мебошанд. Асоси маблағгузори стратегияро буҷети давлатӣ ташкил хоҳад дод. Барои татбиқи лоиҳаҳои асосӣ оид ба рушди инфрасохтор ва анҷом додани ислоҳоти сохторӣ воситаҳои буҷети давлатӣ аз ҳисоби кӯмакҳои беруна, ки аз ҷониби ташкилотҳои байналмилалӣ ва донорҳои дугарафа ба Тоҷикистон фароҳам оварда мешаванд, пурра мегардад.

Дар ҳалли вазифаҳои рушди иқтисодӣ, ки дар ҳамин Стратегия мавқеи марказиро ишғол менамояд, сармояи мустақими хориҷӣ маҳсуб мегардад.

Манбаҳои зикргардидаи маблағгузори барои татбиқи СПКСК тамоми захираҳои пешбинишударо сафарбар менамоянд.

2. Принципҳои асосии ҷалб ва истифодаи захираҳои молиявии СПКСК инҳо мебошанд:

- Самтгирӣ ба рушди дарозмӯҳлат.

Ҳукумати ҷумҳурӣ вазифаҳои муқаррарнамудаи суботи иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва сиёсиро ҳал намуда, баҳри татбиқи вазифаҳои таъминкунандаи рушди дарозмӯҳлат қадамҳои устувор мегузорад. Ба ин восита ҷумҳурӣ ба сармоягузориҳои дарозмӯҳлат, дастгирии рушди бахши хусусӣ ва таъмини асосҳои устувори фаъолияти бахши иҷтимоию иқтисодӣ ноил хоҳад шуд.

- Воқеият.

Бахши маблағгузори СПКСК ба арзёбии воқеии имконияти сафарбар намудани захираҳои дохилӣ, ҷалби кӯмаки беруна ва сармоягузориҳои мустақими хориҷӣ асос меёбад. Он ҳамчунин ба иқтидори кишвар ҷиҳати истифодаи самарабахш ва судманди ҳаҷми захираҳои дар он гузошташуда таъсия мекунад.

- Афзалиятбахшии қисми хароҷот. Воситаи муҳими таъмини воқеияти СПКСК ва баланд бардоштани самарабахшии истифодаи захираҳо ва аз муттамарказонидани онҳо ба самтҳои нисбатан муҳими сиёсат иборат мебошад.

3. Маблағгузори барномаҳои СПКСК аз сценарияи рушди макроиқтисодии кишвар, ки дар ҷадвали 1 оварда шудааст, бармеояд. Он ба муҳити воқеии фарзияҳои беруна, ки иқтисодияти Тоҷикистон дар ҷунин фазо қарор дорад, асос меёбад. Мутобиқи ин сценария иқтисодияти кишвар дар солҳои 2010-2012 инкишоф ёфта, ММД ба ҳисоби солона дар солҳои 2010-2011 ба суръати на камтар аз 5-6,5 Ҷ ва дар соли 2012 на камтар аз 7 Ҷ афзоиш меёбад. Таваррум дар сатҳи 7 Ҷ дар як сол нигоҳ дошта мешавад, сармоягузориҳои маҷмӯӣ дар сармояи асосӣ ба ҳисоби миёна на камтар аз 18 Ҷ аз ММД хоҳанд буд. Дар сурати татбиқи лоиҳаҳои калони энергетикӣ ва инфрасохторӣ сармоягузориҳои маҷмӯӣ метавонанд хеле афзоиш ёбанд.

Ҷадвали 1

Нишондиҳандаҳои асосии макроиқтисодии рушди Тоҷикистон дар солҳои 2010 -2012

	с.2009	с.2010	с.2011	с.2012
		дурнамо		
ММД (млн. сомонӣ)	20622,8	24500,0	29400,0	35280,0
ММД ба ҳар сар аҳоли (сомонӣ, бо нархҳои солҳои дахлдор)	2759,3	3217,0	3778,2	4439,0
Суръати рушди ММД воқеӣ (%)	3,4	5,0	6,5	7,0
Таварруми ҳисоби миёнаи солона (%)	5,0	7,0	7,0	7,0
Содироти мол ва хизматрасонӣ нисбат ба ММД (%)	28,3	26,7	30,5	33,1
Воридоти мол ва хизматрасонӣ нисбат ба ММД (%)	53,5	58,8	66,6	60,2
Нишондиҳандаҳои васеи маблағҳои пулӣ нисбат ба ММД (%)	11,2	23,2	22,5	20,2
Инвеститсияҳои маҷмӯӣ ба сармояи асосӣ нисбат	18,1	18,4	17,0	17,5

	с.2009	с.2010	с.2011	с.2012
	дурнамо			
ба ММД (%)				
Даромади буҷети давлатӣ нисбат ба ММД (%)	26,9	26,7	26,8	26,1
Харочоти буҷети давлатӣ (бе БИД) нисбат ба ММД (%)	27,4	27,7	27,3	26,6
Профиситқасри буҷети давлатӣ (бе БИД) (%)	-0,4	-1,0	-0,5	-0,5
Нишондиҳандаи васеи қасри буҷети давлатӣ нисбат ба ММД (%)	5,9	9,4	7,4	6,4
Қарзи берунаи давлатӣ нисбат ба ММД (%)	35,0	38,1	38,0	32,3
Пардохти қарзи беруна нисбат ба ММД (%)	0,52	0,57	0,49	0,41

* Ҳангоми омода намудани нақша дурнамоҳои Вазорати рушди иқтисод ва савдо, Вазорати молия ва Бонки миллии Тоҷикистон, нишондиҳандаҳои бо Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи буҷети давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои соли 2010» тасдиқгардида истифода шудаанд.

4. Дар чараёни давраи татбиқи СПКСК бо туфайли рушди иқтисодӣ ва тадбирҳои андешидашавандаи сиёсати андозу гумрук ва маъмуригардонӣ афзоиши устувори даромади буҷети давлатӣ пешбинӣ мегардад. Дар назар дошта шудааст, ки дар соли 2010 даромади буҷет нисбат ба ММД 26,7 фоиз ва дар солҳои 2011-2012 мутаносибан 26,8 ва 26,1 фоизро ташкил медиҳад.

Ҳамзамон, маблағгузорӣ барои пӯшонидани қасри СПКСК, бо дарназардошти принципҳои вобаста ба имконият ҷалб намудани қарзҳои имтиёзнок ё маблағгузориҳои грантӣ ва ҳадалимкон паст кардани бесуботии макроиқтисодӣ анҷом дода мешавад.

5. Дар сохтори харочоти буҷет вобаста ба афзоиши самтгирии сиёсати харочоти давлатӣ ба самтҳои СПКСК тағйирот ворид мегардад. Сохтори харочоти буҷети пешбинишаванда оид ба моддаҳои асосии классификацияшуда дар қадвали 2 оварда шудааст. Аз нақша бармеояд, ки дар он давлат зиёд намудани ҳаҷми харочотро барои бахшҳои СПКСК пешбинӣ менамояд ва маблағгузориҳои он бештар аз ҳисоби маблағҳои буҷети давлатӣ анҷом дода мешавад. Муҳим он аст, ки тағйирот дар сиёсати харочоти буҷет ҳам буҷетҳои ҷумҳуриявӣ ва ҳам буҷетҳои маҳаллиро фаро хоҳад гирифт. Дар сохторҳои буҷетҳои маҳаллӣ низ маблағгузориҳои самтҳои СПКСК афзоиш хоҳад ёфт.

6. Фаъолияти давлат оид ба рушди иқтисодӣ барои дар кишвар фароҳам овардани фазои мусоиди соҳибкорӣ ва сармоягузорӣ мутамаккангардида (нигар қадвали 2), дар ҳолатҳои алоҳида, бо мақсади ҳавасмандгардонии сармояҳои хусусӣ давлат барои ҳаммаблағгузориҳои лоиҳаҳои сармоягузорӣ дар энергетика ва нақлиёт, истеҳсол, коркард ва фурӯши маҳсулоти кишоварзӣ, махсусан пахта, ки барои рушди кишвар дорои аҳамияти муҳим мебошад, аз буҷет маблағҳо ҷудо менамояд. Татбиқи чунин лоиҳаҳо мутабиқи принципи ҳамшарикии баробар ва мутақобилан судманди давлат ва сармоягузорҳо сураат мегирад.

Қадвали 2

Сохтори харочоти буҷети давлатӣ (бо %)

	с.2010	с.2011	с.2012
	Дурнамо		
Харочот дар маҷмӯъ (аз ҷумла БИД)	100	100	100
Кишоварзӣ (комплексӣ агросаноатӣ)	5,8	4,8	4,5
Нақлиёт ва коммуникатсия	9,1	5,0	4,8
Саноати кӯҳкорӣ ва сохтмон	0,9	0,4	0,3
Комплекси сӯзишворию энергетикӣ	15,8	26,4	24,3
Ҳоҷагии манзилию коммуналӣ	5,8	3,3	3,7

	с.2010	с.2011	с.2012
	Дурнамо		
Маориф	15,8	19,2	20,8
Тандурустӣ	6,0	6,2	6,7
Ҳифзи иҷтимоӣ	15,7	12,2	12,5
Дигар соҳаҳои бахши иҷтимоӣ	3,2	3,3	3,6
Идоракунии давлатӣ ва дигар хароҷоти буҷет	21,9	19,2	18,8

7. Воситаи асосии татбиқи сиёсати сармоягузорию давлат аз Барномаи инвестицияҳои давлатӣ (нигар чадвали 3), ки ба таври афзалиятнок аз ҳисоби манбаҳои берунӣ маблағгузорӣ мегардад ва Барномаи сармоягузорию мутамарказ, ки аз ҳисоби буҷетҳои худӣ маблағгузорӣ мешавад (нигар чадвали 4) боқӣ мемонанд ва ба самтҳои асосии сиёсати СПКСК мутобиқ карда мешаванд.

8. Ҳаҷми маблағгузорӣ дар доираи БИД аз пакети назарраси захираҳои инвестиционӣ иборат аст: дар соли 2009 аз маблағҳои БИД дар ҳаҷми 4,3 фоизи (маълумоти пешакӣ) ММД сармоягузорӣ анҷом дода шуда, сатҳи сармоягузорию пешбинишаванда дар доираи БИД дар солҳои 2010-2012 мутаносибан 6,6, 10,5 ва 8,5 фоиз аз ММД ташкил хоҳад дод.

Раванди таҳияи Барномаи инвестицияҳои давлатӣ барои солҳои 2010-2012 бо раванди таҳияи ҳамин СПКСК ҳамоҳанг ва зич алоқаманд буда, дар натиҷа БИД барои солҳои 2010-2012 тадбирҳои СПКСК-ро инъикос мекунад (чадвали 3).

Қисми асосии маблағҳои БИД ба татбиқи афзалиятҳои зерини СПКСК нигаронида хоҳад шуд (нигар ба боби 3): 1) рушди бахши хусусӣ ва ҳавасмандсозии сармоягузорию тавассути татбиқи лоиҳаҳои сармоягузорӣ дар соҳаҳои энергетика, нақлиёт, кишоварзӣ ва хоҷагии об ва 2) рушди иқтисодҳои инсонӣ тавассути гузаронидани ислоҳоти сохторӣ дар соҳаҳои маорифу тандурустӣ, ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва сармоягузорию афзоянда дар инфрасохтори иҷтимоӣ. Ин тадбирҳо дар доираи БИД ҳамзамон ба тақмили идоракунии давлатӣ, яъне татбиқи самти афзалиятноки СПКСК-и навбатӣ мусоидат менамоянд, зеро унсури таркибии бисёре аз лоиҳаҳои БИД ин тадбирҳо оид ба рушди институтсионалии бахшҳои дахлдори хоҷагии халқ мебошанд.

9. Ҳаҷми пешбинишудаи БММ барои солҳои 2010-2012 (820,0 млн. долл. ШМА) ба ҳисоби миёна ҳамасола 5,1 фоизи ММД ё 1,5 фоизи арзиши умумии барномаи амалиёти СПКСК-ро ташкил медиҳад. Ин ҳаҷм бе тақсимот аз рӯи тадбирҳои алоҳида ҳамчун саҳми буҷет дар маблағгузорию талаботи пӯшониданашудаи СПКСК нишон дода шудааст (чадвали 5). Тақсимоти бахшии намунавии БММ дар мӯҳлати амали СПКСК дар чадвали 4 оварда шудааст; Ҳукумат ҳамасола тақсимоти захираҳои барномаи мазкурро аз рӯи бахшҳо ва тадбирҳои матритсаи амалиётҳои СПКСК мувофиқи афзалиятҳои Стратегия аниқ мекунад.

10. Маркази асосии маблағгузорию СПКСК-ро хароҷот барои татбиқи амалҳои афзалиятнок ва бештар афзалиятдоштаи СПКСК ташкил медиҳанд. Маълумоти маҷмӯӣ оид ба эҳтиёҷоти молиявии барномаи мазкур дар чадвали 4 нишон дода шуда, маълумоти молиявии нисбатан ҷузъӣ оид ба ҳар кадоме аз тадбирҳо дар Замимаи 1 оварда шудааст.

Чадвали 3

Дурнамои тақсими маблағҳои БИД

	с. 2010	с.2011	с.2012
БИД – ҳам, бо % нисбат ба хароҷоти буҷети давлатӣ	50,4	39,7	33,6
Аз ҷумла аз рӯи соҳаҳо:			
Идоракунии иқтисодиёт	6,9	0,2	0,3

Кишоварзӣ, ирригатсия ва обтаъминкунии маҳалли деҳот	6,7	6,1	5,6
Обтаъминкунӣ ва канализатсия	3,0	3,6	3,5
Энергетика	11,0	11,7	10,4
Нақлиёт	15,0	12,7	8,7
Маориф	2,8	3,8	3,0
Тандурустӣ	5,0	1,2	1,2
Мултисектор ва бахшҳои дигар	0	0,4	0,9

11. Эҳтиёҷоти умумӣ барои маблағгузори барномаи амали СПКСК 10976,9 млн. долларро ташкил дод, аз ҷумла тақрибан 1914,1 млн. доллари ШМА-и он қарзи имтиёзноки беруна ва грантҳо мебошад. Маблағгузори дар айни замон тасдиқгардида 2875,5 млн. доллари ШМА, аз ҷумла маблағҳои буҷетӣ 935,8 млн. доллари ШМА, БИД – 1139,7 млн. доллари ШМА, СМХ – 800,0 млн. доллари ШМА-ро ташкил медиҳад.

Ҷадвали 4

Дурнамои тақсими маблағҳои БММ

	с. 2010	с.2011	с.2012
БММ – ҷамъ, бо % нисбат ба хароҷоти буҷети давлатӣ	18,6	19,9	17,6
Аз ҷумла:			
Маориф	1,9	1,7	1,5
Тандурустӣ	0,4	0,4	0,4
Кишоварзӣ	0,005	0,01	0,01
Нақлиёт	0,2	0,3	0,3
Энергетика	10,2	12,8	11,5
Ҳоҷагии манзилию коммуналӣ	3,3	2,8	2,4
Соҳаҳои дигар	0,9	0,9	0,8

12. Эҳтиёҷоти пӯшониданашудаи маблағгузори вобаста ба барнома дар маҷмӯъ 8242,5 млн. доллари ШМА-ро ташкил медиҳад; пешбинӣ мешавад, ки барои пӯшонидани фарқияти молиявӣ бояд кӯмакҳои имтиёзноки беруна дар доираи БИД ба маблағи 774,5 млн. доллари ШМА ва СМХ дар ҳаҷми 7153,1 млн. доллари ШМА ҷалб карда шаванд. Ҳангоми муайян намудани ҳаҷми қарзи беруна барои аз ҷониби Тоҷикистон риоя намудани омилҳои пруденсиалии суботи фискалӣ ва устувории қарзи беруна, ба монанди гузаронидани арзиши софи қарзи беруна нисбат ба ММД таваҷҷӯҳи махсус зоҳир гардидааст. Манбаи асосии пӯшонидани қасри барнома бояд инвеститсияҳои мустақими хоричӣ бошанд, ки эҳтиёҷоти иловагии онҳо 65,2 фоизи ҳаҷми умумии арзиши барномаро ташкил медиҳад.

13. Дар назар дошта шудааст, ки ҳамаи маблағҳои барои Тоҷикистон бо мақсади паст кардани сатҳи камбизоатӣ фароҳамовардаи шарикони оид ба рушд, дар навбати аввал маблағҳои инвеститсионӣ дар буҷети давлатӣ ба ҳисоб гирифта шуда, барои татбиқи чорабиниҳои дар матритсаи амалиёти ҳамин Стратегия пешбинишуда мутамарказ мегарданд.

Эҳтиёҷот барои маблағгузори фаъолияти СПКСК (млн.доллари ШМА)

Бахши иктисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон	Эҳтиёҷот и умумӣ	Маблағгузори тасдиқгардида*				Эҳтиёҷоти пӯшониданашуда				Вазни қиёсии эҳтиёҷоти пӯшониданашуда нисбат ба эҳтиёҷоти умумӣ бо %			
		Бучет	Маблағгузори беруна		Чамъ	Бучет	Маблағгузори беруна		Чамъ	Бучет	Маблағгузори беруна		Қаср чамъ
			БИД -чамъ (кред./гр.)	СМХ			БИД-чамъ (кред./гр.)	СМХ			БИД -чамъ (кред./гр.)	СМХ	
Идоракунии давлатӣ	0,086	0	0	0	0	0,086 (0/0,086)	0	0,086		100,0 (0/100)	0,0	100,0	
Сиёсати макроиктисодӣ	<u>43,725</u> 0,850 млн. евро	2,36	<u>11,367</u> (0/11,367) 0,850 млн. евро	0	<u>13,727</u> 0,850 млн. евро	29,998 (0/29,998)	0	29,998		68,6 (0/29,908)	0,0	68,6	
Бехбуди фазои инвеститсионӣ, рушди бахши хусусӣ	2,8	0	0	0	0	2,8 (0/2,8)	0	2,8		100 (0/2,8)	0,0	100	
Рушди минтақаҳо, ҳамкорӣ ва ҳамгирӣ ба иқтисодиёти ҷаҳонӣ	10,1	0	0/0,200	0	0,200	9,9 (0/9,9)	0	9,9		98,0 (0/9,9)	0,0	98,0	
Рушди нақлиёт	<u>684,1</u> 27,5 млн. евро	<u>34,3</u> 7,5 млн. евро	<u>320,3</u> (20,0 млн.евро) (272,9/47,4)	0	<u>354,6</u> 27,5 млн. евро	288,0 (288,0/0)	41,5	329,5		39,7 (39,7/0)	5,7	45,4	
Рушди алоқа	4,9	0	<u>2,9</u> (2,47/0,43)	0	2,9	2,0 (0/2,0)	0	2,0		40,2 (0/40,2)	0	40,2	
Рушди энергетика	3501,6	69,4	<u>339,2</u> (313,7/25,5)	658,5	926,1	322,5 (309,9/12,6)	2253,0	2575,5		9,2 (8,8/0,4)	64,3	73,6	
Рушди саноат	5303,1	303,0	0/0	141,5	444,5	0/0	4858,6	4858,6		0/0	91,6	91,6	
Чамъ оид ба рушди инфраструктура, коммуникатсия, энергетика ва саноат	<u>9493,7</u> 27,5 млн.евро	<u>406,7</u> 7,5 млн.евро	<u>662,4</u> (20,0 млн.евро) (589,07/73,3)	800,0	<u>1728,1</u> 27,5 млн.евро	<u>612,5</u> (597,9/14,6)	7153,1	7765,6		6,4 (6,2/0,2)	75,0	81,4	
Таъмини амнияти озуқаворӣ ва рушди соҳаи кишоварзӣ	478,921	77,553	324,298	0	401,851	77,07	0	0	77,07	16,0	0	0	16,0

Бахши иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон	Эҳтиёҷот и умумӣ	Маблағгузори тасдиқгардида*				Эҳтиёҷоти пушониданашуда				Вазни қиёсии эҳтиёҷоти пушониданашуда нисбат ба эҳтиёҷоти умумӣ бо %			
		Бюҷет	Маблағгузори беруна		Ҷамъ	Бюҷет	Маблағгузори беруна		Ҷамъ	Бюҷет	Маблағгузори беруна		Қаср ҷамъ
			БИД-ҷамъ (қред./гр.)	СМХ			БИД-ҷамъ (қред./гр.)	СМХ			БИД-ҷамъ (қред./гр.)	СМХ	
Рушди маориф	310,518	68,599	69,694	-	138,293	172,225	-	-	172,225	55	-	-	55
Рушди илм	14,0	4,45	-	-	4,45	9,55	-	-	9,55	68	-	-	68
Ҷамъ оид ба бахши маориф ва илм	324,518	73,049	69,694	-	142,743	181,775	-	-	181,775	56	-	-	56
Рушди системаи тандурустӣ	325,637	309,9635	15,6735	-	325,6371	-	-	-	-	-	-	-	-
Ҳифзи иҷтимоии аҳоли	50,55	1,37	14,08	-	15,45	35,1	-	-	35,1	69	-	-	69
Тавсеаи дастрасӣ ба таъминоти об, санитария ва ХМК	90,909	1,0	-	-	1,0	1,0	88,909	-	89,909	-	-	-	-
Таъмини суботи экологӣ	61,01	2,531	9,654	-	12,185	20,0	28,825	-	48,825	-	-	-	80
Таъмини баробарии гендерӣ	2,232	0,011	0,735	0	0,8991	0	<u>1,486</u> (0/1,486)	0	1,486	-	<u>66,6</u> (0/66,6)	-	66,6
Ҷамъи хароҷот вобаста ба СПКСК	<u>10934,488</u> 28,35 млн.евро	<u>924,5375</u> 7,5 млн.евро	<u>1108,4015</u> 20,85 млн.евро	800,0	<u>2832,939</u> 28,35	314,945	774,504	7153,1	8242,549	3,1	7,7	65,2	75,1

* Лоиънаъое дохил мешаванд, ки: (1) ба имзо расидаанд ва дар доираи Ҳамин Стратегия мешаванд; (2) таъти омодагӣ қарор доранд ва барои татбиқи Ҳамин ссб пешбинӣ шудаанд; (3) дар барномаҳои қўмаки днорӣ мавҷуданд ва барои татбиқи дар СПКСК таъин гардидаанд.

14. Воситаи асосии молиявии СПКСК бучети давлатӣ мебошад, ки мақсадҳо, вазифаҳо ва тадбирҳои онро инъикос мекунад. Дар қори мутобиққунонии бучети давлатӣ ба афзалиятҳои сиёсии дар СМР/СПКСК муқарраршуда нақши асосиро Барномаи миёнамӯҳлати бучетӣ иҷро мекунад. Бо назардошти он ки дар СМР/СПКСК муносибати бахшӣ қабул шудааст, пас БМБ низ бояд ба тақсими бахшии хароҷоти бучетӣ асос ёбад.

8. МОНИТОРИНГ ВА АРЗЁБИИ СПКСК

1. Мониторинг ва арзёбии СПКСК бо ҷалби ҳамаи гурӯҳҳои ҷомеа дар фаъолияти паст қардани сатҳи камбизоатӣ ҷиҳати истифодаи дурусту оқилонаи захираҳои дохилӣ ва беруна, таъмини арзёбии мустақил, шаффоф ва самтгирӣ ба натиҷаҳо гузаронида шуда, барои тақмили раванди рушд дар доираи натиҷаҳои бадастомада пешниҳодҳо омода менамояд.

2. Бо мақсади таъмини ҳамкорӣ дар масъалаҳои рушди миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар асоси шартҳои шарикӣ созандаи ҳамаи шохаҳои ҳокимияти давлатӣ ва ҷомеаи шахрвандӣ бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 19 декабри соли 2007 №355 Шӯрои миллии руши назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис дода шуда, Низомномаи он тасдиқ гардид. Бо Қарори Раиси Шӯрои миллии рушди назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 марти соли 2009 №122/10-4 ҳайати Шӯрои миллии рушди назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ шудааст. Тибқи қарори мазкур Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Раиси Шӯрои миллии Рушд муайян гардид. Ба ҳайати Шӯро намояндагони Ҳукумат, парламент ва ҷомеаи шахрвандӣ дохил гардидаанд. Воқеан, Шӯрои миллии рушд Стратегияи умумии ислохотро муайян намуда, бо мақсади таъмини ҳамкориҳои байни мақомоти давлатӣ, бахши хусусӣ ва ҷомеаи шахрвандӣ дар ҷодаи татбиқи муқаррароти СМР ва СПКСК таъсис дода шудааст.

3. Аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тамоми фаъолият доир ба амалӣ намудан ва татбиқи СПКСК ҳамоҳанг мегардад. Инчунин, Барномаи минбаъдаи миёнамӯҳлати бучетӣ ва бучетҳои солона вобаста ба мақсад, вазифаҳо ва ҷорабиниҳои СПКСК мутобиқ мегарданд. Вазоратҳои соҳавӣ, идораҳо ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ мақомоти қорӣ асосӣ хоҳанд буд, ки СПКСК-ро дар доираи соҳаҳо ва минтақаҳои дахлдор татбиқ менамоянд ва барои таъмини иҷрои фаслҳои дахлдори матритсаи амалиёт, ки қисми таркибии СПКСК мебошанд, масъулият ба зимма доранд. Дар ҳисоботи солонаи вазоратҳои соҳавӣ, идораҳо ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ рафти татбиқи СПКСК дар алоҳидагӣ, бо дарҷи иҷрои тадбирҳои муайянгардида нишон дода мешавад. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамкориҳои судмандро бо ташкилотҳои донорӣ анҷом дода, истифодаи ҳамоҳангшуда ва самарабахши кӯмаки берунаи ба кишвар воридшавандаро таъмин менамояд, инчунин барои ба иқтисодиёти кишвар ҷалб намудани инвестицияҳои мустақими хориҷӣ ва дохилӣ шароитҳои мусоид фароҳам меорад.

4. Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷараёни баррасӣ ва тасдиқи бучети давлатӣ, ифодаи қонунии сиёсати ҷорабиниҳои пешбиниамудаи СПКСК-ро дар самти мутобиқати он ба мақсад ва афзалиятҳои стратегияи давлатӣ таъмин менамояд.

5. Барои ноил шудан ба мақсадҳои СПКСК нақши созмонҳои ғайридавлатӣ ва ҷомеаи шахрвандӣ муҳим мебошад. Фаъолияти соҳа асосан аз паҳн намудани иттилоот оид ба СПКСК дар байни аҳоли, иштирок дар ҷараёни татбиқ ва мониторинги СПКСК, масъалаҳои таъмини шаффофият ва ҳисоботдиҳӣ ва ба инҳо шабеҳ иборат хоҳад буд. Инчунин ҳамкориҳои самарабахши мутақобила ва шариконаи мақомоти давлатӣ, созмонҳои ғайриҳукуматӣ, ҷомеаи шахрвандӣ ва созмонҳои байналмилалӣ муҳим арзёбӣ мегардад.

6. Бо мақсади ба амал баровардани мониторинги татбиқ ва арзёбии самаранокии иҷрои стратегияҳои миёнамӯҳлати паст қардани сатҳи камбизоатӣ тибқи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 майи соли 2008 №216, масъули гузаронидани мониторинг ва арзёбии татбиқи стратегияҳои миёнамӯҳлати паст қардани сатҳи камбизоатӣ Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян гардидааст. Инчунин ҷиҳати гузаронидани мониторинг ва арзёбии соҳавӣ, дар доираи стратегияҳои миёнамӯҳлати паст

кардани сатҳи камбизоатӣ аз ҷониби вазорату идораҳо ва мақомоти давлатӣ таъсиси сохторҳои махсус (раёсат, шӯба, бахш) муқаррар шудааст.

7. Низомии мониторинг ва арзёбии Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ яке аз унсурҳои муҳими системаи идоракунии татбиқи СПКСК мебошад. Он барои арзёбии пешрафт дар фаъолият ҷиҳати ноил шудан ба мақсадҳои СПКСК таҷрибаи мусбии андӯхта ва мушкилиҳои мавҷудаи татбиқи Стратегия, таҳлили раванди рушд дар доираи СПКСК, инчунин таҳияи пешниҳодҳои асоснок оид ба тасхеҳи сиёсати паст кардани камбизоатиро, ки ба баланд бардоштани самарабахшии он нигаронида мешавад, равона мегардад. Низомии мониторинг ва арзёбӣ имкон медиҳад, ки робитаи мутақобила ва муттасил байни қарорҳои қабулгардида ва натиҷаҳои татбиқи амалии он, шаффофият ва ҳисоботдиҳӣ оид ба фаъолияти марбут ба мақсадҳои СПКСК таъмин карда шавад.

8. Таъмини арзёбии мустақим, шаффофият ва ҳисоботдиҳӣ, самтгирӣ ба натиҷаҳо ва афзалиятҳои Стратегия, истифодаи усулҳои нисбатан муосири мониторинг, ҷалби парламент, мақомоти ҳокимияти иҷроияи ҳамаи сатҳҳо, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ ва шарикон оид ба рушд яке аз равандҳои асосии мониторинг ва арзёбии СПКСК ба ҳисоб меравад.

9. Асоси сохтори низомии мониторинг ва арзёбиро мақсадҳои миқдоран муайяннамудаи Стратегия ташкил медиҳад. Барои арзёбии пешрафти кишвар ҷиҳати ноил шудан ба ин мақсадҳо системаи индикаторҳо истифода бурда мешавад. Ин имкон медиҳад таъсирнокӣ ва самарабахшии тадбирҳои дар СПКСК инъикосёфта баррасӣ гардад. Зернизомии асосии низомии мониторинг ва арзёбиро ҷамъоварии маълумот дар бораи аҳамияти индикаторҳои мониторинг ва дигар иттилооти миқдорию сифатӣ, ки рушди иҷтимоию иқтисодии Тоҷикистонро тавсиф менамоянд, ташкил медиҳад. Дигар қисмҳои таркибии низомии мониторинг ва арзёби аз инҳо иборатанд:

-низомии таҳлили иттилоот, ки дар ҷараёни мониторинг ҷамъоварӣ гардида, барои арзёбии самарабахшии ҷорабиниҳо оид ба рушди иҷтимоию иқтисодии кишвар дар доираи СПКСК ва таҳияи пешниҳодҳо оид ба тақмили сиёсати СПКСК муайян гардидааст;

-низомии паҳши иттилоот оид ба натиҷаҳои мониторинги татбиқи СПКСК ва ҷамъоварии фикру мулоҳизаҳои вобаста ба ин иттилоот аз ҷониби иштирокчиёни мухталифи раванди татбиқи Стратегия.

Умуман самарабахшии фаъолияти ҳамаи низомии мониторинг ва арзёбӣ бо таъмини институтсионалӣ ва молиявии раванди мониторинг ва арзёбӣ муайян карда мешавад.

10. СПКСК асосан Ҳадафҳои рушди ҳазорсоларо, ки Тоҷикистон якҷоя бо ҷомеаи ҷаҳонӣ қабул намудааст, дар бар гирифта, аз ҳадафҳои фосолави Стратегияи миллии Рушд иборат мебошад.

Мувофиқаи байниҳамдигарии ин ҳадафҳо, муайянкунии миқдорӣ ва ҳамбастагӣ ба уфуқи муваққати СПКСК имкон медиҳад, ки барои мониторинги самарабахш ва арзёбии фаъолият вобаста ба татбиқи СПКСК шароит фароҳам оварда шавад.

11. Низомии индикаторҳои мониторинги ҳамаи самтҳои сиёсати СПКСК, навъи захираҳои барои татбиқи Стратегия истифодашаванда ва кулли натиҷаҳоеро, ки дар ҷараёни татбиқи СПКСК ба даст меоянд, фаро мегирад. Мониторинги СПКСК, бо дарназардошти муҳимияти индикаторҳо ҳам дар маҷмӯъ барои кишвар ва ҳам вобаста ба минтақаҳо, бо ҷудо намудани гурӯҳҳои махсусан осебпазирӣ аҳоли анҷом дода мешавад. Мақомоти соҳавӣ ва маҳаллии ҳокимияти иҷроия индикаторҳои иловагиро истифода бурда метавонанд. Ин имкон медиҳад, ки вазифаҳои ба фаъолияти онҳо хос ва ба зиммаи онҳо гузошташуда пурра инъикос гарданд. Аз ин нигоҳ низомии индикаторҳо имконияти ғанигардонии иттилоотии мониторингро дар ҳамаи сатҳҳо, яъне дар сатҳи кишвар, соҳа, минтақа, лоиҳаҳо ва барномаҳо таъмин карда метавонад.

12. Низомии ҷамъоварии иттилоот тарзе ба роҳ монда мешавад, ки ҳамбастагии талабот дар хусуси саҳеҳии маълумоти барои қабули қарорҳои идоракунии зарур ва сарфаи захираҳои давлатӣ барои гирифтани ҷунин иттилоот таъмин карда шавад. Ҷамъоварии иттилоот оид ба сатҳ ва самти камбизоатӣ дар кишвар тақмил хоҳад ёфт. Умуман ҷунин тарзи тайёркунии маълумот асоси мониторинги СПКСК-ро ташкил медиҳад.

13. Ҷамъоварии маълумоти мунтазам оид ба индикаторҳои мухталиф бо дараҷаи зухуроти тағйирёбанда, барои қабули қарори идоракунии ва таҳияи сиёсат муайян гардида,

навсозии маълумот барои тамоми индикаторҳо бо дарназардошти ҷамбасти сол анҷом дода мешавад. Барои кам кардани мӯҳлат ҷиҳати пешниҳоди аҳамияти индикаторҳо тадбирҳои андешида мешаванд (махсусан онҳое, ки ба сатҳи камбизоатӣ ва дигар нишондиҳандаҳои он марбутанд). Ин имкон медиҳад, ки сиёсат дар ин раванд ба маълумоти вақеӣ ва зарурӣ асос ёбад.

14. Дар низоми ҷамъовариҳои маълумот сохтори дахлдори омӯрӣ, ки ҷамъовариҳои саривақтӣ, коркард ва пешниҳоди маълумоти заруриро вобаста ба индикаторҳо таъмин менамояд, нақши муҳим хоҳад дошт. Бо дастгирии созмонҳои байналмилалӣ ҷиҳати таҳкими нерӯ, аз ҷумла дар минтақаҳо, барои гирифтани иттилооти дақиқ ва муосир оид ба рушди иҷтимоӣ иқтисодӣ мақомоти омӯрӣ тадбирҳои зарурӣ хоҳанд андешид.

15. Вазорату идораҳои дахлдори давлатие, ки доир ба вазъи соҳаи таҳти салоҳияташон қарордошта дар таъмини иҷрои СПКСК масъуланд, дар ҷараёни таҳия ва иҷрои барномаи миёнамуҳлати буҷетӣ ва буҷетҳои солони, хароҷоти маблағҳои давлатии вобаста ба тамоми самтҳои асосии СПКСК-ро омода менамоянд. Ба ин хотир ҷиҳати мутобиқгардонии шаклҳои пешниҳоди иттилооти буҷетӣ нисбат ба эҳтиёҷоти мониторинг ва арзёбии СПКСК, аз ҷумла тағйироти таснифоти буҷетӣ тадбирҳои зарурӣ анҷом дода мешаванд.

16. Ҷиҳати гузаронидани таҳлил ва таҳияи пешниҳодҳо оид ба татбиқи сиёсати давлатӣ беш аз пеш мутахассисони созмонҳои давлатӣ ва мустақили тадқиқотӣ, созмонҳои ғайридавлатӣ ва дигар намоёндогони ҷомеаи шаҳрвандӣ ҷалб карда мешаванд.

17. Тибқи сохтори институтсионалии низоми мониторинг ва арзёбӣ мақоми кории Котиботи Шӯроӣ рушди милли дар соҳаи мониторинг ва арзёбӣ Вазорати рушди иқтисод ва савдо муайян гардидааст.

Функсияҳои асосии Вазорати рушди иқтисод ва савдо дар соҳаи мониторинг ва арзёбӣ аз инҳо иборат мебошад:

- тибқи қонунгузорӣ муқаррар намудани мақоми ҳуқуқии СМР ва СПКСК;
- ташкили раванди мониторинг ва арзёбӣ дар ҳамаи сатҳҳои идоракунӣ;
- таҳияи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ дар соҳаи МВА;
- ҳамгирии натиҷаҳои мониторинг ва арзёбӣ дар миқёси тамоми Стратегия;
- таҳияи ҳисоботи ҳарсола оид ба татбиқи СПКСК;
- ҳамоҳангсозии фаъолияти дигар иштирокчиёни СМВА ва муколама бо шарикон оид ба рушд;
- паҳн намудани иттилоот дар бораи раванд ва натиҷаҳои мониторинг ва арзёбӣ.

Вазорати рушди иқтисод ва савдо ҳамчунин иттилоотро дар хусуси кӯмаки беруна, ки ба кишвар барои татбиқи СПКСК ворид мегардад, пурра дастрас менамояд.

18. Манбаи асосии маълумот барои таҳияи мониторинг дар мадди аввал сохторҳои омор ва вазорату идораҳои дахлдор хоҳанд буд. Ба ғайр аз ин, дастгирии мумайизӣ барои иштирокчиёни раванди мониторинг ва арзёбӣ доир ба методологияи ҷамъовариҳои маълумот нақши муҳим мебозад.

19. Воҳидҳои сохтории махсуси вазорату идораҳо барои гузаронидани мониторинг ва арзёбии бахшҳои дахлдори СПКСК масъул мебошанд. Ин воҳидҳо маълумотномаҳои ҳамоҳанг сохта, натиҷаҳои ҳамоҳангшудаи мониторинги татбиқи СПКСК-ро дар бахшҳои дахлдор, дар асоси маълумоти идоравӣ ва сохторҳои омор, дар ҳамбастагӣ бо иттилоот оид ба иҷрои буҷети давлатӣ, аз ҷумла БИД ва БММ ва ҳангоми мавҷудият бо маълумоти тадқиқоти мустақил, ки созмонҳои ҷомеаҳои шаҳрвандӣ ва ташкилотҳои байналмилалӣ фароҳам овардаанд, тибқи тартиби муқарраргардида ба ВРИС пешниҳод менамоянд. Инчунин, ҳисоботи бахширо низ оид ба татбиқи СПКСК мунтазам таҳия ва пешниҳод менамоянд.

20. Маҷлиси намоёндогони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои мониторинг ва арзёбии СПКСК фаъолона ҷалб хоҳад шуд. Раиси он бо Қарори Раиси Шӯроӣ милли рушди назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 март соли 2009 №122/10-4 ба ҳайати Шӯроӣ милли рушди назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон шомил гардидааст. Ҳисоботи ҳарсолаи Ҳукумат оид ба татбиқи СПКСК яқоя бо буҷети ҳарсолаи давлатӣ ба Маҷлиси намоёндогони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод карда мешавад.

21. Вазифа ва нақши мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар низоми мониторинг ва арзёбӣ аз ташкили чамъоварии маълумот дар бораи татбиқи барномаҳои давлатии дар ҳудуди онҳо амалишаванда ва таҳлили чараёни татбиқи СПКСК дар минтақаҳо ва дар ин асос таҳлил ва таҳияи пешниҳодҳо оид ба такмили сиёсати СПКСК ва механизмҳои татбиқи он иборат мебошад. Барои ин мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ мунтазам муколама ва муҳокимаи натиҷаҳои мониторинги марбут ба минтақаро бо вазорату идораҳои дахлдор, ҷомеаҳои маҳаллӣ ва шаҳрвандӣ идома медиҳанд.

22. Ҷалби ҷомеаи шаҳрвандӣ дар гузаронидани мониторинг ва арзёбии СПКСК доманадор ва гуногунҷабҳа хоҳад буд. Дар раванди мониторинг ҷомеаҳои маҳаллӣ (ҷамоатҳо), ки ба чараёни татбиқи СПКСК ҷалб мегарданд ва дар бораи ҷӣ тавр қабул кардани он, мушкилиҳои дар сатҳи маҳал ҳалталаб иттилоот фароҳам меоранд, нақши муҳим доранд. Ба аҳли ҷомеа дастрасӣ ба натиҷаҳои мониторинг ва арзёбии СПКСК, чамъоварии пешниҳодҳо ва эродҳои шаҳрвандон ва созмонҳо оид ба ҳамаи ҷабҳаҳои сиёсат ва амалияи татбиқи СПКСК фароҳам оварда мешавад. Ташкилотҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ба гузаронидани тадқиқот оид ба мушкилиҳои СПКСК, махсусан вобаста ба мавзӯе, ки омили расмӣ фаро нагирифтааст, ҷалб карда мешаванд.

23. Низоми ҳисоботдиҳӣ оид ба натиҷаҳои татбиқи СПКСК дар минтақаҳо ба тариқи зайл сураат мегирад: мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ҳисоботи маҷмӯиро оид ба фаъолият дар татбиқи СПКСК дар минтақаи худ ба Вазорати рушди иқтисод ва савдо ва ҳисоботи бахширо ба вазорату идораҳои соҳавӣ пешниҳод менамоянд. Лоиҳаҳои, ки дар доираи БИД ва БММ татбиқ мегарданд, ҳамзамон ба Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ ва ба вазорату идораҳои соҳавӣ ҳисобот медиҳанд. Вазоратҳои соҳавӣ ҳисоботи гирифташонро дар доираи бахши худ ҷамъбастанамуда, ҳисоботи ҷамъбастиро ба Вазорати рушди иқтисод ва савдо пешниҳод менамоянд, ки дар он ҳамаи иттилоот оид ба татбиқи СПКСК мутамарказ гардонида мешавад.

24. Фаъолият оид ба мониторинги лоиҳаҳои, ки бо дастгирии созмонҳои байналмилалӣ-донорҳо анҷом дода мешавад, ба низоми умумии мониторинг ҳамгирой мегардад, ки воситаҳои самарабахши истифодаро барои мониторинг баланд бардошта, имкон медиҳад СМваА дар кишвар таҳким ёбад. Дар ин замина СМваА бо дарназардошти манфиатҳои ҳамаи иштирокчиёни раванди татбиқи Стратегия анҷом дода мешавад. Барои таҳкими нерӯи ҳамаи иштирокчиёни раванди мониторинг ва арзёбӣ кӯшишҳои зиёд ба харҷ дода мешавад, ки он метавонад барои мақсадҳои мазкур ҳам ҷалби маблағҳои иловагии донорҳоро (аксари ташкилотҳои байналмилалӣ чунин лоиҳаҳои кӯмаки техникиро дар ин соҳа татбиқ мекунанд ё ба нақша гирифтаанд) ва ҳам афзоиши миқдори захираҳои давлатиро, ки барои эҳтиёҷоти мониторинг равона карда мешаванд, тақозо намояд.

25. Низоми мониторинг ва арзёбӣ дар ҳаҷми зарурӣ тавассути бучети давлатӣ маблағгузорӣ хоҳад гардид. Инчунин равона намудани маблағҳои донорӣ дар самти омӯзонидан ва ташкили низоми мониторинг ва арзёбӣ мувофиқи мақсад мебошад. Азми донорҳо оид ба рушди нерӯи ҷомеаи шаҳрвандӣ дар раванди мониторинг ва арзёбӣ дастгирӣ хоҳад ёфт.

26. Сохтор, вазифа ва сохти низоми мониторинг ва арзёбӣ бо санадҳои дахлдори меъёрӣ (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 майи соли 2008 №216 «Дар бораи мониторинг ва арзёбии татбиқи стратегияҳои миёнамӯҳлати паст кардани сатҳи камбизоатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон») таҳким хоҳад ёфт.

27. Барои ташаккули низоми мониторинг ва арзёбии самарабахш Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон яқоя бо ташкилотҳои донорӣ як қатор чораҳо меандешад, аз ҷумла:

- омӯзонидани кадрҳо дар самти мониторинг ва арзёбӣ;
- таҳлили ҷанбаҳои зарурии низоми амалкунанда ва таҳияи низоми идоракунии натиҷаҳои СПКСК;
- дар вазорату идораҳо ва мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар минтақаҳо таъсиси сохторҳои зарурии гузаронидани мониторинг ва арзёбӣ.

Замимаи 2. Индикаторҳои асосии мониторинги СПКСК барои солҳои 2010-2012

Замимаи 3. Динамикаи пасти гардидани сатҳи камбизоатӣ дар солҳои 2007-2012

Замимаи 4. Иштирок дар таҳияи СПКСК барои солҳои 2010-2012